T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ESKİ ŞAM'DAKİ AVLULU KONUTLARIN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN İRDELENMESİ

Bayan BWIDANI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

Danışman

Doç. Dr. Selin YILDIZ

Haziran, 2025

T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ESKİ ŞAM'DAKİ AVLULU KONUTLARIN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN İRDELENMESİ

Bayan BWIDANI tarafından hazırlanan tez çalışması 11.06.2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Mimari Tasarım Programı **YÜKSEK LİSANS** olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Selin YILDIZ
Yıldız Teknik Üniversitesi
Danışman

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Selin YILDIZ, Danışman

Yıldız Teknik Üniversitesi _____

DOÇ. DR. Kunter MANİSA, Üye
Yıldız Teknik Üniversitesi _____

PROF. DR. Emine KÖSEOĞLU ÇAMAŞ, Üye
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi _____

Danışmanım Doç. Dr. Selin YILDIZ sorumluluğunda tarafımca hazırlanan “ Eski Şam'daki Avlulu Konutların Yeniden İşlevlendirilmesinin Sürdürülebilirlik Açısından İrdelenmesi ” başlıklı çalışmada veri toplama ve veri kullanımında gerekli yasal izinleri aldığımı, diğer kaynaklardan aldığım bilgileri ana metin ve referanslarda eksiksiz gösterdiğimi, araştırma verilerine ve sonuçlarına ilişkin çarpıtma ve/veya sahtecilik yapmadığımı, çalışmam süresince bilimsel araştırma ve etik ilkelerine uygun davrandığımı beyan ederim. Beyanımın aksinin ispatı halinde her türlü yasal sonucu kabul ederim.

Bayan BWIDANI

İmza

Bu çalışma, "…Yıldız Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırma Proje Koordinatörlüğü'nün 1234A…" numaralı projesi ile desteklenmiştir.

Aileme

ve

eşime

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez çalışmam boyunca bana rehberlik eden, destek olan ve katkı sağlayan herkese teşekkür ederim.

Özellikle tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Selin Yıldız'a, verdiği rehberlik ve sabır için çok teşekkür ediyorum. Onun desteği, bu çalışmanın her aşamasında büyük bir öneme sahipti. Aynı şekilde, kıymetli katkılarıyla çalışmamı zenginleştiren jüri üyeleri Sayın Doç. Dr. Kunter Manisa ve Sayın Prof. Dr. Emine Köseoğlu Çamaş'a da teşekkür ederim.

Bu süreçte, her zaman yanımda olan ve bana destek veren aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Şehrime ve zengin tarihine de teşekkür ederim. Eski Şam'ın sokakları ve taş duvarların ardındaki avlular, hafızamda özel bir yere sahiptir. Bu evler bana aidiyet duygusunu ve mekânın anlamını öğretti. Beni bu yola yönlendiren tüm anılara ve yerlere içtenlikle teşekkür ederim.

Tez yazım sürecinin başından sonuna kadar bana yardımcı olan, fikir veren ve destek olan herkese teşekkür ederim. Bu çalışmanın oluşmasında katkı sağlayan herkese minnettarım.

Bayan BWIDANI

İÇİNDEKİLER

KISALTMA LİSTESİ ix

ŞEKİL LİSTESİ x

TABLO LİSTESİ xiv

HARİTA LİSTESİ xv

ÖZET xvi

ABSTRACT xviii

1 GİRİŞ 1

1.1 Çalışmanın Konusu ve Kapsamı 1

1.2 Sınırlılıklar 3

1.3 Çalışmanın Amacı 4

1.4 Çalışmanın Yöntemi 5

2 LİTERATÜR TARAMASI 7

2.1 Literatür Özeti 7

2.2 Avlulu Konutlar, Sürdürülebilirlik ve Yeniden İşlevlendirme Bağlamında Sistematik Literatür 9

2.3 Temel Kavramlar 15

2.3.1 Avlulu Konutların Tanımı 15

2.3.2 Sürdürülebilirlik Kavramı 17

2.3.3 Yeniden İşlevlendirme Kavramı 21

3 AVLULU KONUTLAR 29

3.1 Avlulu Konutların Tarihsel Geçmişi (Orta Doğu'da) 29

3.2 Avlulu Konutların Biçim, İşlev ve Organizasyon İlişkisi 39

3.2.1 Biçimsel ve İşlevsel Özellikler 39
3.2.1.1 Mahremiyet ve Güvenlik 42
3.2.1.2 Esneklik 45
3.2.1.3 İklim 46
3.2.1.4 Yer ve Topoğrafya 48
3.2.2 Avlulu Konutların Organizasyonel Yapısı 49
3.2.2.1 Avlunun Konumu ve Konutla İlişkisi 50
3.2.2.2 Avlu ve Kentsel Dokuyla İlişkisi 51

4 AVLULU KONUTLARIN ÇEVRESEL, SOSYAL VE EKONOMİK FAKTÖRLER BAĞLAMINDA İNCELENMESİ: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK PERSPEKTİFİ 53

4.1 Sosyal Faktörler 55
4.1.1 İnsan Davranışı ve İyi Olma Hali 55
4.1.2 Sosyal Etkileşimler ve Topluluk Katılımı 57
4.1.3 Kimlik ve Yer Duygusu 58

4.2 Çevresel Faktörler 60
4.2.1 Mikro İklim Düzenlemesi 60
4.2.2 Doğal Havalandırması ve Günışığı Alması 62
4.2.3 Termal Performans 63
4.2.4 Ekolojik Bütünleşme ve Biyoçeşitlilik 65

4.3 Ekonomik Faktörler 66
4.3.1 Avlu Tasarımının Maliyet Etkinliği 66
4.3.2 Mülk Değeri ve Pazar Talebi 67
4.3.3 Yerel Ekonomi ve Turizme Etkisi 67

5 SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN AVLULU KONUTLAR: ŞAM'DAN ÖRNEK İNCELEMELERİ 70

5.1 Şam Avlulu Konutları Vaka Analizi Metodolojisi 70

5.2 Şam'da Avlulu Konut Tipolojisinin Tarihsel Evrimi ve Kentsel Değişim Süreci 72

5.3 Al-Baroudi Evi 78

5.3.1 Al-Baroudi Evi'nin Geçmişteki İşlevleri 78
5.3.2 Al-Baroudi Evinin Tanımı 79
5.3.3 Al-Baroudi Evi Üzerinden Yeniden İşlevlendirme Ölçütleri Açısından Bir İnceleme 80
5.4 Al-Azm Sarayı (ŞAM'DA) 88
5.4.1 Al-Azm Sarayı'nın Geçmişteki İşlevleri 88
5.4.2 Al-Azm Sarayı'nın Tanımı 89
5.4.3 Al-Azm Sarayı Üzerinden Yeniden İşlevlendirme Ölçütleri Açısından Bir İnceleme 92
5.5 Beit Al Wali Otel 101
5.5.1 Beit Al Wali Evinin Geçmişteki İşlevleri 101
5.5.2 Beit Al Wali Evinin Tanımı 101
5.5.3 Beit Al Wali Oteli Üzerinden Yeniden İşlevlendirme Ölçütleri Açısından Bir İnceleme 102
6 SONUÇ **110**
6.1 Değerlendirme ve tartışma 110
6.2 Sonuç 122
KAYNAKÇA **128**
TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR **141**

KISALTMA LİSTESİ

COP: Conference of the Parties

m^2: Metre kare

M.Ö: Milattan önce

M.S: Milattan sonra

SDGs: The Sustainable Development Goals

TDK: Türk Dil Kurumu

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1 Tez sınırlamalarını gösteren şema **3**

Şekil 1.2 Araştırma yapısı **5**

Şekil 2.1 Avlulu konutlarla ilgili çalışmalar arasındaki bağlantılar **10**

Şekil 2.3 Yeniden işlevlendirme ve sürdürülebilir kalkınma ilişkisine ait çalışmaların kapsamı **12**

Şekil 2.4 Yeniden işlevlendirme ve sürdürülebilir kalkınma ilişkisine ait çalışmaların yayın ve alıntılama sayısı **13**

Şekil 2.5 Sürdürülebilirlik ilkesi olarak yeniden kullanıma adaptasyonu ilişkin çalışmalar arasındaki bağlantılar **14**

Şekil 2.6 Sürdürülebilirliğin "üç boyutunu" kesişmi. Sosyal, ekonomik ve çevresel faktörler arasındaki karşılıklı ilişki **18**

Şekil 2.7 UN 17 SKH'nin Grafik İllüstrasyonu **19**

Şekil 2.8 Kullanım dönüşümü faydaları **22**

Şekil 2.9 Yeniden işlevlendirme kriterleri ile sürdürülebilirlik faktörleri arasındaki ilişki şeması **28**

Şekil 3.1 Avlu konutının zaman çizelgesi. **29**

Şekil 3.2 Ürdün Vadisi'ndeki avlu binalar **30**

Şekil 3.3 Hindistan'daki şabono **30**

Şekil 3.4 Gana'daki Awuna topluluğu evlerinde avluyu ve Masaken Quisar halkının evi **31**

Şekil 3.5 Mali'de Dogon halkında avlu, ana evi **31**

Şekil 3.6 Pompei'deki evler **32**

Şekil 3.7 Tell-Açana yerleşmesi **32**

Şekil 3.8 İran avluları **33**

Şekil 3.9 Granada'daki Elhamra Sarayı'nın planı **34**

Şekil 3.10 Al Suhaymi evi kahira **34**

Şekil 3.11 Osmanlı döneminde Suriye'nin Şam kentindeki Nizam Evi. Bu yapı 17. yüzyıldan kalmadır **35**

Şekil 3.12 Geleneksel Arap avlulu evleri, tarih boyunca **35**

Şekil 3.13 Halawa evi **36**

Şekil 3.14 Akil Sami evi **37**

Şekil 3.15 Wadi Saleh konut projesi **38**

Şekil 3.16 Avlu villanın konsept şeması **38**

Şekil 3.17 Avlulu evlerinden: konut tipolojisi.....**40**

Şekil 3.18 Dönemler ve kültürler arasında avlulu konutlar.....**41**

Şekil 3.19 Komşu avlulu evler arasındaki mahremiyeti gösteren bir kesit **42**

Şekil 3.20 Avlunun mekan dinamiği **44**

Şekil 3.21 Geleneksel Suriye avlu tipolojileri **45**

Şekil 3.22 Belçikalı sanatçı Jan-Baptist Huysmans'ın iki tablosu. İlki 1860'da Şam'daki bir evde gerçekleşen bir düğünü, ikincisi ise 1858 'da avludaki yaşamı gösteriyor **46**

Şekil 3.23 (1)Diyarbakır'da dört mevsime göre oda dağılımı.(2) Şam'daki tipik avlulu ev yaz-kış göre oda dağılımı **47**

Şekil 3.24 Şam'daki Sibai evinin yönlendirilmesi **48**

Şekil 3.25 Al-Salt'in evinin yönlendirilmesi.....**48**

Şekil 3.26 İşitsel gizliliği sağlamak için avlular arasında uygun boşluk.(2) Eski Şam'ın kentsel dokusu.....**49**

Şekil 3.27 Şam'daki El-Kuvvetli Evi. Girişler, avlu çevresi ve avlu ilişkisi **50**

Şekil 3.28 Avlulu evlerin oluşumunda iki ekseni gösteriniz.....**51**

Şekil 3.29 Şam'daki kentsel dokuya bir örnek.....**52**

Şekil 3.30 Suriye'nin Halep kentindeki iki konutun avlu alanının konuma bağlı görsel ve işitsel mahremiyeti **52**

Şekil 4.1 Sürdürülebilirlik hedefleri ve faktörler arasındaki ilişki**.** **53**

Şekil 4.2 Avlulu konut özelliklerinin sürdürülebilirlik faktörlerine ilişkisi**.** **54**

Şekil 4.3 Avlulu konut, mahremiyet ihtiyacını yansıtarak, sakinlerinin tesettür gibi koruyucu ve gizlilik arayışındaki davranışlarını da ifade eder**.** **55**

Şekil 4.4 Geleneksel Arap evlerinde mevsimsel yatay hareket (1), mevsimsel ve günlük dikey hareket (2).....**56**

Şekil 4.5 Aile üyeleri ve misafirler için girişlerin bulunduğu farklı bölgeleri gösteren geleneksel bir prototip.....**57**

Şekil 4.6 Geleneksel Arap evinin en karakteristik mimari özellikleri.....**59**

Şekil 4.7 Gece, öğle ve öğleden sonra olmak üzere üç iklim döngüsünün şematik açıklaması **60**

Şekil 4.8 Isıl hava hareket sistemi ev için bir mikro iklim yaratır.....**61**

Şekil 4.9 (1) Avlunun boyutlarının etkisi (2) Eski Şam evinde mevcut olan gölgelikler **61**

Şekil 4.10 Sıcak mevsimde bir avlulu evin ve çevresinin günlük sıcaklık dalgalanmalarını gösteren bir çizim.....**62**

Şekil 4.11 Geleneksel bir avlulu evin gece \ öğlen \ öğleden sonra geç saatlerdeki termal performansı.....**63**

Şekil 4.12 Avlulu evlerde yönelim ve termal konfor arasındaki ilişki.....**64**

Şekil 4.13 Avlulardaki bitkiler ve su elementleri **65**

Şekil 4.14 (1) Avluda suya tahsis edilen alan ve (2) Avluda toprak ve bitkilere tahsis edilen alan Şam\ Iran **.....66**

Şekil 4.15 Eski Şam'daki otel ve restoranların imar planı 2005-2011 **.....68**

Şekil 4.16 Marakeş şehrinde rehabilitasyon yaygınlaşıyor**. 69**

Şekil 5.1 Şam'ın eski şehrinin sınırı**.....73**

Şekil 5.2 Şam'da kent dokusunun çeşitliliğini yansıtan avlulu ev örnekleri **.....74**

Şekil 5.3 Geleneksel Şam evleri mimari sınıflandırma diyagramı **.....75**

Şekil 5.4 Avlunun temel unsurları fıskiyeli havuzu , ağaçları, bitkiler ve Ivan'dır**. 76**

Şekil 5.5 Eski Şam'da konut yapılarının diğer kullanım alanlarına ve terk edilmiş yapılara oranı **.....77**

Şekil 5.6 Araştırma merkezi olarak faaliyet gösteren Al-Baroudi Ev'nin planları **.....79**

Şekil 5.7 Al-Baroudi Ev'de bir derslik**.....80**

Şekil 5.8 Al-Baroudi Evi sunum salonu **.....81**

Şekil 5.9 Al-Baroudi Evi kütüphanesi (Öğrenci görüşmeleri)**. 81**

Şekil 5.10 Al-Baroudi Ev'inde avlu çeşitli amaçlarla kullanılıyor **.....82**

Şekil 5.11 Ortaokul öğrencileri için Al-Baroudi Ev'ine turu **.....83**

Şekil 5.12 Al-Baroudi Evi'nin çevresi (1) Naser yolu (2) Şam Kalesi (3) Al-Baroudi Evi'nin dış cephesi (4) Qanuat yolu**. 84**

Şekil 5.13 Al-Baroudi Evi ve Mimarlık Fakültesi'nin konumu**.....85**

Şekil 5.14 Al-Baroudi Ev'indeki avlu **.....86**

Şekil 5.15 Al-Baroudi Evin'deki doğal çevre **.....87**

Şekil 5.16 Al-Azm Sarayı bölümleri **.....89**

Şekil 5.17 Müze bölümleri ve hareketi**.....91**

Şekil 5.18 Al-Azm Sarayı'nın iç avlusunda, iç cephelerdeki mermer taşların yanı sıra çeşmeler ve bir de eyvan bulunuyor **.....92**

Şekil 5.19 İç avluda düzenlenen konserler, Şam Müzik Festivali 2021'deki konser**. 93**

Şekil 5.20 1926'da Al-Azm Sarayı'nda yaşamı gösteren fotoğraflar**.....94**

Şekil 5.21 2023'da Al-Azm Sarayı'nda yaşamı gösteren fotoğraflar**.....94**

Şekil 5.22 Salonların içindeki sergileri gösteren görseller **.....95**

Şekil 5.23 Al-Azm Sarayi'nin çevresi (1) Sarayın kuzeyindeki Emevi Camii (2) Caminin karşısındaki Muskiya Meydanı (3) Caminin karşısındaki Muskiya Meydanı, Jüpiter Tapınağı'nın kalıntılarını içeriyor (4) Al-Hamidiye Pazarı (5) Han Asaad Paşa (6)Al-Buzuriyeh çarşısı (7) Binanın dış çevre resimi**.....97**

Şekil 5.24 Restorasyonun öncesi ve sonrası görüntüleri **.....98**

Şekil 5.25 Al-Azm Sarayı'ndaki doğal çevre (Kocman,2010) (Kidner,1995)**. 99**

Şekil 5.26 Beit Al wali otel olarak planı **102**
Şekil 5.27 Beit Al Wali avlular şeklinde korunması **103**
Şekil 5.28 Beit Al Wali'nin çevresi (1) Beit Al Wali (2) Barada Nehri Kolu (3) *Bab Tuma* (4) *Bab Sharqi*.....**105**
Şekil 5.29 Binanın ruhuna uygun şekilde teknik unsurları gizleyin.....**107**
Şekil 5.30 Cam ve kumaştan yapılmış avluda açılır kapanır çatı.....**107**
Şekil 5.31 Wali Terası **108**

TABLO LİSTESİ

Tablo 2-1 Sürdürülebilir kalkınmanın temel sütunları arasında bölünmüş SKH'ler**. 20**

Tablo 2-2 Sosyal, çevresel ve ekonomik ölçütler ile ilgili literatür kaynakları. **...26**

Tablo 5-1 Vaka analizi yöntemi**. 70**

Tablo 5-2 Al-Azm Sarayı müzesinin bölümleri**.....91**

Tablo 6-1 Al-Baroudi Evi, Al-Azm Sarayı ve Beit Al Wali Oteli'nin bilgileri karşılaştırılması**. 111**

Tablo 6-2 Al-Baroudi Evi, Al-Azm Sarayı ve Beit Al Wali Oteli'nin biçim, işlev ve organizasyon ilişkisi**.....113**

Tablo 6-3 Yeniden İşlevlendirme Ölçütleri Bağlamında Avlulu Konutların Karşılaştırılması**. 115**

Tablo 6-4 Yeniden İşlevlendirme Ölçütleri Bağlamında Avlulu Konutların Karşılaştırılması 'Var/Yok' durumuna göre karşılaştırılması**. 121**

HARİTA LİSTESİ

Harita 5.1 Al-Baroudi evi'nin konumu **78**
Harita 5.2 Al-Azm Sarayı'nın konumu **88**
Harita 5.3 Beit Al Wali'nin konumu **101**

ÖZET

ESKİ ŞAM'DAKİ AVLULU KONUTLARIN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN İRDELENMESİ

Bayan BWIDANI

Mimarlık Anabilim Dalı
Mimari Tasarım Programı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Selin YILDIZ

Avlulu konutlar, mekânsal, insani ve zamanla değişen ihtiyaçlara uyum sağlayarak önemli bir tasarım modeli olarak öne çıkmıştır. Bu evler, toplumsal etkileşim, kültürel değerler ve ticari amaçlar doğrultusunda tasarlanmış olup, toplumun kimliğini yansıtırken, iklim koşullarına uygun mimari bir çözüm de sunmuştur.

Bu araştırma, geleneksel avlulu evlerin tarihsel gelişiminden mekânsal organizasyonuna, öğelerinin işlevsel özelliklerinden sürdürülebilirlik bağlamındaki rollerine kadar kapsamlı bir inceleme sunmaktadır. Mahremiyet, esneklik, iklim uyumu ve mekânsal coğrafya gibi temel özelliklerinin yanı sıra, bu yapıların kentsel dokuyla ilişkileri incelenerek sürdürülebilir kalkınmaya katkıları tartışılmaktadır. Ayrıca, literatürde sürdürülebilirlik kriterlerine göre avluların analizine odaklanan önceki çalışmalar ele alınmış; önceki çalışmalarda yer alan sürdürülebilirlik hedefleri ve faktörler, analizler ve ilişki diyagramları ve Ortadoğu örnekleri aracılığıyla bir araya getirilmiştir. Araştırma, avlulu evlerin yeniden kullanımının

sosyal, çevresel ve ekonomik sürdürülebilirlik kriterleriyle bağlantılarını ortaya koymaktadır.

Tez kapsamında, Şam'dan örnekler üzerinden bu evlerin korunması ve modern ihtiyaçlara uygun hale getirilmesi tartışılmaktadır. Şam'ın eski şehir surları içinde yer alan avlulu evler, şehrin temel yapısal birimlerinden birini oluşturmaktadır. Araştırma, bu evlerin mimari ve sosyal değerlerinin yeniden canlandırılma potansiyeline dikkat çekerken, aynı zamanda bu yapıların kültürel miras olarak korunmasının ve günümüz ihtiyaçlarına uyarlanmasının önemini vurgulamaktadır. Avlular, esnek tasarımları ve organizasyonel özellikleri sayesinde pek çok farklı işlevi yerine getirebilmektedir. Bu bağlamda, geleneksel avlulu evlerin mimari, sosyal ve çevresel değerlerini koruyarak yeni işlevlerle uyumlu hale getirilme olanakları incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avlulu Konutlar, Sürdürülebilirlik, Kültürel Kimlik, Yeniden İşlevlendirme, Yeniden Kullanıma Adaptasyon

ABSTRACT

AN EXAMINATION OF THE ADAPTIVE REUSE OF COURTYARD HOUSES IN OLD DAMASCUS IN TERMS OF SUSTAINABILITY

Bayan BWIDANI

Department of Architecture
Architectural Design
Master of Science Thesis

Supervisor: Doç. Dr. Selin YILDIZ

Courtyard houses have appeared as a significant design model, adapting to spatial, human, and evolving needs. These houses were designed to facilitate social interaction, uphold cultural values, and serve commercial purposes, reflecting the community's identity while also providing an architectural solution tailored to climatic conditions.

This study offers a comprehensive analysis of traditional courtyard houses, addressing their historical development, spatial organization, functional elements, and roles within the context of sustainability. In addition to key features such as privacy, flexibility, climate adaptation, and spatial geography, the relationship of these structures with the urban fabric is examined, and their contributions to sustainable development are explored. Moreover, previous studies analyzing courtyards based on sustainability criteria are reviewed, with sustainability goals and factors identified in earlier research integrated through analyses, relational diagrams, and examples from the Middle East. The study highlights the connections

between the reuse of courtyard houses and social, environmental, and economic sustainability criteria.

As part of this research, examples from Damascus are used to discuss the preservation of these houses and their adaptation to modern needs. Courtyard houses located within the old city walls of Damascus constitute one of the city's fundamental structural units. The study emphasizes the potential for revitalizing the architectural and social values of these houses, while also highlighting the importance of preserving them as cultural heritage and adapting them to contemporary requirements. Courtyards, with their flexible designs and organizational features, can serve various functions. In this context, the possibilities of preserving the architectural, social, and environmental values of traditional courtyard houses while adapting them for new uses are examined.

Keywords: Courtyard Houses, Adaptive Reuse, Usage Transformation, Cultural Identity, Sustainability

1
GİRİŞ

1.1 Çalışmanın Konusu ve Kapsamı

Avlulu konutun tasarımı, ortaya çıktığı farklı bölge ve zamanlarda, mekânsal ve insani ihtiyaçlara bir yanıt olarak şekillenmiştir. Bu durum, bu yapıların sosyal, ekonomik ve çevresel açılardan sürdürülebilir bir tasarım olarak değerlendirilmesine olanak sağlamıştır. Avlunun inşa modeli, tarihsel süreçte mimari düşüncenin gelişimine bağlı olarak çeşitli evrelerden geçmiş ve farklı kültürlerde önemli bir konum elde etmiştir. Avlulu yapılar, insanların yaşam biçimlerini, inançlarını ve sosyal yapılarını yansıtan birer mekânsal çözüm olarak mimarlık tarihinde önemli bir yer edinmiştir. Ancak, bu evlerin çeşitli nedenlerle terk edilmiş olduğu gerçeği göz ardı edilemez. Bu durum, avlulu konutların sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda yeniden işlevlendirilme potansiyelini değerlendirmeyi daha da önemli hale getirmiştir. Bu bağlamda, tarihi yapıların korunması ve yeniden kullanıma adaptasyon, sürdürülebilirlik kapsamında güncel araştırma konuları arasında yer almakta ve çevresel, ekonomik, sosyal faydalar sağlayarak, uzun vadede bu yapıların korunmasını ve modern ihtiyaçlara uyum sağlamalarını mümkün kılmaktadır.

Bu tez, kapsamlı bir araştırma sunmak amacıyla altı ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde (Bölüm 1), çalışmanın konusu, kapsamı, sınırlılıkları, amacı ve yöntemi detaylı bir şekilde açıklanmaktadır. Bu bölüm, araştırmanın temel çerçevesini oluşturmaktadır.

İkinci bölüm olan Literatür Taraması'nda (Bölüm 2), avlulu konutların tanımı ve ilgili literatür derinlemesine incelenerek tezin kuramsal temelleri atılmaktadır. Bu bölümde, avlulu konutlar, sürdürülebilirlik ve yeniden kullanım adaptasyonu arasındaki kavramsal bağlantılar vurgulanarak, önceki çalışmaların önemi ve

güncel araştırmalar özetlenmektedir. Ayrıca, geleneksel avlulu evlerin sosyal, çevresel ve ekonomik faktörler bağlamında sürdürülebilirlik ile ilişkisi, sürdürülebilir kalkınmaya yönelik bir yaklaşım olarak yeniden işlevlendirme ve yeniden işlevlendirme ile sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişki ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

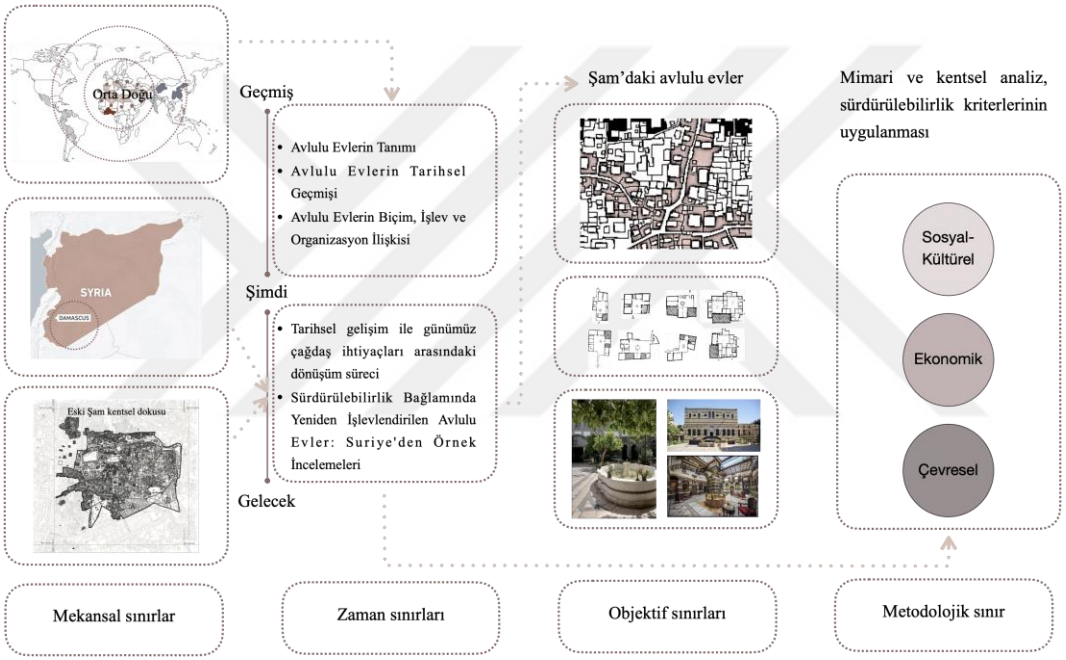
Üçüncü bölüm olan Avlulu konutlar (Bölüm 3), Orta Doğu'da yaygın olarak görülen avlulu konut tipolojisinin tarihsel gelişimi ile biçimsel ve işlevsel özellikleri ele alınmaktadır. Bu kapsamda, söz konusu yapıların mahremiyet, güvenlik, esneklik, iklime uyum ve yer/topoğrafya ile ilişki gibi temel özellikleri üzerinde durulmakta; bu özelliklerin zaman içinde nasıl şekillendiği ve bölgesel farklılıklara nasıl adapte olduğu irdelenmektedir. Ayrıca avlulu evlerin mekânsal organizasyonu, avlunun konut içindeki yeri ve çevresel bağlamı ile olan ilişkisi detaylandırılmaktadır.

Dördüncü bölümde (Bölüm 4), avlulu konutların sürdürülebilirlik çerçevesindeki katkıları sosyal, çevresel ve ekonomik boyutlarıyla değerlendirilmektedir. Sosyal açıdan, bu yapıların mahremiyet sağlama, aile içi ilişkileri destekleme ve toplumsal aidiyet duygusunu güçlendirme işlevleri vurgulanmaktadır. Çevresel boyutta, mikro iklim oluşturma, doğal havalandırma, gün ışığından yararlanma ve termal konfor sağlama gibi özellikleri ön plana çıkmaktadır. Ekonomik olarak ise düşük enerji tüketimi, bakım maliyetlerindeki tasarruf ve dayanıklı malzeme kullanımı gibi sürdürülebilir yaklaşımlar değerlendirilmektedir.

Beşinci bölümde (Bölüm 5), geleneksel avlulu konutların yeniden işlevlendirme süreçleri sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda ele alınmaktadır. Bu kapsamda, yapıların sosyal, çevresel ve ekonomik açılardan sağladığı katkılar vurgulanmakta; kültürel mirasın korunması, kamu farkındalığının artırılması ve kullanıcı-yatırımcı iş birliğinin güçlendirilmesi gibi unsurlar öne çıkmaktadır. Çevresel açıdan enerji verimliliği, doğal çevreyle uyum, malzeme kullanımı ve geri dönüşüm dikkate alınırken; ekonomik olarak ticari işlevlerin entegrasyonu, turizm potansiyeli ve istihdam yaratma imkânları değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, Şam'daki Al-Baroudi Evi, Al-Azm Sarayı ve Beit Al Wali Oteli örnekleri seçilmiş ve bu yapıların yeniden işlevlendirme yaklaşımları belirlenen kriterler çerçevesinde karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Son bölüm olan Sonuç ve Değerlendirme (Bölüm 6), araştırmanın tüm bulgularını özetleyerek, geleneksel avlulu konutların korunmasının ve yeniden işlevlendirilmesinin, Suriye'nin kültürel mirasının sürdürülebilirliği açısından ne kadar kritik bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Bu dönüşüm süreci, birçok potansiyel olanak ve fırsat sunarak, geleneksel kent dokusuna zarar vermeyen dönüşümler gerçekleştirilmesine olanak tanır. Bu dönüşümler, kültürel mirası koruyarak, çağdaş toplumun ihtiyaçlarına uyum sağlamak ve çevresel ile ekonomik sürdürülebilirliği desteklemek için güçlü bir mimari yaklaşım sunmaktadır.

1.2 Sınırlılıklar

Şekil 1.1 Tez sınırlamalarını gösteren şema.

Mekânsal Sınırlar:

Çalışmanın coğrafi kapsamı Orta Doğu olarak belirlenmiş; ancak detaylı analizler yalnızca Suriye'nin başkenti Şam kenti ve bu kentin eski dokusundaki avlulu konutlar üzerinden yapılmıştır.

Zaman Sınırları:

Çalışma geçmişten günümüze avlulu konutların tarihsel gelişimini ele almakla birlikte, uygulamalı analizler günümüzde yeniden işlevlendirilmiş Şam'daki örnek yapılarla (Al-Baroudi Evi, Al-Azm Sarayı, Beit Al-Wali) sınırlıdır. Geleceğe yönelik çıkarımlar ise öngörü seviyesindedir.

Objektif Sınırlar:

Yalnızca konut tipi avlulu yapılar incelenmiş, ticari, dini veya kamusal avlulu yapılar araştırma kapsamına alınmamıştır. Ayrıca tüm Şam yapıları değil; seçilmiş üç yapı örneklem olarak belirlenmiştir.

Metodolojik Sınırlar:

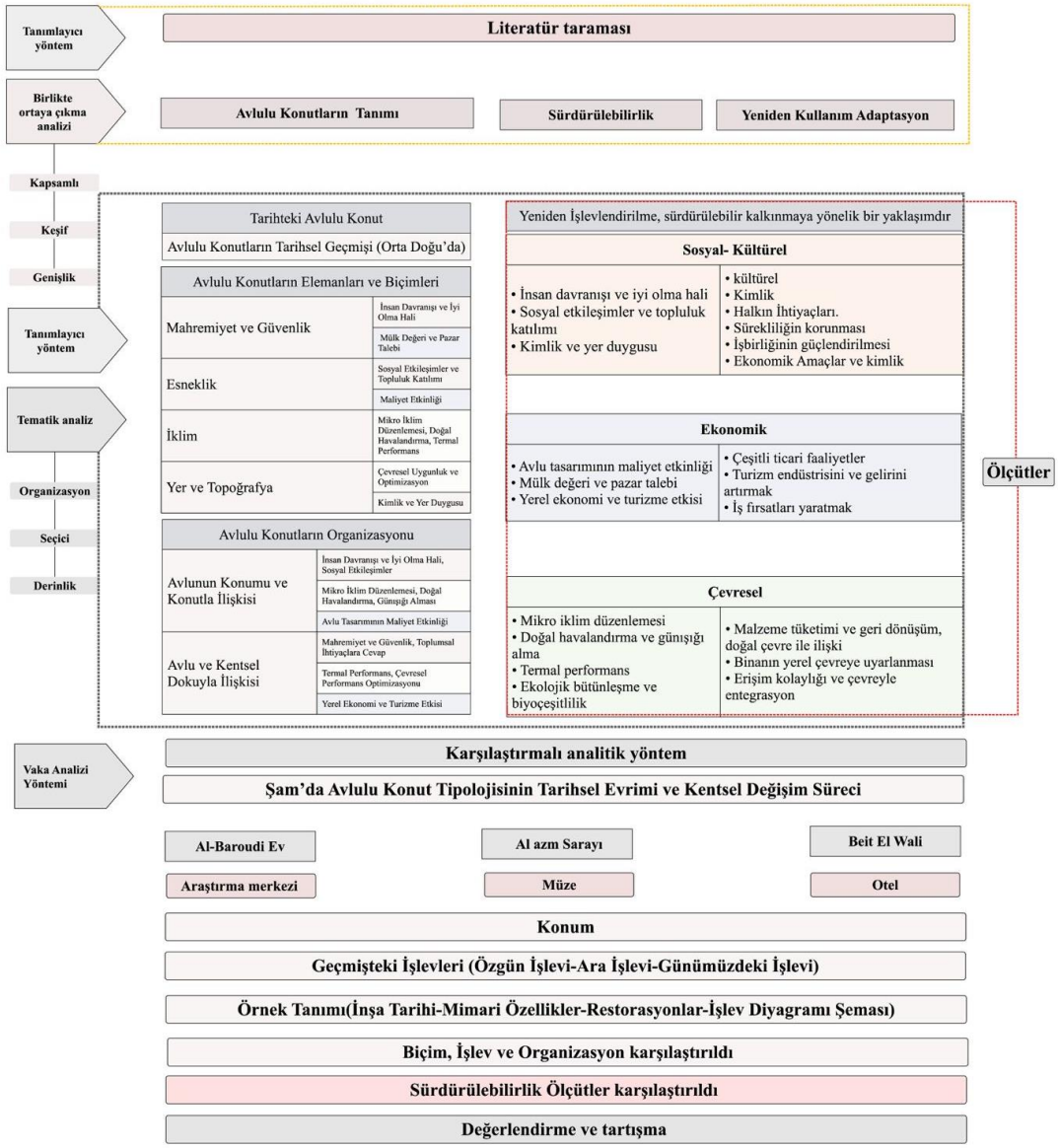
Çalışmada kullanılan yöntemler mimari ve kentsel analizler ile sürdürülebilirlik kriterleri (sosyal-kültürel, ekonomik, çevresel) çerçevesinde sınırlandırılmıştır. Anket, kullanıcı deneyimi veya toplumsal veri toplama gibi yöntemler uygulanmamıştır.

Bu çalışmanın ilk aşamasında Orta Doğu bölgesi genel olarak ele alınmış; bölgenin tarihsel, kültürel ve mekânsal özellikleri üzerinden geleneksel avlulu konut tipolojisinin genel çerçevesi çizilmiştir. Ancak çalışmanın odak noktası, bu geniş coğrafi bağlamdan çıkarılarak Suriye'nin başkenti Şam'a indirgenmiş ve inceleme yalnızca bu kent sınırları içindeki belirli yapılar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Özellikle Al-Baroudi Evi, Al-Azm Sarayı ve Beit Al-Wali gibi seçilmiş örnek yapılar detaylı olarak analiz edilmiş; diğer şehirlerdeki veya Orta Doğu'nun farklı bölgelerindeki avlulu evler kapsam dışında bırakılmıştır. Bu sınırlama nedeniyle elde edilen bulgular, yalnızca Şam kentinin geleneksel dokuya sahip avlulu konut tipolojisi için geçerli olup daha geniş coğrafyalara doğrudan genellenemez.

1.3 Çalışmanın Amacı

Bu tez, avlulu konutların mekânsal organizasyonunu, işlevsel özelliklerini ve sosyal, çevresel, ekonomik etkilerini analiz ederek, bu yapıların sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda yeniden kullanım adaptasyonu için bir çerçeve oluşturmayı amaçlamaktadır. Şam gibi Ortadoğu şehirlerindeki avlulu konutlar üzerinden yapılan incelemelerle, bu yapıların modern ihtiyaçlara uyarlanması ve sosyokültürel değerlerin korunarak yaşatılması için öneriler sunulacaktır.

1.4 Çalışmanın Yöntemi

Şekil 1.2 Araştırma yapısı.

Bu tez, avlulu konutların mekânsal organizasyonu, elemanlarının işlevsel özellikleri ve bu yapıların sosyal, çevresel ve ekonomik faktörlerle etkileşimlerini kapsamlı bir şekilde incelemektedir.

Araştırmanın başlangıcında, kavramsal çerçeveyi oluşturmak üzere öncelikle avlulu evler, sürdürülebilirlik ve yeniden işlevlendirme kavramları ele alınmış ve bu kavramlar ışığında kapsamlı bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Literatür çalışmaları, SCOPUS ve ScienceDirect veri tabanlarından derlenen veriler ışığında, VOSviewer yazılımı kullanılarak analiz edilmiş ve avlulu konutların

sürdürülebilirlik ve adaptasyon potansiyellerinde öncelik yönetiminin ne denli hayati bir unsur olduğunu ortaya koymuştur.

Literatür taraması sürecinde, avlulu konutların tarihsel gelişimi, tanımı, biçimsel ve işlevsel özellikleri detaylı olarak incelenmiş; tanımlayıcı yöntemle bu yapıların organizasyonu, temel elemanları ve mekânsal karakteristikleri açıklanmıştır. Sürdürülebilirlik ise sosyal, çevresel ve ekonomik boyutlarıyla kapsam andırılarak, bu çerçevede yapıların yeniden kullanım ve adaptasyon süreçleri ile olan ilişkisi ortaya konmuştur.

Şemada görüldüğü gibi, araştırmanın yöntemsel yapısında vaka analizi yöntemi tematik analiz yaklaşımıyla bütünleştirilmiştir. Bu kapsamda, organizasyon, seçicilik ve derinlik ilkeleri doğrultusunda, Şam'da bulunan üç geleneksel avlulu yapı—Al-Baroudi Evi, Al-Azm Sarayı ve Beit Al Wali Oteli—çalışma alanı olarak seçilmiştir. Seçilen yapılar, sürdürülebilirlik ölçütleri kapsamında sosyal-kültürel, çevresel ve ekonomik açılardan karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Sosyal-kültürel boyutta insan davranışı, toplumsal etkileşim, kimlik ve yer duygusu; çevresel boyutta mikroiklim düzenlemesi, doğal havalandırma, termal performans ve ekolojik entegrasyon; ekonomik boyutta ise maliyet etkinliği, mülk değeri, turizm etkisi ve yerel ekonomi ile ilişkiler incelenmiştir.

Araştırmanın son aşamasında, karşılaştırmalı analitik yöntem kullanılarak üç yapının sürdürülebilirlik bağlamındaki benzerlikleri ve farklılıkları sistematik biçimde ortaya konmuş; böylece avlulu konutların yeniden işlevlendirilme süreçlerindeki potansiyelleri kapsamlı ve bütüncül bir perspektiften değerlendirilmiştir.

2
LİTERATÜR TARAMASI

2.1 Literatür Özeti

Avlu planı, insan yerleşimlerinin başlangıcından itibaren evrimsel bir süreç göstermiş ve tarihsel, kültürel, çevresel faktörlerle şekillenerek, farklı iklim ve coğrafyalarda özelleşmiş bir yapı tipi olarak karşımıza çıkmıştır. Neolitik dönemden günümüze kadar, avlu planlarının arkasındaki mantık genellikle korunma, güvenlik ve iklimsel uygunluk gibi pratik ihtiyaçlarla başlamış, ancak zamanla sosyal etkileşim ve çevresel uyum sağlama gibi daha sofistike bir amaca dönüşmüştür. Bu bağlamda, avlu planlarının evrimini ve fonksiyonel çeşitliliğini anlamak, sadece mimari bir çözüm değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir fenomen olarak da ele alınmalıdır.

İlk başlarda, avlu planı, dış tehditlere karşı korunma sağlamak amacıyla gelişmiştir. Neolitik yerleşimlerde, yerleşim alanları çoğunlukla savunmaya yönelik, dışarıya kapalı yapılar olarak tasarlanmıştı. İnsanların, hayvan saldırılarından korunmak amacıyla iç avlular etrafına sıralanmış evler inşa etmesi, bu dönemin karakteristik özelliklerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Ancak zamanla, avlular yalnızca güvenlik sağlamanın ötesine geçerek, mekânsal organizasyonun bir aracı haline gelmiş ve insanların günlük yaşamlarını düzenleyen sosyal ve çevresel bir yapı oluşturmuştur. Suha Özkan (2006) avlu planlarının, yalnızca güvenlik değil, aynı zamanda çevresel faktörler doğrultusunda şekillendiğini vurgulamaktadır. Özellikle güneş ışığının yoğun olduğu bölgelerde, avlu planı, iç mekanlara kontrollü bir güneş ışığı sağlama fonksiyonu da yüklenmiştir. Bu durum, avlu planının iklimsel uyum sağlama konusundaki rolünü pekiştiren önemli bir unsurdur.

Avlulu konutların mimari formu, farklı kültürel ve coğrafi bağlamlarda çeşitlenmiştir. Zhang (2013), avlulu konutların 5.000 yılı aşkın bir geçmişi olduğunu ve dünyanın farklı bölgelerinde kendine özgü formlarda şekillendiğini belirtmektedir. Müslüman toplumlarının yerleşimlerinde, avlu evleri, genellikle

mahremiyet, esneklik ve sosyal etkileşim için merkezi bir rol oynamıştır. Bu evler, iç avlular çevresinde şekillenerek, aile bireylerinin toplumsal yaşamını organize eden mekânlar oluşturmuştur. Bununla birlikte, avlulu konutların tasarımı, sadece sosyal etkileşimi düzenlemekle kalmamış, aynı zamanda iklimsel koşullara da uyum sağlamıştır. Örneğin, sıcak ve kuru iklimlerde, dar ve derin avlulu evler, güneş ışığından korunarak, iç mekanların serin tutulmasına olanak sağlamıştır. Ancak, bu tasarımlar soğuk kışlarda güneş ışığına sınırlı erişim sağlarken, nemli yazlarda ise rüzgâr eksikliği gibi dezavantajlar yaratabilmektedir. García-Pulido (2012) bu çelişkili özelliklerin, avlulu evlerin evriminde önemli bir etken olduğunu ve farklı iklimlerdeki uyum süreçlerinin, yerel gelenekler ve yapım teknikleriyle birleşerek farklı formlar oluşturduğunu savunmaktadır.

Avlulu evlerin tasarımındaki bu evrim, sadece iklimsel ihtiyaçlardan değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel bağlamlardan da beslenmiştir. Petruccioli (2007), avlulu evlerin her bölgenin kültürel ve toplumsal yapısıyla derinlemesine ilişki içinde olduğunu ifade etmektedir. Örneğin, El-Andalus ve Kuzey Afrika şehirlerinde avlulu evler, Mısır, Suriye ve Irak'takilerden farklı özellikler gösterir. Bu farklar, avlunun merkezi rolü etrafında şekillenen daha formalize edilmiş konfigürasyonlar ve kültürel tercihlerle ilgilidir. Bu çeşitlilik, avlulu konutların sadece iklimsel ve fonksiyonel değil, aynı zamanda kültürel kimliklerin taşıyıcısı olduğunu gösterir. Bu yapılar, toplumların sosyal düzenini ve toplumsal ilişkilerini yansıtan birer mikrokozmoz olarak değerlendirilebilir.

Günümüzde ise, avlulu konutların geleneksel formu, hızla modernleşen şehir yapıları içinde kaybolmaya yüz tutmaktadır. Bu kayıplar, özellikle sokakla doğrudan bağlantı kuran yapılarla yer değiştiren avlulu evlerin sosyal fonksiyonlarını yitirmesi anlamına gelmektedir. Fathy (1986), Ortadoğu'daki ev tasarımlarının sokakla doğrudan ilişkiye girmesiyle birlikte, avluların sunduğu huzur ve temiz hava gibi yaşam kalitesini artırıcı özelliklerin göz ardı edildiğini savunmaktadır. Bu dönüşüm, yalnızca mekânsal değil, aynı zamanda toplumsal bir değişimi de işaret eder. Avlulu evler, geleneksel sosyo-kültürel yapıları ve yaşam tarzlarını korurken, modern dünyanın ihtiyaçlarına uyum sağlayacak şekilde yeniden ele alınmalıdır.

Avlulu konutların yeniden işlevlendirilmesi, sürdürülebilirlik açısından büyük bir potansiyel taşımaktadır. Açanal ve Gönül (2015), geleneksel yapıları yeniden

işlevlendirme sürecinde çevresel ve yapısal değerlerin göz önünde bulundurulmasının önemine dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, avlulu konutların çevresel ve sosyo-kültürel değerlerinin korunarak modern ihtiyaçlarla entegre edilmesi, sürdürülebilir bir yaşam alanı yaratma açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Şam gibi tarihi şehirlerde, avlulu konutların yeniden kullanımı, kültürel mirasın korunmasına katkı sağlarken, aynı zamanda toplumsal etkileşimi güçlendirecek dinamikler de oluşturabilir. Eissa (2022) tarafından vurgulanan Şam'ın Akdeniz bölgesindeki Arap-İslam kimlikleri, bu evlerin yeniden işlevlendirilmesinde sosyo-kültürel parametrelerin rolünü gösteren önemli bir örnek teşkil etmektedir.

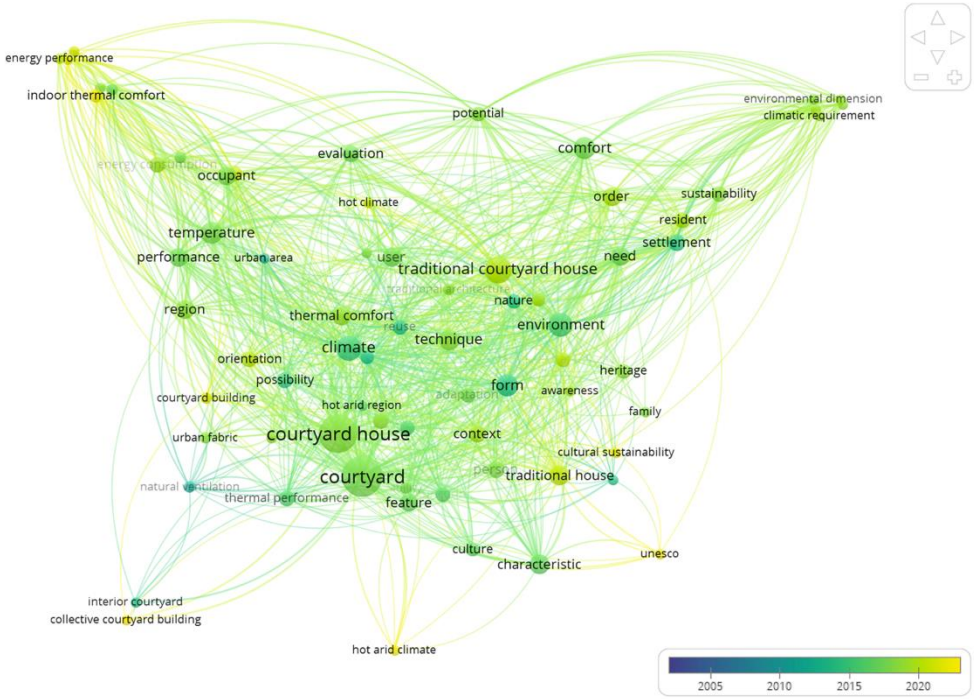
Sonuç olarak, avlu planı konfigürasyonu, sadece bir mimari çözüm olmanın ötesinde, tarihsel, kültürel ve çevresel bağlamlarda derinlemesine incelenmesi gereken bir yapıdır. Bu yapılar hem geçmişin mirasını hem de modern yaşam ihtiyaçlarını dengeleyen bir potansiyel taşımaktadır. Geleneksel ve modern yaklaşımlar arasında sağlanacak bir denge, avlulu konutların sürdürülebilirliğini ve kültürel değerlerini koruyarak, gelecekteki nesiller için önemli bir miras bırakacaktır.

2.2 Avlulu Konutlar, Sürdürülebilirlik ve Yeniden İşlevlendirme Bağlamında Sistematik Literatür

- **Avlulu konutlarla ilgili çalışmalar arasındaki bağlantılar**

Tezde VOSviewer programı aracılığıyla SCOPUS ve ScienceDirect veri tabanlarında taranan son on yıl içindeki sürdürülebilirlik, uyarlanabilir yeniden kullanım ve avlulu evler konusundaki çalışmaların ilişkileri ortaya konmuştur. Avlu evler konusunda son yirmi yıl içinde yapılan çalışmaların önemini vurgulayan ve miras yapılarının yeniden kullanımına yönelik standartlar sunan çalışmalar gözden geçirilerek, avlulu konutların özellikle sosyal, çevresel ve ekonomik açıdan yeniden kullanılması için gerekli kriterler belirlenmiştir. Bu kriterler, kültürel ve kimlik unsurlarından halkın ihtiyaçlarına, sürdürülebilirliğin korunmasından iş birliğinin güçlendirilmesine, ekonomik hedeflerden turizm endüstrisinin yarattığı iş fırsatlarına kadar çeşitli alanlarda öne çıkmaktadır. Ayrıca çevresel hedefler, çevreyle entegrasyon, malzeme tüketimi ve geri dönüşüm ile bina enerji verimliliği

de bu kriterler arasında yer almaktadır. Belirlenen kriterler, çeşitli vakalar üzerinden analiz edilip pratikte değerlendirilmiştir.

Şekil 2.1 Avlulu konutlarla ilgili çalışmalar arasındaki bağlantılar.

2005 yılından itibaren yapılan çalışmalar avlunun kültür, çevre, miras, iklim, kullanıcı ve ihtiyaçları ile olan bağlantılarını derinlemesine ele almaktadır. (Şekil 2.1) Avlu, bu faktörlerle ilişkili bir ekseni temsil eder ve geleneksel evlerde avlunun sağladığı fırsatların farkındalığıyla ilgili bir anlayış geliştirmektedir. Avlulu evlerle ilgili yapılan araştırmaların büyük bir kısmı, avlunun kompozisyonunu anlamaya yönelik olup, avlunun şekli, yönelimi, konfigürasyonu ve çeşitli özellikleri üzerine yoğunlaşmıştır. Örneğin, “avlulu ev terimi”, avlulu konutların geleneksel mimarideki yerini ve bu yapıların çevresel ve sosyal işlevlerini vurgular.

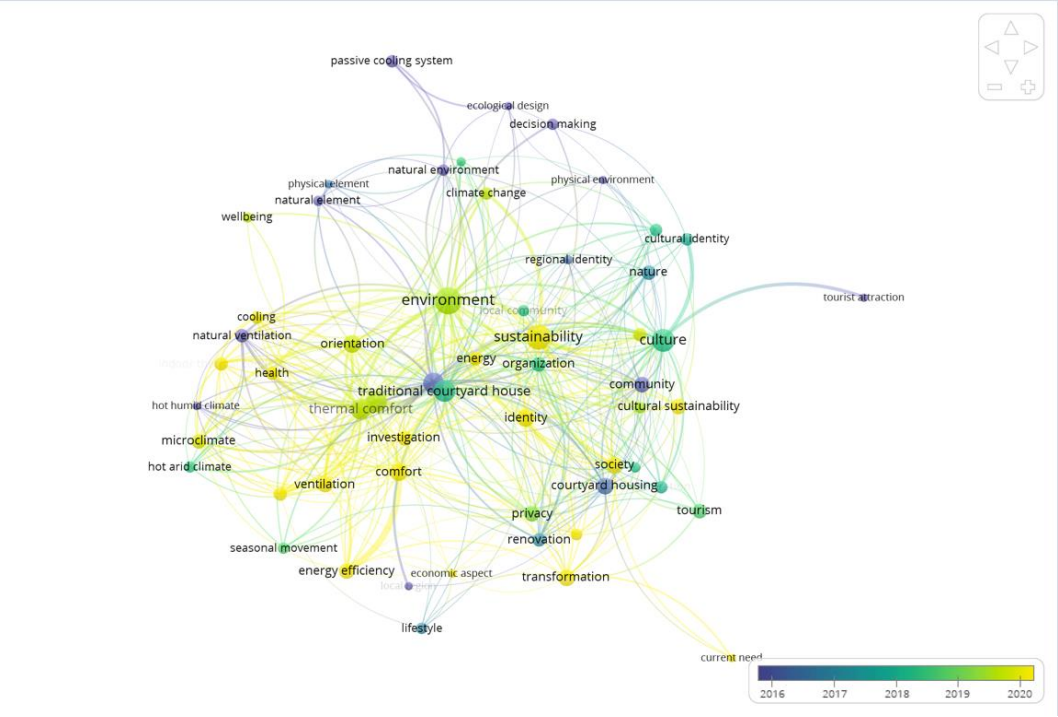
Ayrıca, 2005 ile 2010 arasında, anahtar kelimeler, avlulu konutların temel özellikleri ve yapısal unsurlarına odaklanmış; “avlu”, “avlulu ev”, “klima” ve "enerji performansı” gibi terimler öne çıkmıştır. Bu dönemde araştırmalar, avlulu konutların sıcak iklimlerdeki yaşam kalitesine etkisini ve bu yapılar için gerekli iklimsel gereksinimleri incelemiştir.

2010-2015 yılları arasında araştırmalar, daha fazla çevresel ve kültürel unsura odaklanmıştır. “Sürdürülebilirlik”, “kültürel miras”, “geleneksel avlulu ev” ve “yerleşim” gibi terimler bu dönemin anahtar kavramları arasında yer almaktadır.

Bu süreçte, avlulu konutların sadece iklimsel rahatlık sağlamadığı, aynı zamanda kültürel ve çevresel sürdürülebilirliği desteklediği vurgulanmıştır. Ayrıca, "toplum" ve "yerel halk" gibi insan merkezli kavramlar, avlulu konutların sosyal bağlamdaki önemini vurgulamaktadır.

Sonraki yıllarda, araştırmalar daha teknik ve uygulamalı bir hale gelmiştir. "İç mekân konforu", "termal performans", "sıcak iklim" ve "doğal havalandırma" gibi terimler artan bir şekilde odak noktası olmuştur. Bu dönemde, avlulu konutların enerji verimliliği ve iklim koşullarına adaptasyonu üzerine yapılan çalışmalar yoğunlaşmış, çevresel ve teknolojik faktörler arasındaki bağlantılar daha fazla incelenmiştir.

- **Sürdürülebilirlik, Geleneksel Avlulu konutların Sosyal, Çevresel ve Ekonomik Faktörler Bağlamında**

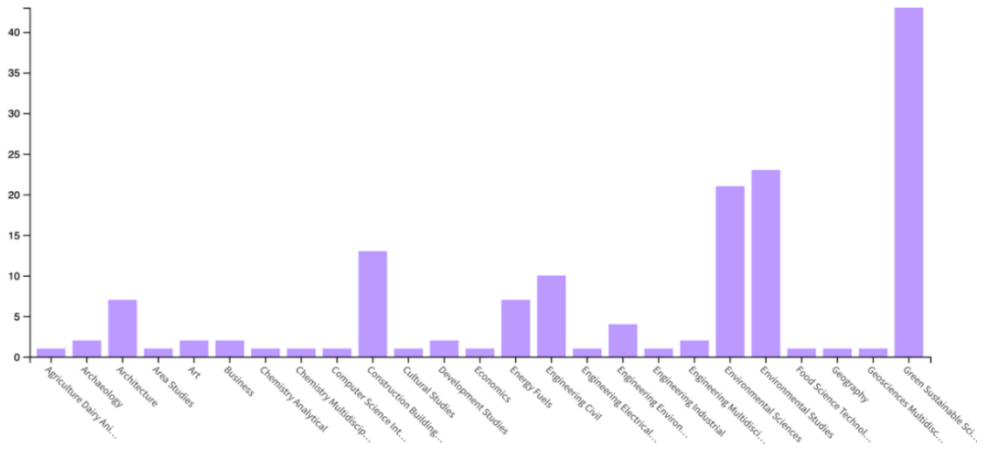
Şekil 2.2 Sürdürülebilirlik faktörleri ve geleneksel avlu konutlarının çok boyutlu ilişkisi: çevresel, sosyal ve ekonomik perspektifler.

(Şekil 2.2) Zamanla, geleneksel avlu evleri üzerine yapılan araştırmalar, sosyal, çevresel ve ekonomik sürdürülebilirlik hedeflerinin dengelenmesini daha detaylı bir şekilde ele alacak şekilde gelişmiştir. 2016-2017 yıllarında araştırmalar büyük ölçüde çevresel faktörlere odaklanmıştır. Mikroklima düzenlemesi, doğal havalandırma ve termal performans gibi konular, avlu tasarımlarının enerji

verimliliğini artırma ve doğal kaynaklardan daha etkin yararlanma potansiyelini ön plana çıkarmıştır. Enerji verimliliği, soğutma ve havalandırma gibi anahtar kelimeler, avlu evlerinin sıcak iklimlere uyum sağlama ve enerji tüketimini azaltma konusundaki önemli rollerini vurgulamaktadır. Bu erken dönem araştırmaları, avlu evlerinin çevresel sürdürülebilirlik açısından kritik bir mimari çözüm olduğunu ortaya koymuştur.

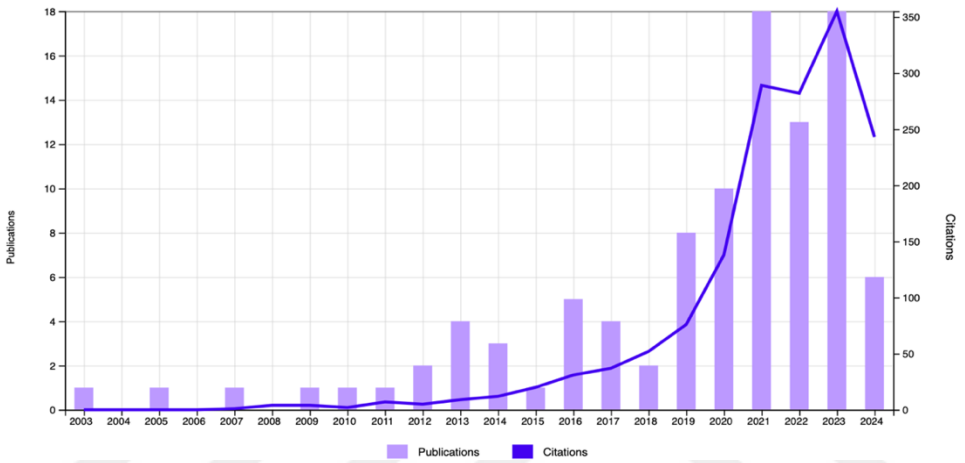
2018'den itibaren araştırmalar, sosyal ve ekonomik boyutları da kapsamaya başlamıştır. Sosyal bağlamda, toplum, kimlik, kültürel sürdürülebilirlik ve refah gibi temalar, avluların sosyal etkileşimleri güçlendirme, topluluk aidiyetini destekleme ve bireylerin yaşam kalitesini artırma rollerini ortaya çıkarmıştır. Bunun yanı sıra, ekonomik boyutta yenileme, mülk değeri, yerel ekonomi ve turizm gibi kavramlar öne çıkmıştır. İyi tasarlanmış avluların hem bireysel mülklerin değerini artırdığı hem de yerel ekonomiye ve turizme katkıda bulunduğu görülmüştür. 2020 yılına gelindiğinde, yaşam tarzı, dönüşüm ve turistik çekicilik gibi daha bütüncül temalar öne çıkmıştır. Bu temalar, geleneksel avlu evlerinin çevresel sürdürülebilirlikten sosyal bağlara ve ekonomik fırsatlara kadar geniş bir yelpazede nasıl bütünleşmiş bir çözüm sunduğunu ortaya koymuştur. Böylece, avlu tasarımı hem geçmişle hem de gelecekle uyumlu bir sürdürülebilir yaşam biçimini temsil etmeye başlamıştır.

- **Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik Bir Yaklaşım Olarak Avlulu Konutların Yeniden İşlevlendirilmesi:**

Şekil 2.3 Yeniden işlevlendirme ve sürdürülebilir kalkınma ilişkisine ait çalışmaların kapsamı.

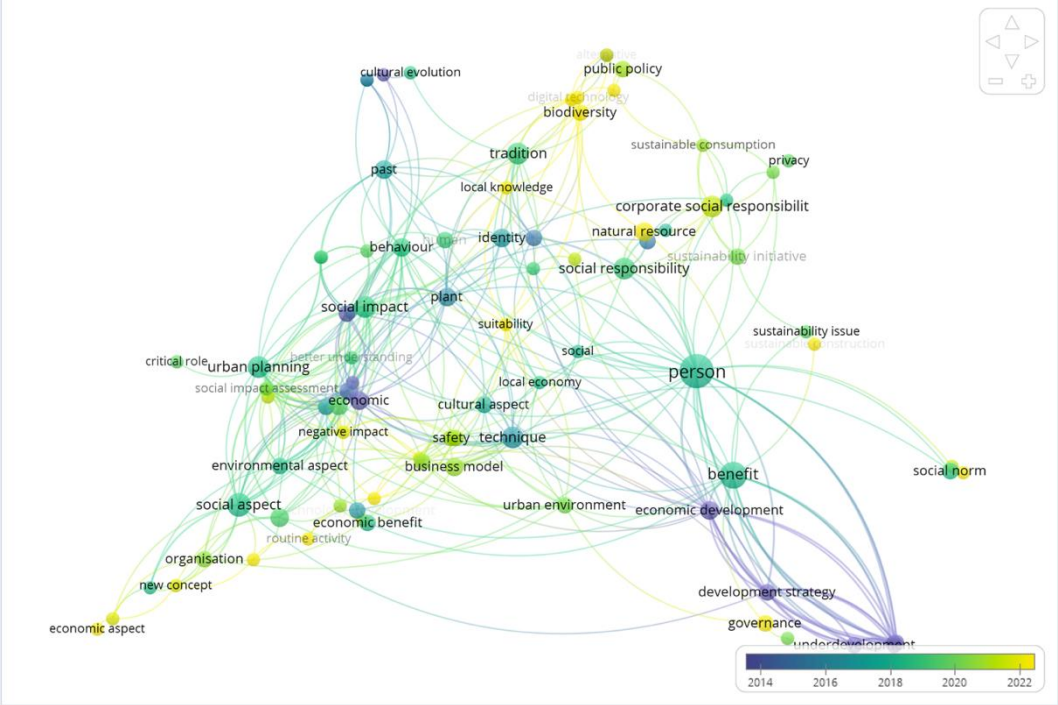
Yeniden işlevlendirme, sürdürülebilir kalkınmaya yönelik birçok alanda uygulanabilir olmasına rağmen, toplulukların sürdürülebilir kalkınması bağlamında hâlâ mimarlıkta nispeten yeterince temsil edilmemektedir. Şekil 2.3'te gösterildiği gibi, Web of Science'tan seçilen, 2003'ten 2024'e kadar olan dönemi kapsayan 100 yayının analizine göre, salt mimarlık alanında yalnızca 7 makale yayınlanırken, "yeşil sürdürülebilirlik toplumu" alanında 40'tan fazla araştırma yapılmıştır. İkinci sırada çevre ile ilgili çalışmalar gelirken, bunu inşaat alanındaki araştırmalar takip etmektedir.

Şekil 2.4 Yeniden işlevlendirme ve sürdürülebilir kalkınma ilişkisine ait çalışmaların yayın ve alıntılama sayısı.

Yeniden işlevlendirilme, sürdürülebilir kalkınmaya yönelik bir yaklaşım olarak ele alındığında, bu konudaki akademik çalışmaların ve alıntıların sayısının son yıllarda büyük bir artış göstermesi, konunun akademik ve pratik alanda giderek daha fazla önem kazandığını göstermektedir. Şekil 2.4'ta görüldüğü gibi, 2003-2012 yılları arasında yayın ve alıntı sayıları oldukça düşükken, 2013 yılından itibaren belirgin bir artış gözlemlenmektedir. Özellikle 2020-2023 yılları arasında yayın ve alıntı sayılarındaki artış dikkat çekicidir. 2024 yılına gelince, henüz tamamlanmamış olsa da genel gidişat konunun giderek daha fazla ilgi görmeye başladığını göstermektedir. Son yıllarda, bina koruma yaklaşımı basit korumadan sürdürülebilirlik ve kentsel yenileme stratejilerinin önemli bir parçası haline gelmiştir. Bu değişim, bina ömrünü uzatmak, atıkları azaltmak, bünyesindeki enerjiyi yeniden kullanmak ve topluma önemli sosyal ve ekonomik faydalar sağlamak için uyarlamalı yeniden kullanımın önemini vurgulamaktadır.

- **Yeniden İşlevlendirme ve sürdürülebilir kalkınma ilişkisine**

Şekil 2.5 Sürdürülebilirlik ilkesi olarak yeniden kullanıma adaptasyonu ilişkin çalışmalar arasındaki bağlantılar.

Sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde yapılan yeniden kullanıma adaptasyonu araştırmaları ağına göre mekânın kimliği, çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomik etkiler kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır. (Şekil 2.5) yeniden kullanım süreçlerinin mevcut çevresel koşullara, toplumsal ihtiyaçlara, ekonomik faktörlere ve kültürel mirasa nasıl uyum sağladığını zaman içinde ve farklı disiplinlerde nasıl analiz edildiğini gösterir. Mavi ve mor düğümlerle temsil edilen ilk yıllarda (2014-2016), araştırmalar "ekonomik yön", "kentsel planlama", "çevresel yön", ve "yönetim" gibi temel kavramlara odaklanmıştı. Bu çalışmalar, ekonomik ve çevresel yönleri planlama ve yönetim stratejileriyle ilişkilendirerek temel çerçeveleri oluşturdu. Yeşil düğümlerle gösterilen orta dönemde (2016-2018), odak "sosyal etki", "ekonomik fayda", "kültürel yön" ve "kentsel çevre" gibi daha spesifik temalara kaydı. Bu aşamada, yeniden kullanıma adaptasyon uygulamalarının sosyal ve ekonomik faydalarının kentsel çevreler ve kültürel bağlamlar üzerindeki etkileri keşfedildi ve sürdürülebilirlik girişimlerinin etkileri ve avantajları daha derinlemesine incelendi. Sarı düğümlerle temsil edilen yakın dönemde (2018-2022), yeni kavramlar ortaya çıktı ve mevcut kavramlar

“sürdürülebilirlik sorunu”, “kurumsal sosyal sorumluluk”, “kamu politikası”, ve “biyoçeşitlilik” gibi konuları içerecek şekilde genişletildi. Bu dönemde, terimler arasındaki ilişkiler daha bütünleşik ve karmaşık hale geldi, kurumsal uygulamalar, kamu politikaları ve biyoçeşitliliğin sürdürülebilirlik tartışmalarında daha fazla yer buldu. “Kişi” ve “fayda” gibi merkezi anahtar kelimeler, insan merkezli yönlerin, sosyal normların ve yeniden kullanım ilkelerinin çok yönlü avantajlarının önemini vurguluyor. Terminoloji, etik uygulamalar, işletmelerin sürdürülebilirliği teşvik etmedeki rolü ve destekleyici düzenleyici çerçevelerin gerekliliği üzerine vurgu yapacak şekilde evrildi.

“Sosyal etki”, “ekonomik fayda”, ve “kentsel planlama” gibi terimlerin yoğun kümeleri, bu alanlarda zengin disiplinler arası araştırma ve kapsamlı incelemeler olduğunu gösteriyor. “Uygunluk”, “yerel ekonomi”, ve “kültürel evrim” gibi köprü kavramlar, farklı kümeleri birbirine bağlayarak çeşitli temaların nasıl örtüştüğünü ve birbirini nasıl bilgilendirdiğini gösteriyor.

Bu iki bağlam, toplumsal sürdürülebilirliği sağlamak için yeniden kullanım ve ilkeleri açısından avlulu konutların geleneksel çevrede sağladığı fırsatlarla ilişkilendirilebilir. Avlulu konutların sağladığı potansiyel, farklı düzeylerde önemli değere sahip olduğundan, gelecekte yapılacak projelerde ve politika oluşumunda bu tür geleneksel yapıların farklı amaçlarıyla sürdürülebilirlik açısından etkinliğinin belirlenmesi için gerekli kriterlerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, avlulu konutların yeniden kullanımına ilişkin kriterlerin belirlenmesi süreci büyük önem taşımaktadır. Önceki çalışmalar, kültürel mirasın yeniden işlevselleştirilmesinde değerlendirilecek kriterleri ve sürdürülebilirlik ilkelerinin avlulu konutların yeniden kullanımına nasıl etkili bir şekilde dahil edilebileceğini belirleyen temel bir çerçeve sunmaktadır.

2.3 Temel Kavramlar

2.3.1 Avlulu Konutların Tanımı

"Eğer tavanınız düşerse, bir odanızı kaybetmiş olursunuz, ama bir avlu kazanmış olursunuz. Bunu böyle düşünün."

Alexander McCall Smith

Çevresi sınırlandırılmış bu mekâna farklı kültürlerde ve mimarilerde çeşitli isimler verilmiştir: İslam ve Mısır mimarisinde "sahn," Şam'da "Ard Dayar," Marakeş'te "Riad," Osmanlı mimarisinde "Harim," Farsça'da "hayat," Çin'de "Siheyuan," Kore'de "Hanok," Roma mimarisinde "Atrium," Yunan kültüründe ise avlu, "Aule" olarak adlandırılmaktadır. İsimler çeşitlilik gösterse de hepsi gökle yerin birleştiği ve insanın doğayla doğrudan temasını sağladığı o özel bölgeye işaret eder. Avlusu binanın ortasında veya içinde yer alan avlulu bir evden bahsediyoruz (Özkan, 2006).

Bir yapının veya yapı grubunun ortasında kalan üstü açık, duvarla çevrili alan; hayat (II), hanay, sahn (TDK). Mimari bakış açılarına göre çeşitli şekillerde değerlendirilebilir. Bir tanıma göre, avlu "boşlukların gözden kaçırıldığı sürekli veya yarı sürekli duvarlardan oluşan kapalı bir mekânsal yapı" olarak tanımlanabilir (Almajidi & Hameed, 2020). Diğer yandan, Hassan Fathy iç avluyu daha somut ve işlevsel bir şekilde "özel alan ve koruma sağlayan bir mimari araç" olarak tanımlar. İç avlu, mimari olarak insanların yapıları ile doğal iklim arasındaki etkileşimi düzenler ve böylece insanın fizyolojik ihtiyaçlarına uygun rahat bir mikroklima sağlar (Fathy, 1986). Ama Le Corbusier'in avlulu evleri hakkında söylediklerine göre, pencerelerin sıra kemerler arkasında açıldığı ve evlerin sağır cepheye eşit uzaklıkta konumlandığı bir düzen içinde yer alır. Her evin kendine ait bir avlusu vardır ve bu avlular, bahçeler kadar mahremdir. Bu avlular, bir oda veya yazlık oda olarak canlandırılabilir ve burada güzellik, neşe ve huzur yoğunlaşır (Le Corbusier, 2009). El-Wakil, avluyu metafizik bir bakış açısıyla evin ruhu olarak tanımlar ve avlusuz bir evin ruhsuz bir insana benzediğini söyler. Avlu, doğal açık bir bahçe olup Tanrı tarafından yaratılmıştır, bu nedenle evin merkezinde Tanrı'nın yarattığı bir unsurun bulunması evin ana özelliğidir ve bu makro kozmosun mikro kozmosa yansımasıdır (El-Wakil, 2022). Avlu evi, mimari düşüncenin temel taşlarından biridir. Çatısız bir iç mekân etrafında şekillenen avlu, evin merkezi konumunu oluşturur ve dış mekân ile iç mekân arasında köprü görevi görür. Ayrıca, iklim koşullarına uyumlu olarak tasarlanan avlulu evler, mevsimsel değişikliklere göre esneklik sağlar ve çevreye bütünleşmiş bir yaşam alanı sunar (Forés, 2004). Ayrıca, Avlu aynı zamanda birçok dini, sosyal, çevresel ve psikolojik amacı da gerçekleştirir. İslam mimarisinde açık avlu, diğer mimari birimlerin etrafında

toplandığı planlama merkezidir ve bu sebeple İslam mimarisinin kalbi olarak kabul edilir (Abdullah ve ark., 2022).

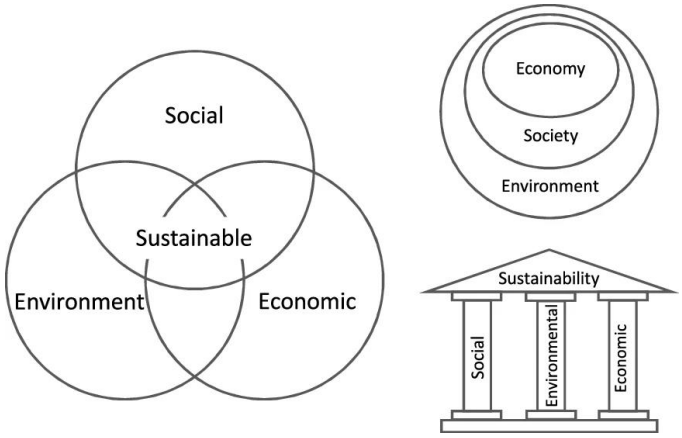
Farklı kültürlerde iklim, avlu konutlarının şekillenmesine katkıda bulunmuştur. Avlu, en eski ev gelişim formlarından biri olarak, yerel ve evrensel mimari gelenekleri çağdaş anlayış ve tekniklerle bütünleştirerek sürdürülebilir ve mekâna özgü mimari oluşturma konusunda önemli bir örnek ve ilham kaynağıdır (Forés, 2004).

Avlu, binanın iç ve dış mekanları arasında bağlantı kurarak doğal iklimle uyumu sağlar. Mahremiyet ve huzur sunan avlular, aynı zamanda estetik ve işlevsel ihtiyaçlara da cevap verir. Geleneksel binalarda avlu, yapının merkezi bir parçası olup planlama ve tasarımda anahtar bir rol oynar. Mevsimsel değişikliklere uyum sağlama kabiliyetiyle avlular, çevreyle bütünleşmiş yaşam alanları oluşturur. Bu sebeple, avlu mimarinin vazgeçilmez bir unsuru olarak öne çıkar.

2.3.2 Sürdürülebilirlik Kavramı

Sürdürülebilirlik teriminin ilk resmi olarak kullanıldığı an, 1972'de Stockholm'de düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Çevre Konferansı'nda yaşanmıştır. Bu etkinlik, çevresel sorunlarla mücadelede uluslararası iş birliği için temel oluşturmuş ve ardından gerçekleşen tartışmalar ve anlaşmaların zeminini hazırlamıştır. Stockholm Çevre Bildirisi'nin, konferansın ardından imzalanmasıyla çevresel zorluklarla mücadele etmenin kaçınılmazlığı bir kez daha vurgulanmıştır (United Nations, 1972).

Stockholm Konferansı'nın yarattığı momentum, 1976'da imzalanan Barselona Sözleşmesi ile sürdürülebilir kalkınma konusundaki kararlılığı daha da pekiştirmiştir. Ancak, sürdürülebilirlik kavramı, 1987'de yayımlanan Brundtland Raporu ile kesin bir kavramsal çerçeve kazanmıştır. Dünya Çevre Komisyonu tarafından talep edilen ve Gro Harlem Brundtland tarafından başkanlık edilen rapor, sürdürülebilir kalkınmayı, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğini tehlikeye atmadan bugünün ihtiyaçlarını karşılamak olarak tanımlamıştır (World Commission on Environment and Development, 1987). Bu önemli tanım, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada çevresel, ekonomik ve sosyal boyutların birbirine bağımlılığını vurgulamıştır (Babalı, 2019).

Şekil 2.6 Sürdürülebilirliğin "üç boyutunu" kesişmi. Sosyal, ekonomik ve çevresel faktörler arasındaki karşılıklı ilişki (Purvis ve ark., 2019).

Sonraki uluslararası toplantılar, özellikle de 1992'de Rio de Janeiro'da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (Dünya Zirvesi) ve 2002'de Johannesburg'da düzenlenen Dünya Zirvesi, Brundtland Raporu'nda ortaya konan ilkeleri daha da pekiştirmiştir. Bu konferanslar, sürdürülebilir kalkınma gündemini ilerletmek ve küresel iş birliğini teşvik etmek için önemli platformlar olmuştur (United Nations Conference on Environment and Development, 1992; World Summit on Sustainable Development, 2002). "Üç boyutu" (Şekil 2.6) paradigmasının kökenleri, Brundtland Raporu, Agenda 21 ve 2002 Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'ne çeşitli şekillerde atfedilmiştir (Purvis, Mao, and Robinson 2019). Farklı sosyal, ekonomik ve çevresel faktörlerin birbirine bağımlı olduğu ve birlikte geliştiği, bir sektördeki başarının sürdürülebilmesi için diğer sektörlerde de harekete geçilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Rio 'Dünya Zirvesi'nin ana hedefi, yirmi birinci yüzyılda uluslararası iş birliği ve kalkınma politikasına rehberlik edecek çevre ve kalkınma konularında geniş bir gündem ve yeni bir yol haritası oluşturmaktı.

Şekil 2.7 UN 17 SKH'nin Grafik İllüstrasyonu (Küresel Amaçlar,t.y)

Paris İklim Anlaşması (COP21) 2015 yılında Paris'te gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı (COP21), küresel iklim değişikliğiyle mücadelede önemli bir dönüm noktası olmuştur. Paris Anlaşması olarak bilinen bu anlaşma, küresel sıcaklık artışını 2 santigrat derecenin altında tutmayı ve 15 santigrat derece ile sınırlandırmayı hedeflemektedir (UN DESA, 2015). Aynı yıl, New York'ta düzenlenen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ve bu gündemin 17 sürdürülebilir kalkınma hedefi (SKH'ler) kabul edilmiştir (Şekil 2.7). Bu hedefler, yoksulluğun ortadan kaldırılmasından, eşitsizliklerin azaltılmasına ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasına kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır (UNFCCC, 2015).

COP26, 2021 yılında Glasgow'da düzenlenen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı (COP26), Paris Anlaşması'nın uygulanmasına yönelik önemli adımlar atmıştır. Konferansta, ülkelerin karbon emisyonlarını azaltma taahhütlerini güçlendirmeleri ve iklim değişikliğine uyum sağlama çabalarını artırmaları üzerinde durulmuştur (UNFCCC, 2021).

Stockholm+50 Konferansı, 2022 yılında Stockholm Konferansı'nın 50. yıldönümünde düzenlenen Stockholm+50, sürdürülebilir kalkınma ve çevre koruma konularında ilerleme kaydetmek için küresel bir değerlendirme ve geleceğe yönelik stratejiler geliştirme amacı taşımıştır (United Nations, 2022).

Tablo 2-1 Sürdürülebilir kalkınmanın temel sütunları arasında bölünmüş SKH'ler.

Sosyal	Ekonomik	Çevresel
• Kaliteli Eğitim (Hedef 4) • Cinsiyet Eşitliği (Hedef 5) • Eşitsizlikleri Azaltmak (Hedef 10) • Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (Hedef 11) • Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar (Hedef 16) • Hedefler için Ortaklıklar (Hedef 17)	• Yoksulluk Yok (Hedef 1) • Sıfır Açlık (Hedef 2) • İyi Sağlık ve Refah (Hedef 3) • İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Kalkınma (Hedef 8) • Sanayi, Yenilik ve Altyapı (Hedef 9)	• Temiz Su ve Sanitasyon (Hedef 6) • Uygun Fiyatlı Temiz Enerji (Hedef 7) • Sorumlu tüketim ve üretim (Hedef 12) • İklim Eylemi (Hedef 13) • Su Altındaki Yaşam (Hedef 14) • Karada Yaşam (Hedef 15)

Sürdürülebilirlik kavramı, çevresel, ekonomik ve sosyal zorluklarla mücadelede kapsamlı bir yaklaşımı ifade etmektedir. Birleşmiş Milletler tarafından belirlenen sürdürülebilir kalkınma hedefleri, gezegeni gelecek nesiller için korurken refahı teşvik etmeyi amaçlayan kapsamlı bir hedef setini içermektedir (UNFCCC, 2015).

Mimarlık ve toplumun kesiştiği konular, çeşitli uluslararası konferanslarda önemli bir şekilde ele alınmaktadır. [Birleşmiş Milletler Habitat Konferansları], şehirleşme, sürdürülebilir şehirler ve insan yerleşimleri üzerine odaklanarak, sürdürülebilir planlama ve yönetim için politikalar geliştirmektedir. Bu konferanslardan ilki, 1976 yılında Vancouver'da, ardından 1996'da İstanbul'da ve en son 2016 yılında Quito'da gerçekleştirilmiştir (UN-Habitat, 2016).

Bunun yanı sıra, [Uluslararası Sürdürülebilir Mimarlık ve Tasarım Konferansı (ICOSAUD)], sürdürülebilir mimarlık ve şehir tasarımı konularını tartışmak üzere mimarlar ve şehir plancıları için bir platform sağlamaktadır. Ayrıca, [Yeşil Bina Konferansları], sürdürülebilir bina tasarımı, enerji verimliliği ve çevresel etkilerin azaltılması gibi konuları ele alarak bu alandaki yenilikleri teşvik etmektedir. Öne çıkan etkinliklerden biri, ABD'de düzenlenen [Greenbuild Uluslararası Konferansı ve Expo] olup, yeşil bina uygulamalarına yönelik önemli gelişmeleri içermektedir (USGBC, 2023).

Sürdürülebilirlik, ekonomi ve ekolojiyi bir araya getirerek hem bugünün hem de yarının nesillerinin kullanımına sunmak için kaynakların etkin bir şekilde birleştirilmesini sağlamaktadır. Bu yaklaşım, temel ekolojik dengeyi ve yaşam destek sistemini korumanın yanı sıra, genetik çeşitliliği ve ekosistemlerin sağlığını

güvence altına almayı hedeflemektedir. Ayrıca, sürdürülebilirlik; büyümenin yenilenmesini, büyüme hızının kontrol altında tutulmasını ve doğal kaynak tabanının zenginleştirilmesini teşvik etmektedir. Bu süreçte, karar verirken ekonomi ve çevrenin dikkate alınması, teknolojik gelişmelerin yeniden yönlendirilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Nihayetinde, insan ve doğa ile uyumun artırılması, sürdürülebilirliğin temel prensiplerinden biridir.

Sürdürülebilirlik kavramı, çevresel, ekonomik ve toplumsal boyutları kapsayan bütünsel bir yaklaşımdır. Doğanın ve dünyanın dengesinin bozulması ile ortaya çıkan bu kavram, günümüzde mimarlığın da en önemli unsuru haline gelmiştir. Doğal kaynakların kullanımını teşvik eden, çevreye zarar vermeyen alternatif sistemler öneren sürdürülebilirlik kavramı, önce yapıların, ardından ise kentsel mekânların şekillenmesinde etkili olmuştur (Ürük 2020). Bugün, sürdürülebilirlik kavramı, çevresel, ekonomik ve sosyal zorluklarla mücadelede kapsamlı bir yaklaşımı ifade etmektedir. Birleşmiş Milletler tarafından belirlenen sürdürülebilir kalkınma hedefleri, gezegeni gelecek nesiller için korurken refahı teşvik etmeyi amaçlayan kapsamlı bir hedef setini içermektedir.

2.3.3 Yeniden İşlevlendirme Kavramı

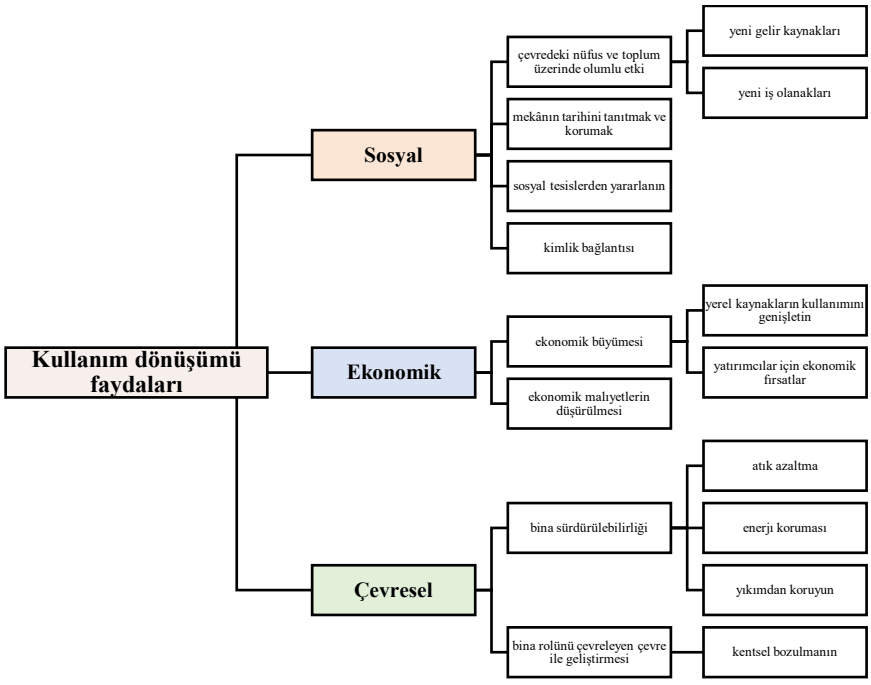
Türkçede bu kavram; "yeniden işlevlendirme", "yeniden kullanıma adaptasyon" veya "uyarlanabilir yeniden kullanım" gibi farklı terimlerle ifade edilir. Bu terimler, İngilizce "adaptive reuse" kavramının Türkçedeki karşılıkları olup aynı temel anlayışı yansıtmaktadır. Bu anlayış, yapıların özgün işlevlerinin ötesinde yeni bir kullanımla canlandırılması ilkesine dayanır. Terim çeşitliliği, uygulamada farklı yöntem ve yaklaşımların benimsenmesine de zemin hazırlayabilir. Bu nedenle, terminolojik farklılıkların koruma ve tasarım sürecinde dikkate alınması önemli bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu anlayış 1931 tarihli "Carta del Restauro" ile şekillenmiş, 1964 tarihli Venedik Tüzüğü ile geliştirilmiş ve günümüze kadar evrilmiştir (Turanlı & Satıcı, 2021). Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi'nin (ICOMOS) güncel belgelerinde de vurgulandığı üzere, yeniden işlevlendirme süreci, mekânsal bağlam, mimari bütünlük, çevresel ve sosyal faktörler dikkate alınarak yapıların yeni işlevlere uyarlanmasını amaçlar (Özçakir, 2024).

Yeniden işlevlendirme; kullanım dışı kalmış, zarar görmüş ya da korunması gereken yapıların çağdaş ihtiyaçlara yanıt verecek şekilde değerlendirilmesi sürecidir. Bu süreçte onarım, restorasyon, ekleme veya modernizasyon gibi müdahalelerle yapının özgün kimliği korunarak yeni işlevler yüklenmesi sağlanır (Kocabıyık, 2014). Böylece hem tarihî ve kültürel değerlerin devamlılığı sağlanır hem de kullanılmayan yapıların toplumsal yaşama yeniden kazandırılmasıyla sürdürülebilirlik ilkelerine katkıda bulunulur.

Gregorio ve ark. (2020) yeniden işlevlendirmenin yalnızca fiziksel ömrü uzatmakla kalmayıp, yapıların tarihî ve kültürel kimliğini koruyarak gelecek kuşaklara aktarma işlevi de taşıdığını belirtir. Ahunbay'a (2009) göre ise bu süreç, tarihi yapıların toplumla ilişkisinin sürdürülmesi açısından kritik önemdedir ve yapıların yaşayan birer kültürel miras unsuru olmalarını sağlar (Özçakir, 2024).

Della Spina (2020), sürecin yalnızca yapının fiziksel ömrünü uzatmakla sınırlı olmadığını, aynı zamanda yeni işlevin bulunduğu çevreye kültürel, sosyal ve ekonomik katkılar sunmasını da gerektirdiğini vurgular. Apserou (2013) ise bu dönüşümün sürdürülebilir kentleşme hedeflerine ulaşmada önemli bir araç olduğunu, çevresel etkileri azaltarak, toplumsal katılımı teşvik ederek ve ekonomik dinamizmi artırarak kentsel sorunların bütüncül biçimde ele alınmasını sağladığını belirtmektedir.

Şekil 2.8 Kullanım dönüşümü faydaları (Alhojaly ve ark., 2022).

Kullanım dönüşümü mirasın korunması, kentsel bina sürdürülebilirliği, kentsel yenileme ve kentsel topluluk dayanıklılığı gibi mevcut ortamlarda yaygın olarak uygulanmaktadır. Mimari disiplinle ilişkilendirilen bu alanların yanı sıra ekonomiye, özellikle döngüsel ekonomiye uygulandı. Yeniden kullanıma daha fazla odaklanma, sürdürülebilir, sosyal ve ekonomik, çağdaş gelişme talepleriyle yakından ilgilidir (Shasha, 2022).

İşlevsel sürdürülebilirlik ancak işlevin yenilenmesiyle sağlanabilir. Sürekli gelişim ve değişim içinde olan toplumun zamanla değişen ihtiyaçlarına bağlı olarak, özgün işlevini yitirmekte olan yapılara, yapılış amacından farklı amaçlara hizmet etmesi için yeni işlev vermeye "yeniden işlevlendirme" denilmektedir (Eraybat, 2011).

Kullanım dönüşümü, kentsel bozulmayı önleyerek sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşılmasına katkı sağlar (Şekil 2.8). Sosyal faydaları arasında topluma olumlu etki, iş olanakları yaratma, mekânın tarihini koruma ve kimlik bağı oluşturma yer alır. Ekonomik faydaları ise büyümeyi destekleme, maliyetleri düşürme ve yeni yatırım fırsatlarıdır. Çevresel faydalar ise atık azaltma, enerji koruma ve çevreyle uyumlu yapılar geliştirmeyi içerir. Bu unsurlar, sürdürülebilir kentsel gelişim ve toplumsal refahı destekler (Alhojaly ve ark., 2022).

Yeniden işlevlendirilmesi, tarihi binaların korunması için kritik öneme sahiptir; işlevlerini değiştirerek yeni iş ve hizmetler sunarak bu binaların çöküşünü önler. Bu yaklaşım, tarihi bağlamlara saygı gösterirken sürdürülebilirliği artırır (Ragheb & Naguib, 2021).

Yeniden işlevlendirme, binaların ömrünü uzatması, yıkım atıklarını önlemesi, korunmuş enerjinin yeniden kullanımını teşvik etmesi ve topluma çevresel, sosyal ve ekonomik faydalar sağlaması nedeniyle önemlidir (Yung & Chan, 2012). Yeniden kullanımın amacı, orijinal işlevini yitirmiş ancak iyi durumda olan tarihi binaların, mevcut ihtiyaçlara uygun yeni kullanımlara dönüştürülmesi ve böylece binanın korunmasını sağlamaktır (Osman, 2009). Çevresel faydalar da dikkate değerdir; tarihi binalar, toplulukların manzarasını zenginleştirir ve bünyesindeki enerjiyi koruyarak yeni yapılardan daha sürdürülebilir hale gelir. Uyarlamalı yeniden kullanım, yaşam kalitesini artırma, iş yaratma ve topluluk yaşanabilirliği ile sürdürülebilirliğini artıran yatırımları teşvik ederek geniş sosyal faydalar sunar ve sürekli bir finansman kaynağı sağlar. Orijinal yeniden kullanım, uyarlamalı yeniden kullanım ve bütünsel yeniden kullanım gibi stratejiler, sürekli bina yaşam

döngülerini sağlar ve bozulmayı önler. Politika yapıcılar, bina yeniden kullanımının kentsel yenileme için stratejik değerini giderek daha fazla tanımaktadır (Ragheb & Naguib, 2021).

Bir miras binasının yeni bir işlev üstlenebilmesi için yalnızca korunması yeterli değildir; aynı zamanda miras binasıyla bağlantılı mevcut kentsel dokunun analiz edilerek özgünlüğünün korunması sağlanmalıdır (Sowińska-Heim, 2020). Sürdürülebilirlik kavramlarının yeniden işlevlendirme uygulanması, şehirlerdeki ihmal edilmiş miras binaları için daha iyi bir çözüm sunar. Bu süreç, mirasla ilişkili değerleri sadakatle yansıtan çeşitli özellikleri koruyarak, yerin otantikliğini sürdürmesini sağlar. Yeniden işlevlendirme, çevresel sürdürülebilirlik (malzeme ve kaynak verimliliğini artırma), ekonomik sürdürülebilirlik (maliyetleri azaltma) ve sosyal sürdürülebilirlik (yerin güçlü hafızası) gibi faydalar içerir (Ragheb & Naguib, 2021; Bullen & Love, 2011).

Tarihi binaların yeniden işlevlendirilmesi, özellikle gelişmekte olan ülkelerde kentsel koruma alanında giderek yaygınlaşmaktadır. Tarihi binaların miras koruma değerlerini dikkate alarak ve binaya günümüzde uygulanabilir bir kullanım vererek bu süreç desteklenir. Mevcut bina yapısının işleyebilir durumda olması kaydıyla, yeniden işlevlendirme geliştiriciler için öncelikli bir yöntem olmalıdır. Miras binalarının uzun vadeli sürdürülebilirliğini artırmak için yenilikçi yollar bulunmalı ve her durum için ayrı değerlendirmeler ve yeniden kullanım yöntemleri geliştirilmeli (Ragheb & Naguib, 2021).

Tarihi binaların yeniden işlevlendirilmesi, binaların ekolojik verimliliğini artırabilir. Ayrıca, yer duygusunun sürdürülmesi ve uyarlama sırasında malzemelerin gelecekte geri dönüştürüle bilirliğine dikkat edilmesi sağlanabilir. Mevcut binaların kullanılması, genel yapılı çevreyi daha estetik ve verimli hale getirme fırsatı sunar (Bullen & Love, 2011).

Genel olarak, binaların yeniden işlevlendirilmesinde işlevsel tasarım performansı önemli kriterlerden biri olarak kabul edilir. Bu bağlamda, avlunun işlevsel performansına ve binanın yeni işlevine verdiği yanıtın boyutuna odaklanabiliriz. Avlu, evin kalbi ve merkezi olarak kabul edilir ve bu nedenle avlulu konutların işlevsel performansı belirli kriterlere göre değerlendirilebilir. Bazı araştırmalara göre, avlunun içe dönmesi, binanın yeni işlevine olumlu bir etki yapmaktadır. Avlu, toplanma, çeşitli etkinliklerin gerçekleştirilmesi ve sosyal etkileşim için çok amaçlı

bir alan sunar ve bu, binanın modern işlevine uygun şekilde entegre edilmiştir. İç mekanların avluya ve girişe yönelmesi, binanın işlevsel uyumunu artırırken, avlunun genellikle kare veya dikdörtgen şeklinde olması bu uyumu destekler. Avlulu konutların yeniden kullanımı, çağın ruhuna uygun bir yaklaşımı yansıtır (Abu Osbaa ve ark., 2021). Ancak, Voordt & Wegen'e göre, avlunun geleneksel haliyle en iyi şekilde kullanılmasını engelleyen bazı sorunlar olabilir. İşlevsel kalite açısından, erişilebilirlik, verimlilik, esneklik, güvenlik, mekânsal yönlendirme, gizlilik, sosyal temas ve sağlık gibi faktörlerin dikkate alınması gerekir (Voortd & Wegen, 2005). İşlevsel-şekillendirme performansının değerlendirilmesi, bina içi mekân düzenlemeleri ve Yeniden Kullanım esneklikleri açısından sosyal ve kültürel önem taşımaktadır.

Kültürel mirasa sahip yapıların dönüştürülmesi konusunu ele alırken, ekonomik getirisi ve bunun mimari kimlik üzerindeki etkisi de dikkate alınmalıdır. Son yıllarda, yapıların sadece kültürel miras olarak değil, aynı zamanda ekonomik değer kazandırma hedefiyle dönüştürülmesi giderek yaygınlaşan bir eğilim halini almıştır. Koruma ilkeleri çerçevesinde, tarihi binalar genellikle yeme içme mekanları, butik oteller veya dernek binaları gibi yeni işlevlere dönüştürülmektedir. Bu dönüşüm sürecinde, odaların ve avlu birimlerinin işlevleri değiştirilmektedir; örneğin, avlular günün farklı saatlerinde sosyal alanlar olarak kullanılabilir. Ancak, bu dönüşüm modern klimaların dış üniteleri ve ticaret tabelaları gibi geleneksel dokuyu bozan unsurlar da içermektedir (Sökmen-Kök & Uşma, 2022). Ayrıca, avlulu konutların dönüşümü, uluslararası turistik cazibe merkezleri olarak önem taşırken, bu süreç yerel kültürel değerlerin ve yaşam tarzlarının kaybolmasına neden olabilir. Bu dönüşüm, şehir içindeki yerel halk ve turistler arasındaki kültürel etkileşimi de etkileyebilir (Dris, 2016). Dönüşüm sürecinde, yapıların tarihi ve kültürel değerlerinin toplum üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulmalıdır. Böylece, ekonomik getiri sağlanırken, yapıların kültürel ve sosyal işlevleri de korunarak topluma katkıda bulunulabilir.

Tablo 2-2 Sosyal, çevresel ve ekonomik ölçütler ile ilgili literatür kaynakları.

	Ölçütler	Açıklama	Kaynaklar
Sosyal	Kültürel mirasa değer verilmesi	Yeniden işlevlendirme sürecinde yapının özgün değerleri ve kültürel bağları korunmalı, geçmişin izleri geleceğe aktarılmalıdır. Yapının bulunduğu bölgenin kültürel dokusuyla uyumu da gözetilmelidir.	(Della Spina, 2020) (Ragheb & Naguib, 2021) (Sowińska-Heim, 2020) (Bullen & Love, 2011) (Voordt & Wegen, 2005) (Sökmen-Kök & Uşma, 2022)
	Önceki Kullanımların ve Kullanıcıların Hikayesini Anlatmanın Önemi	Yapının tarihi ve hafızası, yeni işlevle bütünleşerek mekanın ruhunu canlı tutmalı ve bir kimlik bağı oluşturmalıdır. Bu sayede mekanın geçmişi gelecekle harmanlanır.	(Della Spina, 2020) (Sökmen-Kök & Uşma, 2022) (Ragheb & Naguib, 2021) (Apserou, 2013) (Bullen & Love, 2011) (Voordt & Wegen, 2005)
	Kamu Farkındalığı ve Kimlik Duygusu	Yeniden işlevlendirme projeleri, toplumda farkındalık yaratmalı ve yerel halkın yapıyla aidiyet duygusu geliştirmesini sağlamalıdır.	(Della Spina, 2020)(Ragheb & Naguib, 2021) (Alhojaly ve ark., 2022) (Sowińska-Heim, 2020) (Sökmen-Kök & Uşma, 2022)
	Yatırımcılar ve Bina Kullanıcıları Arasında İşbirliğinin Teşviki	Projenin tüm paydaşları arasında işbirliği ve koordinasyon, sosyal kabul ve projenin uzun vadeli başarısı için kritik öneme sahiptir	(Shasha, 2022) (Apserou, 2013)(Della Spina, 2020) (Sowińska-Heim, 2020)
	Ekonomik Amaçlar ve Mimari Kimlik	Yapının ekonomik değer kazanması hedeflenirken, bu dönüşümün yapının mimari kimliği üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirilmelidir. Modern eklemeler, geleneksel dokuya saygılı olmalıdır.	(Sökmen-Kök & Uşma, 2022) (Della Spina, 2020) (Dris, 2016) (Sowińska-Heim, 2020)
Çevresel	Konum, Erişilebilirlik ve Çevreyle Entegrasyon	Yapının konumu, ulaşılabilirliği ve çevresiyle olan ilişkisi, yeni işlevlendirmenin başarısı için belirleyicidir. Yapı, çevresel bağlamıyla uyumlu bir şekilde entegre edilmelidir.	(Shasha, 2022) (Ragheb & Naguib, 2021) (Voordt & Wegen, 2005) (Alhojaly ve ark., 2022) (Sökmen-Kök & Uşma, 2022)

Tablo 2-2 Sosyal, çevresel ve ekonomik ölçütler ile ilgili literatür kaynakları (devamı).

Çevresel	Binanın yeni kullanımına ve yerel çevreye uyum sağlanması	Yeni işlev, yapının fiziksel özelliklerine, mimarisine ve bulunduğu çevrenin karakterine uygun olmalıdır. Uyumlu bir dönüşüm, çevresel sürdürülebilirliğe katkıda bulunur.	(Yung & Chan, 2012) (Ragheb & Naguib, 2021) (Abu Osbaa ve ark., 2021)
	Malzeme Tüketimi ve Geri Dönüşüm. Bina Enerji Verimliliği. Doğal çevre ile ilişki	Mevcut yapıların kullanılması, yıkım atıklarını önler ve malzeme tüketimini azaltır. Aynı zamanda, yapının enerji verimliliği artırılmalı ve doğal çevreyle uyumlu bir ilişki kurulmalıdır.	(Yung & Chan, 2012) (Bullen & Love, 2011) (Alhojaly ve ark., 2022) (Abu Osbaa et al., 2021) (Voordt & Wegen, 2005)
Ekonomik	Finansal Sürdürülebilirliği Sağlamak İçin Farklı Ticari Faaliyetler	Yapının uzun vadeli yaşamını ve bakımını sürdürmesi için finansal olarak sürdürülebilir olması gerekmektedir. Bu, farklı ticari faaliyetlerin entegrasyonuyla sağlanabilir.	(Shasha, 2022) (Ragheb & Naguib, 2021) (Yung & Chan, 2012) (Abu Osbaa ve ark., 2021)
	Turizm endüstrisi ve gelirinin artırılması bölgesel ve ülke ekonomisine katkı sağlayabilir.	Yeniden işlevlendirilen yapılar, turistik cazibe merkezi haline gelerek bölgesel ve ülke ekonomisine katkı sağlayabilir. Ancak bu süreçte yerel kültürel değerlerin korunmasına özen gösterilmelidir.	(Sökmen-Kök & Uşma, 2022) (Dris, 2016) (Bullen & Love, 2011) (Abu Osbaa ve ark., 2021) (Sowińska-Heim, 2020)
	Yeni kullanımların yarattığı iş olanakları, yerel ve ulusal ekonomilere katkıda bulunmalıdır.	Yeniden işlevlendirme projeleri, yerel ve ulusal ekonomiye katkıda bulunacak iş olanakları yaratmalı ve toplumsal fayda sağlamalıdır.	(Yung & Chan, 2012) (Bullen & Love, 2011) (Alhojaly ve ark., 2022) (Ragheb & Naguib, 2021) (Abu Osbaa ve ark., 2021)

Tablo 2.2, yeniden işlevlendirme sürecinde göz önünde bulundurulması gereken sosyal, çevresel ve ekonomik sürdürülebilirlik ölçütlerini sistematik bir şekilde

sınıflandırarak sunmaktadır. Her bir ölçüt, yapının korunması ve yaşatılması bağlamında taşıdığı önemi ve uygulanabilirliğini literatür kaynaklarıyla destekleyerek açıklamaktadır. Bu yaklaşım, yeniden işlevlendirme projelerinin sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu biçimde planlanması ve uygulanması için rehberlik sağlamaktadır.

Yeniden İşlevlendirilme, sürdürülebilir kalkınmaya yönelik bir yaklaşımdır

Sosyal- Kültürel	
Kültürel mirasa değer verilmesi	• Sosyal etkileşimler ve topluluk katılımı • Kimlik ve yer duygusu
Önceki Kullanımların ve Kullanıcıların Hikayesini Anlatmanın Önemi	• İnsan davranışı ve iyi olma hali • Kimlik ve yer duygusu
Kamu Farkındalığı ve Kimlik Duygusu	• Sosyal etkileşimler ve topluluk katılımı • Kimlik ve yer duygusu
Yatırımcılar ve Bina Kullanıcıları Arasında İşbirliğinin Teşviki	• İnsan davranışı ve iyi olma hali • Sosyal etkileşimler ve topluluk katılımı
Ekonomik Amaçlar ve Mimari Kimlik	• Sosyal etkileşimler ve topluluk katılımı • Kimlik ve yer duygusu

Çevresel	
Konum, Erişilebilirlik ve Çevreyle Entegrasyon	• Binanın yerel çevreye uyarlanması • Erişim kolaylığı ve çevreyle entegrasyon
Binanın yeni kullanımına ve yerel çevreye uyum sağlanması	• Binanın yerel çevreye uyarlanması • Erişim kolaylığı ve çevreyle entegrasyon
Malzeme Tüketimi ve Geri Dönüşüm. Bina Enerji Verimliliği. Doğal çevre ile ilişki	• Malzeme tüketimi ve geri dönüşüm, doğal çevre ile ilişki • Binanın yerel çevreye uyarlanması

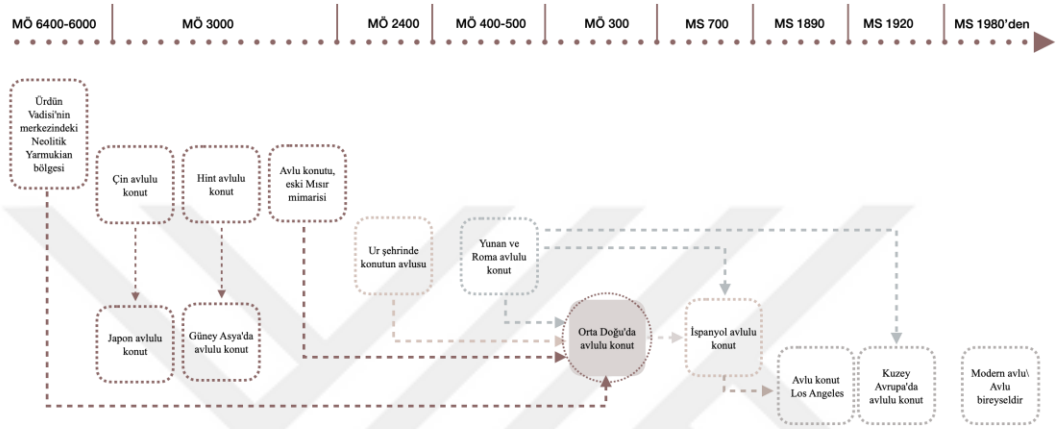
Ekonomik	
Finansal Sürdürülebilirliği Sağlamak İçin Farklı Ticari Faaliyetler	• Çeşitli ticari faaliyetler • İş fırsatları yaratmak
Turizm endüstrisi ve gelirinin artırılması bölgesel ve ülke ekonomisine katkı sağlayabilir.	• Turizm endüstrisini ve gelirini artırmak
Yeni kullanımların yarattığı iş olanakları, yerel ve ulusal ekonomilere katkıda bulunmalıdır.	• Çeşitli ticari faaliyetler • Turizm endüstrisini ve gelirini artırmak • İş fırsatları yaratmak

Şekil 2.9 Yeniden işlevlendirme kriterleri ile sürdürülebilirlik faktörleri arasındaki ilişki şeması.

Yeniden işlevlendirme sürecinde belirlenen her kriterin sürdürülebilirlik boyutlarıyla ilişkisi Şekil 2.9 da verilmiştir. Örneğin, "kültürel mirasa değer verilmesi" sosyal sürdürülebilirlik boyutunda kimlik ve yer duygusunu desteklerken; "malzeme tüketimi ve geri dönüşüm" çevresel sürdürülebilirlik kapsamında doğal çevreyle uyumu ve enerji verimliliğini sağlamaktadır. Benzer şekilde, "çeşitli ticari faaliyetler" ve "turizm gelirinin artırılması" ekonomik sürdürülebilirliğe katkıda bulunarak yerel ve ulusal ekonomiye destek olmaktadır. Böylece, yeniden işlevlendirme kararlarının her biri sosyal, çevresel ve ekonomik sürdürülebilirlik faktörleriyle bütünleşik bir yaklaşımla ele alınmaktadır.

3
AVLULU KONUTLAR

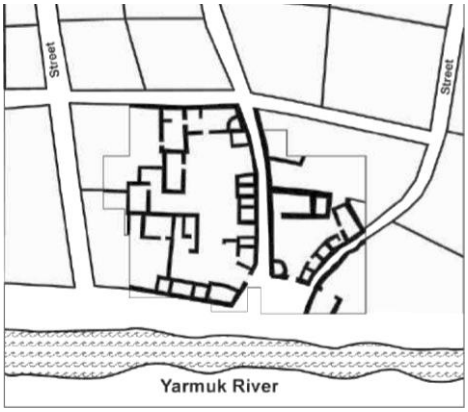
3.1 Avlulu Konutların Tarihsel Geçmişi (Orta Doğu'da)

Şekil 3.1 Avlu konutının zaman çizelgesi (Yu, 1999) Kaynaktan uyarlanmıştır.

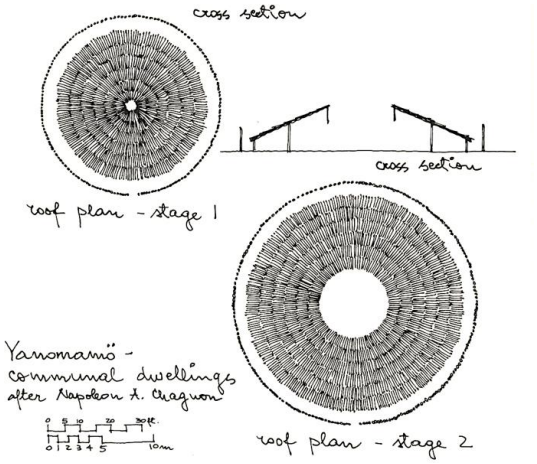
Avlulu konutların tarihi M. Ö 6400 yılında Yermuk'ta baslar ve daha sonra MÖ 3000 yılında Çin, Hindistan ve eski Mısır'da yayılır. Irak'ta MÖ 2400 yılında ortaya çıkan avlular, M. Ö 400'lerde Yunanistan ve Roma şehirlerinde benzer bir konseptle karşımıza çıkar. Orta Doğu'da MS 300'lerde günümüz tasarımlarına benzeyen avlulu ev formları görülür. İspanyol etkisi, M.S 700 yılında Amerika'da avlulu konutların ortaya çıkmasını etkiler. Kuzey Avrupa, Yunan ve Roma döneminden etkilenerek avlu ev tasarımına uyum sağlamaktadır (Şekil 3.1) (Yu, 1999).

Avlulu konutların tarihsel süreci, zamanla küçük açıklıkların genişleyerek merkezi açık alanlar oluşturmasıyla birlikte uyum ve yenilikler geçirmiştir. İlk konut hücresi, avlulu evlerin evriminde kritik bir rol oynamakta ve kültürel kökenlerden bağımsız olarak standart boyutlarını korumaktadır. Bu hücre, ardışık kopyalamalarla sıra evler, apartmanlar veya avlu konutlarına dönüşebilir. Özellikle Arap bölgesinde ve ötesinde yaygınlaşan avlulu evler, kentsel özelleşme ve kentleşme süreçleri ile şekillenmektedir (Petruccioli, 2007).

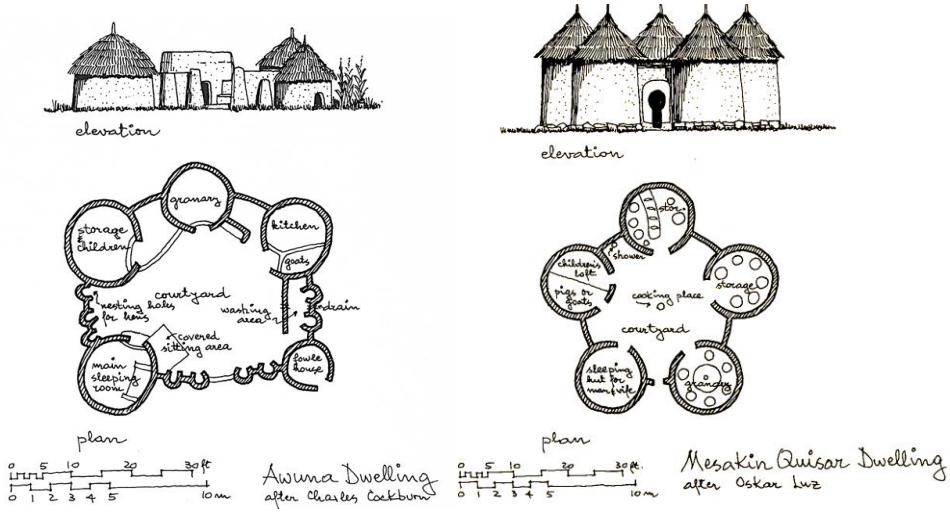

Şekil 3.2 Ürdün Vadisi'ndeki avlu binalar (Garfinkel ve ark., 2012).

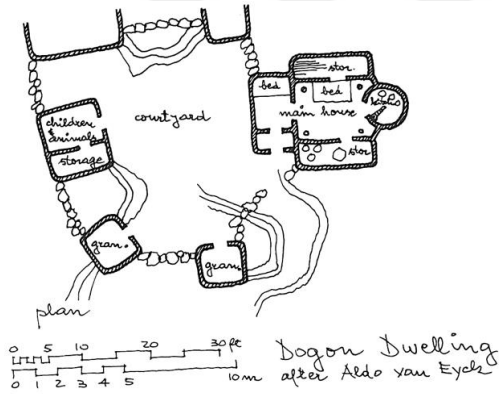
Sahl al-Uqhuanat (Sha'ar Hagolan), Ürdün Vadisi'ndeki avlu binalarını şekil 3.2'de gösterilmektedir. Bu bina kalabalık bir yerleşimde yaşamanın zorluklarını aşmak için oluşturulmuştur. Ayrıca, bu yapılar, geniş ailelerin birlikte yaşamalarını kolaylaştırarak sosyal uyumu korumuş ve nüfus yoğunluğunu etkin bir şekilde yönetmiştir. Tasarım, basit çekirdek aile birimlerinden daha karmaşık geniş aile düzenlemelerine geçişi yansıtmaktadır. Odaların merkezi bir avlu etrafında sistematik olarak düzenlenmesiyle yapılan bu binaların kasıtlı planlaması, toplumsal etkinlikleri ve depolama ihtiyaçlarını desteklemedeki rollerinin altını çizmektedir. Bu yapı tarzı Neolitik dönemden beri kullanılmış ve sonraki dönemlerde de faydalı olmaya devam etmiştir (Garfinkel ve ark., 2012).

Şekil 3.3 Hindistan'daki şabono (Schoenauer, 1981).

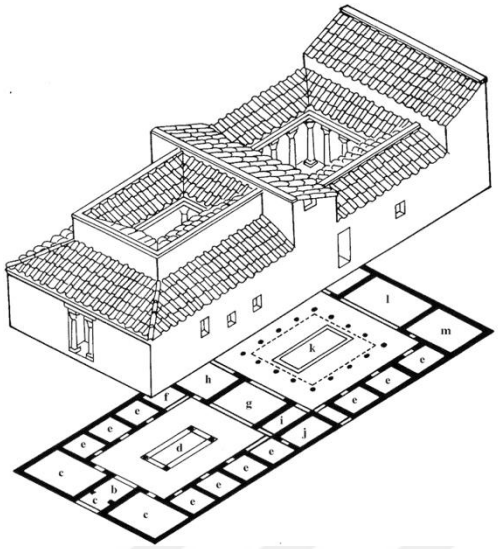
Şekil 3.4 Gana'daki Awuna topluluğu evlerinde avluyu ve Masaken Quisar halkının evi (Schoenauer, 1981).

Şekil 3.5 Mali'de Dogon halkında avlu, ana evi (Schoenauer, 1981).

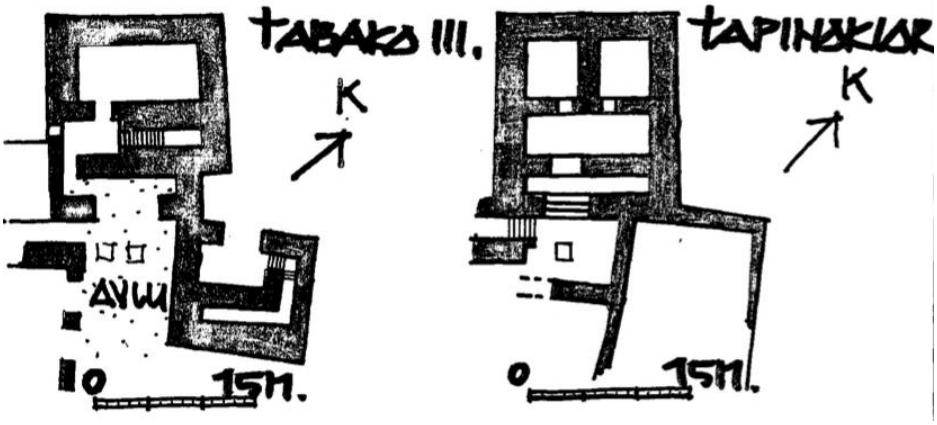
Schoenauer, avlulu evlerin ortaya çıkışını hem işlevsel hem de sosyal nedenlerle açıklamaktadır. Hindistan'daki şabono (Shabuno) modeli (şekil 3.3), başlangıçta merkezi bir duman deliğine sahip olan yapıların zamanla büyüdüğünü ve etraflarına eklemelerle avluların oluştuğunu göstermektedir. Gana'daki Awuna topluluğu evlerinde avluyu (Şekil 2.4), ortak bir topluluk yaşam ve etkinlik alanı olarak kullanmaktadır; çimlerden ve gevşek dokunmuş dallardan oluşan bir çatı, avluyu gölgeleyecek ve korunaklı bir alan sağlamistir. Sudan'da, özellikle Masaken Quisar halkının yaşadığı Nubia'da, taş temeller üzerine inşa edilmiş penceresiz beş veya altı yuvarlak kulübenin arasında yer alan avlu, ailenin yemek pişirme alanını oluşturmaktadır (Şekil 3.4). Mali'de Dogon halkında avlu, ana evi (Şekil 3.5), depoları ve genellikle dikdörtgen veya kare konutlardaki ek binaları birbirine bağlamaktadır. Böylece, evlerin ortasında ailelerin sosyal ve ekonomik

faaliyetlerini yürüttükleri ortak bir alan olarak bir avlu ortaya çıkmaktadır (Schoenauer, 1981).

Şekil 3.6 Pompei'deki evler (Yegül & Favro 2019).

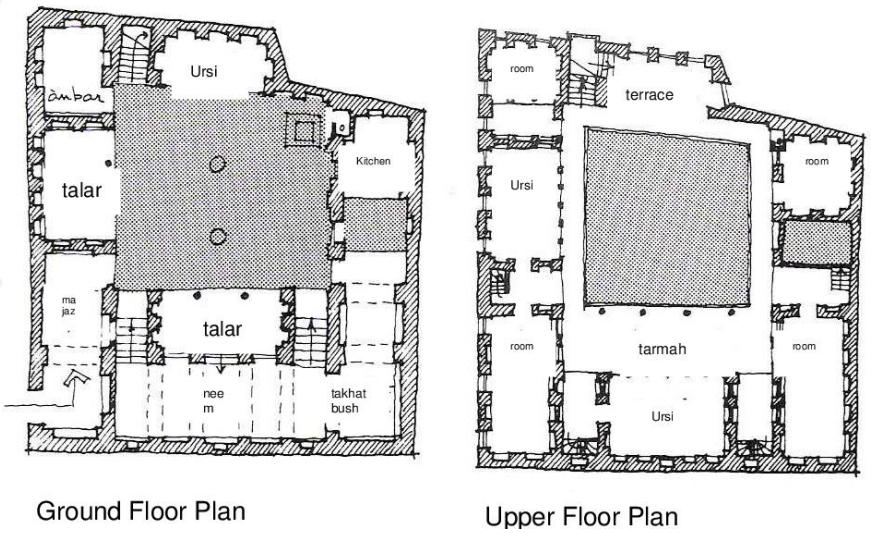
Avlunun evrimi, M.Ö 700 yılı civarında İtalya'da atrium evi tasarımının ortaya çıkmasıyla başlar. Bu mimari stil, yaşam alanlarıyla çevrili küçük bir avlu içerir ve evdeki çeşitli aktiviteler için merkezi bir alan işlevi görür (Şekil 3.6). Avlunun ortasında, içme suyu için yağmur suyunu toplamak üzere tasarlanmış bir kap bulunmaktaydı ve bu durum, avlunun hayati kaynakların sağlanmasındaki rolünü vurgulamaktadır. Bu açık hava alanının ana işlevi, dinlenme, sosyal etkileşim ve günlük işler için özel bir dış mekân sunmaktı. M.Ö 275 civarında, Roma mimarisi evrim geçirirken, Roma'nın Güney İtalya'yı işgali sonrası Etrüskler ve Yunanlardan unsurlar içermeye başladı (Abass ve ark., 2016).

Şekil 3.7 Tell-Açana yerleşmesi (Erdoğan, 1996).

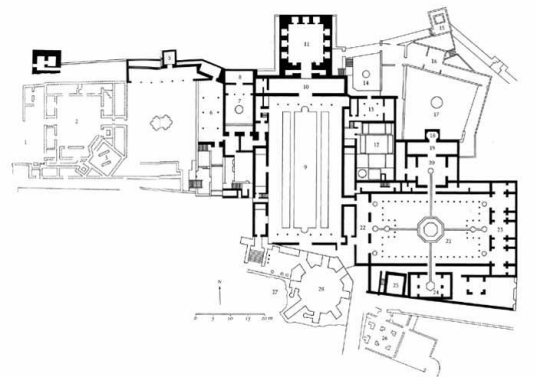
Arap İmparatorluğu 750 yılında Anadolu'ya (Türkiye) genişlediğinde, avlulu evler zaten kullanılmaktaydı ve bu evler daha önce Hititler tarafından tanıtılmıştı (Carvalho, 2015). Neolitik dönemde ilk defa evlerde avlular ortaya çıktı ve avlu, daha organize bir mekân haline gelmiştir (Şekil 3.7) (Erdoğan, 1996).

Antik İran şehirlerinde, geleneksel avlulu evler iklim, kültür ve din ihtiyaçlarına cevap veriyordu. İslam'ın yedinci yüzyılda ortaya çıkmasıyla birlikte, avlular erkekler ve kadınlar için ayrı alanlar sağlamak amacıyla kullanıldı ve zengin aileler bu amaçla birden fazla avluya sahipti. Sıcak ve kuru iklime uyum sağlamak için, İran avluları badgir (rüzgâr yakalayıcı) adı verilen kulelerin yanına yerleştirildi. Avlular ile badgirler arasında kapısız bir oda (Talar) havalandırmalı bir oturma odası olarak işlev gördü (Şekil 3.8). Antik Yunan, Roma ve Bizans kültürleri, erken İran bahçe geleneğinden etkilenmiş (Carvalho, 2015).

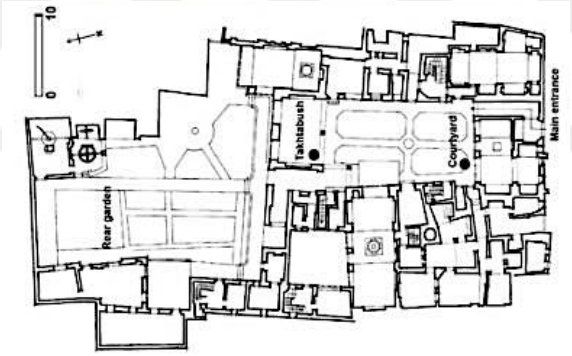
Şekil 3.8 İran avluları (Al-Zubaidi, 2007).

Kuzey Afrika ve Orta Doğu'daki Müslüman ülkelerde, avlulu evler kadınların özel bir alanda tutulması ve yabancılarla fiziksel ve görsel temaslarının sınırlandırılması gibi İslami gereksinimlere uygun mütevazı konut tipleri olarak değerlendirildi (Khan, 2020). Evi, cinsiyetler için ayrı alanlar içeriyordu: erkek ziyaretçiler için selamlık ve kadınlar ile çocuklara ayrılmış olan haremlik. Küçük evlerde, selamlık zemin katı, haremlik ise üst katı kaplardı; caddeye bakan kafesli çıkma pencereler hem havalandırma hem de mahremiyet sağlıyordu (Carvalho, 2015).

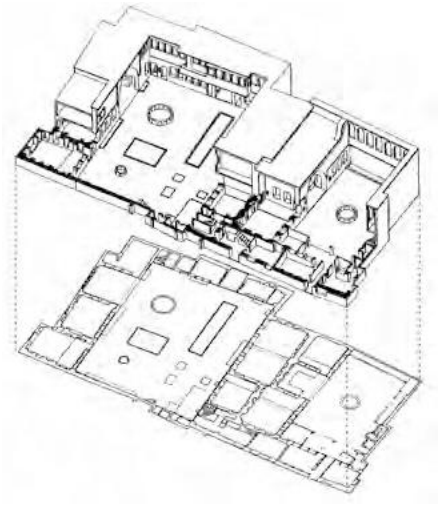
Şekil 3.9 Granada'daki Elhamra Sarayı'nın planı (Columbia University, t.y).

Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra Avrupa'da avluların yokluğu, avluların yalnızca Hristiyan kaleleri ve manastırlarına tahsis edilmesine yol açtı. Ancak, İspanya ve Portekiz'in güney bölgelerinde, avlu evlerde varlığını sürdürdü. 700 yılı aşkın bir süre boyunca, avlular camiler ve saraylarda da kullanıldı; bu avlular, İslami teknoloji ve tasarımından ilham alarak özenle hazırlanmış bahçelerle donatılmıştı (Carvalho, 2015).

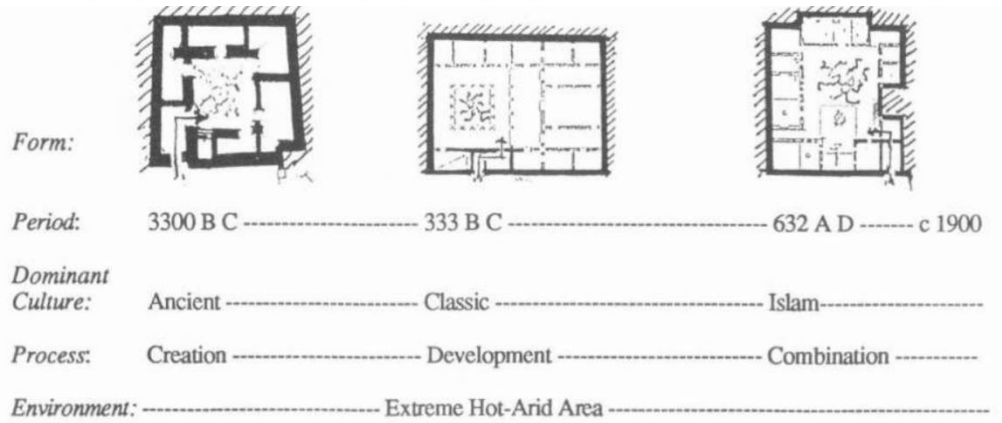
Şekil 3.10 Al Suhaymi evi kahira (Man ve ark., 2017).

Schoenauer ve Seeman, Kuzey Afrika şehirlerindeki "dar" evleri olarak adlandırılan avlulu evlerin, Müslüman yaşam tarzının ayrılmaz bir parçası haline geldiğini düşünüyorlardı. Bu evler, barınak, mahremiyet, dış dünyadan izolasyon ve zorlu iklim koşullarından korunma sağlıyordu. Özellikle güney İspanya'da, biri bahçeli, diğeri Roma atrium evlerinden ilham alan iki tür avlulu konut ortaya çıktı. Daha sonra sömürge döneminde, bu İspanyol avlulu ev tipi Latin Amerika'da benimsendi ve bölgedeki önde gelen konut tipi olmaya devam ediyor (Khan, 2020). Bu bağlamda, İslam avlusunun etkileyici bir yansıması olarak kabul edilen yapılardan biri de 16. ve 17. yüzyıllarda inşa edilen Beyt-üs-Süheymi'dir (Şekil 3.10) (Man ve ark., 2017).

Şekil 3.11 Osmanlı döneminde Suriye'nin Şam kentindeki Nizam Evi. Bu yapı 17. yüzyıldan kalmadır (Petruccioli, 2007).

16. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu döneminde, bölgede 800 yıldan fazla süredir çeşitli Müslüman milletler hüküm sürmüştü. Bu dönem boyunca, Müslüman nüfus kendi konut tarzlarını geliştirdi evlerin planlarının merkezinde avlular bulunur. Avlulu evler (Şekil 3.11), Orta Doğu'nun kültürel katmanlarını temsil eder ve Turkiye Suriye, Irak, İran gibi ülkelerdeki geleneksel evleri de karakterize eder (Bekleyen & Dalkiliç, 2011).

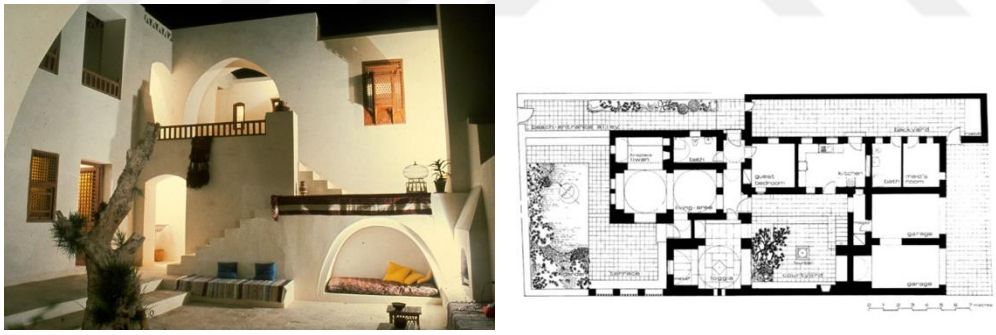

Şekil 3.12 Geleneksel Arap avlulu evleri, tarih boyunca (Behsh, 1988).

Geleneksel Arap avlulu evleri, tarih boyunca üç ana dönemde biçimsel ve işlevsel değişimler geçirmiştir. İlk dönem olan Mezopotamya uygarlığı sürecinde (M.Ö. 3300–300), avlu planı temel barınma işlevi için geliştirilmiş; bu dönemde yapı strüktürü ahşap eksikliği nedeniyle kubbe ve kemer gibi tekniklerle şekillendirilmiştir. İkinci dönemde (Hellenistik-Roma-Bizans etkisi), avlu yapıları estetik ve mekânsal düzenleme açısından çeşitlenmiş, özellikle iç mekân

organizasyonu ve cephe tasarımı önem kazanmıştır. Üçüncü dönem olan İslam döneminde (7. yüzyıl–20. yüzyıl başı), avlulu evler yalnızca barınma değil, aynı zamanda ibadet, mahremiyet ve sosyal etkileşim işlevlerini bütünleştiren mekânlara dönüşmüştür. Bu dönem evlerinde "maskan" kavramı, mekânsal huzur ve kutsallık anlayışını vurgulamaktadır. Böylece, avlulu ev tipi hem çevresel hem de kültürel anlamda zenginleşmiş ve bölgesel kimliğin temel taşı hâline gelmiştir (Behsh, 1988).

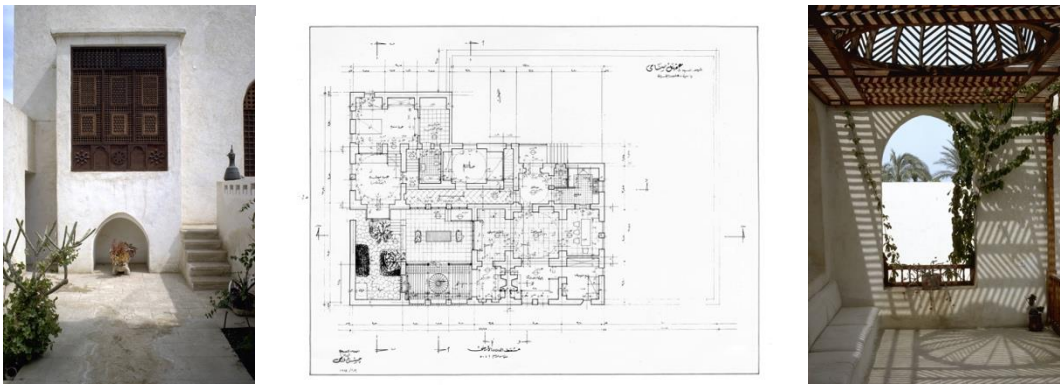
Çağdaş avlulu konutlar, özellikle Kuzey Amerika ve Kuzey Avrupa'da, antik Yunan ve Roma'nın avlulu evlerinden esinlenmektedir. Aynı zamanda İslami kültürden de etkilenmiş olup, Akdeniz avlulu konut özelliklerini taşımaktadır. Kuzey Amerika ve Kuzey Avrupa'daki çoğu avlulu konut, bu yüzyılda inşa edilmiştir. Bu yüzyıldaki avlulu konutlar, tarihi örnekleriyle bağlantılı olmakla birlikte, antik versiyonlarından farklılık göstermektedir. Temel mimari birim, bireysel yapı değil, gruptur. Tekil bir yapı, avlu kompleksi içinde daha geniş bir bağlama entegre edilmiştir (Zhang, 2013). Çağdaş avlulu konutlar, kentsel alanlarda yüksek yoğunlukta konut ihtiyacını karşılarken, aynı zamanda kentsel yaşam kalitesini de artırmaktadır (Yu, 1999).

Şekil 3.13 Halawa evi (Seda, 2015).

Modern mimaride avluyu temel bir unsur olarak kullanan önemli örneklerden biri, 1975 yılında inşa edilen Halawa Evi'dir (Şekil 3.13). İskenderiye yakınlarındaki Agami'de dar bir arsada yer alan bu ev, sıcak ve nemli iklime uyum sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Geleneksel İslami ve Mısır prototiplerinden yararlanan mimar Abdel El Wakil, evde avlu, çeşme, revak, rüzgâr yakalayıcı, nişler, taş banklar ve bir seyir terası gibi unsurlar kullanmıştır (Aga Khan Trust for Culture, 1980; Seda, 2015). El-Wakil, proje için, evin geleneksel mimari mirasın dışa dönük

ve içsel anlamlarını ve çağdaş tasarımda kullanımını gösteren yerel mimari üzerine yaptığı araştırmaları gerçekleştirme fırsatı olduğunu belirtir. (Seda, 2015).

Şekil 3.14 Akil Sami evi (Share Your Green Design, 2024).

Çağdaş geleneksel mimariden bahsederken, geleneksel unsurları etkin bir şekilde kullanan Hassan Fathy'nin projelerini vurgulamak oldukça önemlidir. 1978 yılında Dahshur, Mısır'da inşa edilen Akil Sami evi (Şekil 3.14), Fathy'nin iklimle uyumlu tasarım anlayışını en iyi şekilde sergileyen bir örnektir (Steele,1997). Fathy'nin tasarım yaklaşımı, bölgenin iklimsel ve kültürel koşullarına dikkatlice uyarlanmıştır. Bu geleneksel mimari teknikler, sadece dışarıdaki sert iklim koşullarını hafifletmekle kalmayıp, aynı zamanda kültürel açıdan uyumlu yaratan bir yaşam alanı oluşturmuştur. Dahshur'un sıcak ve kuru iklimine uygun olarak, Fathy avlu, Malqaf (rüzgâr yakalayıcı) ve Mashrabiyyah gibi geleneksel öğeleri kullanarak evin iç mekanını serin tutmuştur (Fathy, 1986; Serageldin, 2007).

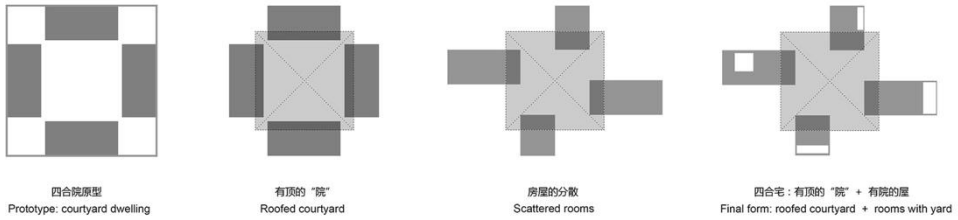
Modern çağda, şehirlerin değişen yapısından dolayı avlulu evlerin varlığı nadir hale geldi. Bu nedenle, avlulu evler, düşük katlı kentsel dokularda bireysel çabalar olarak ortaya çıkmaktadır.

Çağdaş avlulu konutların yeniden canlandırma stratejileri, tarihi formları modern tasarımlarla harmanlayarak yeni anlamlar taşımak ve miras ile kültürel değerleri korumak üzerine odaklanır. Bu yaklaşım, bölgesel aidiyet ve maneviyatı ifade eden çağdaş bir tasarım dili kullanır (Khalil & Kamel, 2022).

Şekil 3.15 Wadi Saleh konut projesi (Pratt & Matthews, 2004).

Rasem Badran gibi mimarlar, geleneksel planlama ve tasarım modellerini projelerine başarılı bir şekilde uyarlamışlardır. Örneğin, Rasem Badran'ın Wadi Saleh Konut Projesi (Şekil 3.15), mahremiyeti sağlayan ve sosyal bütünlüğü koruyan kentsel kümelerle eski İslami kent dokusuna benzer bir denge sunar. Geleneksel İslam kentlerinde, avlular ev planlarının merkezinde yer alır, özel dış mekanlar sağlar, doğal havalandırmayı kolaylaştırır ve sosyal etkileşim alanları olarak topluluk bağlarını güçlendirirdi. Bu modern yorum, avluların tarihi önemini korurken çağdaş ihtiyaçlara uyum sağlar (Pratt & Matthews, 2004; Khalil & Kamel, 2022).

Şekil 3.16 Avlu villanın konsept şeması (Archstudio, 2019).

Geleneksel avlu mimarisi, modern evlerde yeniden canlandırılmış ve dönüştürülerek son zamanlarda yeniden gündeme gelmiştir. Buna bir örnek, Avlu Villası'dır. Tasarımı, geleneksel Çin konutlarından (Siheyuan) esinlenmiştir (Şekil 3.16). Siheyuan, merkezi bir avlu etrafında düzenlenmiş içe dönük bir yapıya sahiptir; dışı kapalı, iç avlusu ise tamamen açıktır, bu da mahremiyet sağlar.

Tasarımda dört oda, dağınık bir şekilde yerleştirilip avluya çatı eklenerek salon oluşturulmuş ve salonun dışı şeffaf hale getirilmiştir. Evin konumu, cephelerde önemli bir rol oynamıştır; kentin banliyösünde yer alması, bireysel yaşam alanlarının mahremiyetini korurken kabul faaliyetleri için açıklık sağlamıştır. Tüm odalar içe dönük olup, her biri iç avluya sahiptir ve bu avlular, manzara ve doğal ışığı iç mekâna taşır (Archstudio, 2019).

Avlulu evler, başlangıçta sıcak ve ılıman iklimlerle ilişkilendirilse daha sert çevresel koşullara bile dayanarak uyum sağlama yeteneği göstermiştir. Tarih boyunca, avlular yemek pişirme, uyuma, çalışma, oyun, bahçecilik ve hatta hayvanları barındırma gibi çok yönlü alanlar olmuştur. Bu dinamik dış mekanlar, farklı kültürler ve zaman dilimleri boyunca avluların uyum yeteneğini yansıtarak günlük yaşamın çeşitli yönlerinde önemli roller oynamıştır (Chahbi, 2024).

Avlulu konutların tarihsel gelişimi, farklı coğrafi ve kültürel bağlamlarda zaman içinde evrimleşmiş ve çeşitli sosyal, kültürel ve iklimsel ihtiyaçlara göre şekillenmiştir. Başlangıçta temel barınma ihtiyaçlarını karşılayan bu yapılar, zamanla aile içindeki toplumsal yapıları ve sosyal etkileşimleri organize eden önemli mekânlar haline gelmiştir. Avlulu evler, sadece iklimle uyumlu olmakla kalmamış, aynı zamanda kültürel ve ekonomik faaliyetlerin de gerçekleştirildiği mekânlar olmuştur. Sonuç olarak, avlulu konutların tarihsel yolculuğu, onların sadece barınma değil, aynı zamanda toplumsal etkileşimleri, kültürel değerleri ve ekonomik faaliyetleri de içeren çok yönlü işlevlerini ortaya koymaktadır.

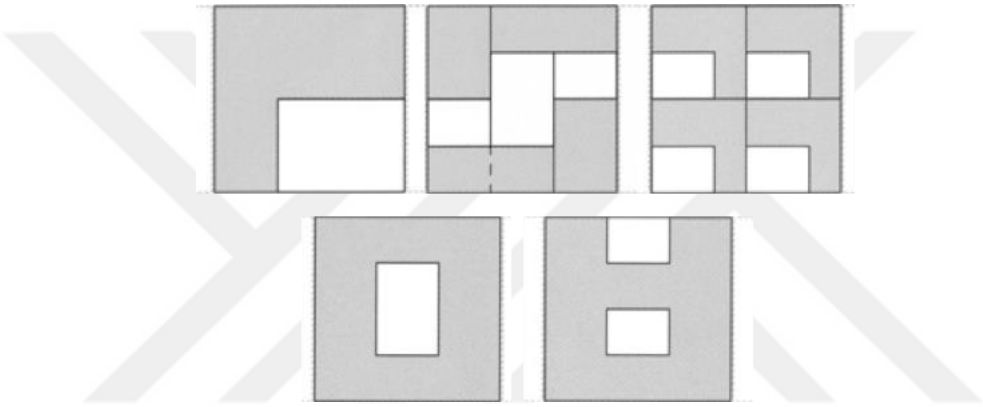
3.2 Avlulu Konutların Biçim, İşlev ve Organizasyon İlişkisi

3.2.1 Biçimsel ve İşlevsel Özellikler

Avlular, 'Geçiş alanı' olarak bilinen belirli bir tür mimari alanın içine uyum sağlar. Geçiş alanları, iç ve dış iklim koşullarının aktif stratejiler kullanılmadan düzenlendiği 'aradaki' mimari alanlar olarak tanımlanabilir. Avlu için belirli bir şekil olmasa da en yaygın tasarımlar genellikle dikdörtgen, kare ve daire şeklindedir. Ancak, site kısıtlamaları, topoğrafya, bina yönelimi veya belirli işlev gibi engelleri aşmak için U, L, tek sıra veya çift sıra gibi daha karmaşık şekiller (Şekil 3.16) benimsenebilir. İyi bir avlu, mikro iklimsel verimliliğini optimize

edebilecek iyi düşünülmüş bir yönelime sahip yarı kapalı bir alandır (Gupta & Joshi, 2021).

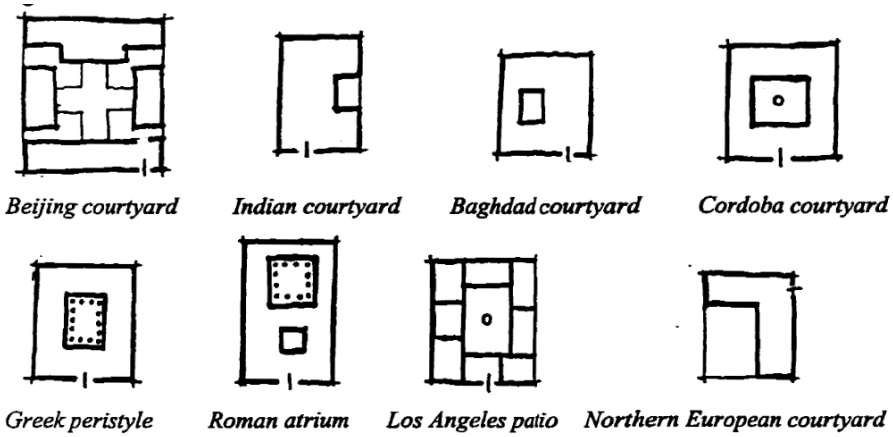
Evdeki avlu, kompakt dokunun oluşumunu telafi etmek ve yaşam gereksinimlerini karşılamak için önemli bir boşluktur. Işık ve havalandırma gereksinimlerini çözer, iç mekanlara hem fiziksel hem de manevi bir nefes alanı sağlar ve işlevsel, sosyal ve dini ihtiyaçları karşılar. Avlu ile ev arasındaki ilişki üç durumla özetlenebilir. Birincisi, avlunun her yönden boşluklarla çevrili olduğu durumdur. İkincisi, avlunun dört tarafa kadar koridorlarla çevrili olduğu durumlardır. Üçüncüsü ise, avlunun evin bir yanında olup, üç veya iki tarafının evin boşlukları ile çevrili olduğu durumlardır (Ahmed, 2017).

Şekil 3.17 Avlulu evlerinden: konut tipolojisi (Pfeifer & Braukneck 2008).

Arap İmparatorluğu içindeki tüm bölgelerin iklim benzerliği, avlulu evlerin yaygın kullanımına süreklilik kazandırırken, ev planlarındaki farklılıklar dini gelenekler, coğrafi konum ve kentsel yoğunluktan kaynaklanıyordu (Carvalho, 2015).

Avlulu evlerin bir kısmı, en özel alanlardır ve ölçek ve tasarım detayları farklılık gösterir. Kentsel ve kırsal bölgelerde, bölgelere ve iklimlere göre, dönemler ve kültürler arasında değişkenlik gösterir (Şekil 3.18). Avlu, özel bir bahçe, hizmet alanı ve yaz mevsiminde aile için açık hava oturma odası olarak kullanılabilir. Avlu, kolonlarla çevrili riwaq ile çevrili olabilir ve ortasında bir havuz bulunabilir (Man, Jamil, Yosuf, 2017).

Şekil 3.18 Dönemler ve kültürler arasında avlulu konutlar (Yu,1999).

Avlulu evlerin elemanları ve biçimleri, sıcak ve soğuk iklimlere göre farklılık gösterir. Sıcak iklimlerde avlu, küçük tutulur ve yüksek duvarlar, geniş saçaklar ve bitki örtüsü gibi elemanlarla gölgelenir. Bu tasarım, iç mekanların serin kalmasını sağlarken, çapraz havalandırma ile hava sirkülasyonu yaratır ve gölgeli verandalar ile teraslar dış mekân yaşamını destekler. Soğuk iklimlerde ise avlu, geniş ve açık tasarlanarak güneş ışığının içeri girmesi sağlanır. Bu şekilde, mahremiyeti koruyan büyük pencereler yapılabilir ve odalar ışık alırken aynı zamanda ısınır (Forés, 2004).

Arap dünyasında avlulu evler, yaşam biçimlerini ve alışkanlıkları karşılayabildiği için temel konut tipi olarak benimsenmiştir. Geleneksel avlu evlerinin özellikleri, ev sakinlerinin, özellikle kadınların mahremiyetini dışarıdan ve erkek ziyaretçilerden koruması; misafirlerin kabulü ve ağırlanması, komşuya karşı sorumluluk ve yaşamda tevazu gibi unsurları içermektedir (Bahammam, 2006) (Sharif ve ark., 2010).

Avlu evlerinin tipik karakteristikleri arasında, gökyüzüne açık, çevresinde evin çeşitli aktivitelerine yönelik odaların sıralandığı kapalı bir alanın bulunması; dış duvarlarda neredeyse hiç pencere olmaması ve evlerin tamamen avluya bakacak şekilde tasarlanması; dış duvar cephelerinin sade ve süslemesiz olması, ayrıca yükseltilerde dikdörtgenler, kareler ve düz çizgilerin oyununu yansıtması; genişleme öncesi evlerin genellikle tek katlı olup, çatıya avludan bir merdivenle erişim sağlanması; avluda sıcaklık ve parlaklığı hafifletmek için ağaçlar, su havuzları, kuyular ve gölgeliklerin bulunması; güneşten koruma sağlamak için avlunun bir veya daha fazla yanını çevreleyen kapalı oturma alanlarının (iwan) yer

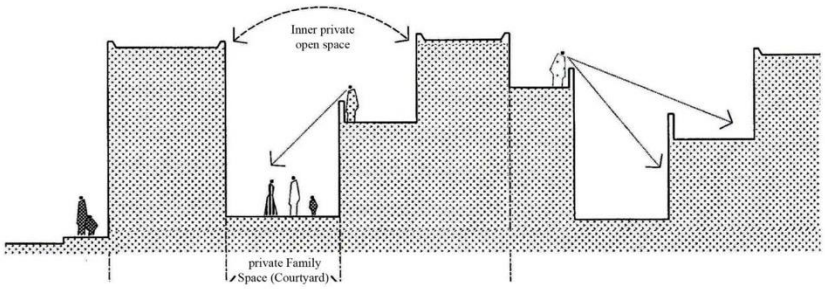
alması; avlu sayısının bir ila beş arasında değişmesi; ve ana kapının genellikle dış cephedeki sade duvarlara karşı zengin bir şekilde süslenmesi ile evin mahremiyetini korumak amacıyla girişin bir koridorun sonunda bulunması sayılabilir (Sharif ve ark., 2010).

Geleneksel evlerde avlunun oluşumunda etkili olan faktörler fiziksel ve kültürel unsurlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Fiziksel unsurlar; iklim, yer ve topoğrafyadan oluşurken, kültürel unsurlar ise esneklik, güvenlik ve mahremiyeti içerir (Dayı, 2021).

Avlu içindeki doğal unsurlar, termal konforu destekleyen ve çevresel faydalar sunan önemli özellikler olarak tanımlanır. Gölgeli alanlara yerleştirilen çalılar, ağaçlar ve çiçekli bitkiler, bu faydaları sağlamakta etkilidir. Ayrıca, bir su birikintisi, su püskürtme sistemi ve tentelerin kullanımı, özellikle güneşli saatlerde, iç avlu ve çevresinin daha serin olmasını sağlamaktadır. Avlu elemanlarının bu önemli etkileri, güneş radyasyonunu sınırlayarak, peyzaj gölgelendirmesi yoluyla hava sıcaklığını düşürerek ve çeşitli diğer fonksiyonlarla çevreyi değiştirir; bu da kullanıcılar için termal konfor sağlar (Shah & Patel, 2022).

Avlulu evlerin şekli yeni işlevin seçimini etkiler. Avlular iç ve dış mekân arasında geçiş mekânı görevi görür ve çoğu zaman dikdörtgen, kare veya dairesel şekillerde tasarlanabilirler. Bu geçiş alanlarının yeni işlevler kazanabilmektedir. Kültürel kullanımın özünü korurken avluların esnek şekil ve tasarım seçenekleri, site kısıtlamalarına ve çevresel faktörlere uyum sağlayarak yerel iklimin verimliliğini artırıyor ve çeşitli kullanım senaryolarına uyum sağlıyor. Bu sayede avlular hem sosyal hem de çevresel statüye sahip oluyor.

3.2.1.1 Mahremiyet ve Güvenlik

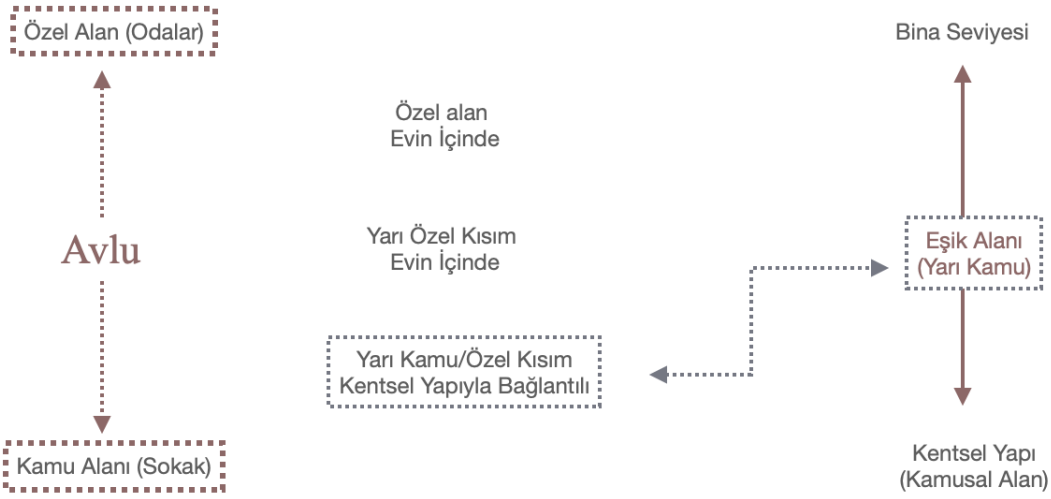
Şekil 3.19 Komşu avlulu evler arasındaki mahremiyeti gösteren bir kesit (Bahammam, 2006).

Orta Doğu'daki avlulu evler, mahremiyeti koruyarak ailenin özel yaşamını dış dünyadan izole eder (Şekil 3.19). Bu evlerde mahremiyet, yüksek duvarlar, sınırlı pencere açıklıkları ve göz hizasının üstündeki küçük pencereler gibi mimari unsurlarla sağlanır. Mahremiyeti artırmak için girişte genellikle bir ekran duvarı bulunur. İslami toplumlarda konutlar, sakinlerinin sosyal statülerini yansıtır; zengin aileler iki veya daha fazla avluya sahipken, daha küçük evlerde yalnızca bir avlu bulunur (Yu, 1999).

Avlulu evlerin tasarımı, mahremiyet vurgusunu yansıtarak yalnızca mimari mekânları şekillendirmekle kalmaz, aynı zamanda temel kültürel fikirleri de ifade eder. Mahremiyetin ön plana çıkarılması, Orta Doğu avlulu evlerinin belirgin tarzını önemli ölçüde etkileyen bir davranışsal faktördür ve toplumun değer ve normlarını yansıtacak şekilde sosyal ve mekânsal düzenleri bütünleştirir (Bahammam, 2006).

Avlulu evlerde mahremiyet, kültürel normlar, hukuki kodlar ve pratik faktörlerin birleşimiyle şekillenir. Bu evler, mahremiyet gibi temel kurallara dayanır. Dini-hukuki yasalar doğrudan kentsel dokuyu şekillendirmemiş, bunun yerine mevcut mekânsal anlayışa uyum sağlamıştır. Mekân kavramı, kültürel olarak kapalı bir mekânsal sistem ile açık bir mekânsal sistem arasında olsun, uzun vadeli bir kültürel edinimdir (Petruccioli, 2007). Tasarımlar, aile yaşamını dışarıdan görünmeden, özel ve güvenli bir şekilde sürdürebilmek için mahremiyeti artırmıştır.

İslami kurallar, Müslüman evlerinin tasarımını önemli ölçüde etkileyerek mahremiyetin korunmasını vurgular. Kadınların kamusal alandan uzak durabilmesi için ayrı girişler veya özel alanlar gibi özellikler eklenir. Ziyaretçilerin eve girmeden önce izin almaları gereken kültürel kural, giriş alanının düzenini etkileyerek misafirlerin bekleyebileceği konforlu alanlar yaratılmasını gerektirir (Sharif, Zain ve Surat. 2010). Böylece, avlu sadece fiziksel bir alan olarak değil, aynı zamanda kültürel ve sosyal normları yansıtan bir alan olarak işlev görür.

Şekil 3.20 Avlunun mekan dinamiği (Alnaim, 2023).

Avlu evleri, şekilleriyle hem kamusal hem de özel alanlardaki faaliyetleri desteklemek için dinamik mekânsal düzenlemeler oluşturmuştur. Ailenin sosyal ve dini ihtiyaçları, bu mekânsal düzenlemelerin gelişimine etki etmiş ve geleneksel konutlardaki çeşitli kültürel kısıtlamaları değerlendirmeye yardımcı olmuştur (Alnaim, 2023). Şekil 3.20'de gösterilen diyagram, geleneksel konut dokusundaki avlunun mekânsal organizasyon içerisindeki dinamik rolünü açıklamaktadır. Avlu, özel alanlar (odalar) ile kamu alanı (sokak) arasında bir tampon bölge görevi üstlenmektedir. Bu bağlamda avlu, hem iç mekânla (evin özel alanlarıyla) hem de dış mekânla (kamusal sokakla) mekânsal bir geçiş sağlar.

Kentleşme ve suç kontrolü alanında önemli bir kavram, Ibimilua'ya göre avlu evlerinin kullanımıdır. Şehir planlamasında, avlu evleri özellikle geniş aileler için tasarlanmış konutlar olarak öne çıkar. Antik Roma şehir planlamasında, avlu evleri, meydan, dörtgen, agora, tapınak ve gymnasium gibi diğer yapılarla birlikte kullanılmıştır (Ibimilua, 2009). Genel olarak, avlu hem dışarıda hem de ev içinde güvenliği artıran bir unsur olarak kabul edilir.

Avluya sahip yapılar, mekânsal düzenlemeleri ve fiziksel tasarımlarıyla barınma işlevini kolaylaştırır ve güvenliği artırır. Ayrıca, iç mekân, yapıyı olumsuz hava koşullarından koruyarak rahat bir yaşam alanı sunar. Avlu, binaların içinde bağımsız ve küçük bir iklimsel ortam yaratarak, iç mekânın çevresel koşullarını sıcaklık değişimlerinden, rüzgâr ve fırtınalardan korur (Afsahhosseini, 2024).

Şekil 3.21 Geleneksel Suriye avlu tipolojileri (Scardigno,2014), Kaynaktan uyarlanmıştır.

Şekil 3.21'de yer alan geleneksel Suriye avlulu konut tipolojisine ait plan şemasında, merkezde geniş bir avlu yer almakta ve bu avlu, yeşil oklarla gösterildiği üzere etrafındaki birçok mekâna doğrudan fiziksel bağlantılar sunmaktadır. Bu durum, günlük yaşamın merkezinin avlu olduğu ve kamusal ya da yarı-kamusal etkileşimlerin burada gerçekleştiğini göstermektedir. Ancak, turuncu ve kırmızı noktalı çizgilerle çevrili alanlar bu avluya doğrudan değil, dolaylı yollarla bağlanmakta veya tamamen ayrılmış özel alanlar olarak işaretlenmiştir. Bu mekânsal ayrım, mahremiyet kavramının yapısal bir organizasyonla nasıl sağlandığını ortaya koymaktadır. Özel yaşam alanlarının dolaylı ilişkilerle tanımlanması, kullanıcılara dış gözlerden uzak bir yaşam alanı sunarken, sosyal etkileşim için ayrılmış ortak alanların kullanımını da desteklemektedir. Bu planlama yaklaşımı, mahremiyetin geleneksel konut tasarımında nasıl önceliklendirildiğini açıkça göstermektedir.

3.2.1.2 Esneklik

Avlular, yapılara sadece fiziksel esneklik değil, aynı zamanda işlevsel esneklik de kazandırır. İşlevsel esneklik, avlunun farklı kültürel koşullarda, yaşam biçimlerinde veya farklı mevsimlerde sunduğu çeşitli kullanım olanakları olarak özetlenebilir (Ekim, 2012).

Şekil 3.22 Belçikalı sanatçı Jan-Baptist Huysmans'ın iki tablosu. İlki 1860'da Şam'daki bir evde gerçekleşen bir düğünü, ikincisi ise 1858 'da avludaki yaşamı gösteriyor (GetArchive LLC, t.y).

Şekil 3.22, sosyal etkileşim ve mekânın çok yönlü kullanımı kavramlarını görsel olarak ortaya koymaktadır. Düğün sahnesi, özel alanların toplumsal etkinlikler için nasıl kullanılabildiğini gösterirken; avlu sahnesi, gündelik yaşamın yarı kamusal mekânlarda nasıl sürdüğünü yansıtır. Her iki tablo da geleneksel konutlarda mekânın çok yönlü kullanımı ve sosyal yaşamla ilişkisini tarihsel bağlamda anlamak açısından önemlidir.

Geleneksel değerlere bağlılık ve bu değerlerin değişimine uyum sağlama, avlunun esnek yapısı sayesinde mümkün hale gelir. Avlu, aile yapısındaki ve gelir düzeyindeki değişikliklere bağlı olarak arazideki ilk binanın yatay ve dikey yönde rahatça genişlemesine olanak tanır. Geleneksel ev modelinde, avlu çok işlevli bir alan olarak hizmet verir. Ev birimleri inşa edildikçe, avlu binalarla çevrilir ve küçülür (Dicle & Aksoy, 2015).

Gün içindeki değişim ve sunduğu yaşam olanaklarının yanı sıra, avlular iç ve dış mekân ilişkilerinin sorgulanmasına da olanak tanır. Avluların, iç ve dış mekân ayrımını ortadan kaldırarak tavansız bir iç mekân oluşturduğunu belirtir. Ancak, bu durumun tersi de geçerlidir; avlular doğanın yapının içine taşan bir uzantısı olarak da görülebilir (Ekim, 2012).

3.2.1.3 İklim

Orta Doğu'daki avlu evleri hem mahremiyet hem de iklim koşulları açısından önemli avantajlar sunar. Mahremiyet, yüksek duvarlarla çevrili kapalı bir plan tipiyle sağlanır, böylece avlu komşular tarafından görünmez. Avlunun şekli ve kullanımı da avantaj sağlar; örneğin, kuzey bölgeleri kış alanları olarak tasarlanırken, güney bölgeleri yaz kullanımı için uygun olan yaz alanları olarak

işlev görür. Güneşin açısına göre avlunun etrafında sürekli bir hareket olur, bu da Orta Doğu'daki geleneksel evlerin ana tasarım kriterlerinden biridir (Bekleyen & Korkmaz, 2012).

Şekil 3.23 (1)Diyarbakır'da dört mevsime göre oda dağılımı (Bekleyen, 2019).(2) Şam'daki tipik avlulu ev yaz-kış göre oda dağılımı (Behsh, 1988). Kaynaktan uyarlanmıştır.

Geleneksel yerleşimlerde, yerel topografya, avlu planlarının tipi, mevsimlere göre yönlenme ve kullanıcı gereksinimlerine göre mekânların esnek kullanımı doğru bir şekilde değerlendirilmiştir (Baran ve ark., 2010). Mekânsal esnekliğe bir örnek: Diyarbakır'daki konutlar, avlunun kuzey kanadındaki odaların kışlık, güneydeki odaların yazlık, doğudaki odaların sonbahar ve batıdaki odaların ise bahar odaları olarak kullanılmasıdır (Şekil 3.23). Ayrıca, evlerdeki eyvanların odalara benzer şekilde dağıtılması, bu konutlardaki mekân esnekliğinin bir kanıtıdır.

Şam'daki geleneksel mimari, işlevsel ilişkilerden çok çevresel faktörlere (yaz-kış kullanımı, sıcak-soğuk, kuru-nemli dengesi) göre şekillenmiş; Kışlık alanlar güneydoğu cephede güneşten en iyi yararlanacak şekilde, yazlık alanlar ise kuzeybatı cephede serinlik sağlayacak biçimde konumlandırılmıştır (Şekil 3.23). Avlular, su ve bitki unsurlarıyla donatılarak yazın mikroklimayı iyileştirmiştir. Bu planlama yaklaşımı Şam'daki tüm avlulu konutlarda iklimsel denge ve konfor sağlamak amacıyla uygulanmıştır (Alhawasli & Farhat, 2017).

Bina planı, avlunun yönlenmesinde önemli bir etkiye sahiptir; bu durum, güneşin konumu, gölgeleme performansı, güneşten gelen enerji kazancı ve rüzgâr yönü gibi faktörleri doğrudan etkiler. Tüm bu unsurlar, mikroklima koşullarını değiştirebilir. Avlunun doğru bir şekilde yönlendirilmesi, termal konfor oluşturmaya yardımcı

olur; ancak, güneş açısı ve rüzgâr yönü, uygun bir yönlendirme sağlanmadığında termal rahatsızlık yaratabilir (Shah & Patel, 2022).

3.2.1.4 Yer ve Topoğrafya

Avlu evlerinin tasarımı, önemli ölçüde yerleşim yeri ve topografya tarafından etkilenir. Bu faktörler, avlunun düzeni, yapısı ve işlevselliğinde önemli bir rol oynar. Topografik özellikler ve arazinin coğrafi karakteristikleri, avlunun yönünü ve şeklini etkileyerek ışık, rüzgâr ve sıcaklık düzenlemesi gibi mikroklimatik koşulları optimize eder. Bu optimizasyon, avlu evinde konforlu yaşam ortamları yaratmak için gereklidir. (Ekim, 2012)

Şekil 3.24 Şam'daki Sibai evinin yönlendirilmesi (Aga Khan Trust for Culture, 2009).

Şekil 3.25 Al-Salt'in evinin yönlendirilmesi (Ministry of Tourism & Antiquities, 2017).

Geleneksel avlu evlerinde, arazinin şekli ve konturu, avluların büyüklüğünü ve şeklini önemli ölçüde etkiler. Bu etki, Ürdün'ün As-Salt ve Suriye'nin Şam şehirlerindeki avlu evlerinin karşılaştırılmasında belirgin bir şekilde gözlemlenir. As-Salt'ta avlular genellikle daha küçük olup (Şekil 3.25), bölgenin engebeli arazi yapısına uyum sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. As-Salt'taki evler sıklıkla eğimli alanlara inşa edilir, bu da avluların genellikle L veya U şeklinde olmasına yol açar. Bu düzen, mevcut alana sığarak çevreyle olan mahremiyeti sağlar (Amro & Bahauddin, 2015). Bu evler, coğrafi özelliklere ve arazi yapısına uyum sağlayarak, iç mekanlarda sıcaklık, ışık ve hava akışını düzenler ve alan ile mahremiyet açısından etkili bir yapı sunar (Almatarneh, 2013). Öte yandan, Şam'daki avlu evleri genellikle daha büyük (Şekil 3.24) ve merkezi bir konumda yer alan avlulara sahiptir. Bu avlular, şehrin geleneksel kentsel tasarımının ayrılmaz bir parçasıdır ve evler yoğun bir şekilde kümelenmiştir. Şam'daki daha geniş avlular, sosyal ve ailevi etkinliklere olanak tanır ve çeşme gibi unsurlar içerir.

3.2.2 Avlulu Konutların Organizasyonel Yapısı

Avlu evlerinin yapısal ve işlevsel özelliklerini daha iyi anlayabilmek için, avlunun hem konutla hem de kentsel dokuyla olan ilişkisini incelemek gereklidir. Bu ilişkiler, avlu evlerinin nasıl şekillendiğini ve hangi amaçlara hizmet ettiğini anlamamıza yardımcı olacaktır.

Şekil 3.26 İşitsel gizliliği sağlamak için avlular arasında uygun boşluk (Bianca, 2000).(2) Eski Şam'ın kentsel dokusu (Behsh,1988).

Avlu evlerinin organizasyonu, çeşitli işlevler üstlenir ve farklı bölgelerde değişiklik gösterebilir. Çoğu zaman, avlulular aynı işlevi görmez (Memarian, 2021) ve bunun

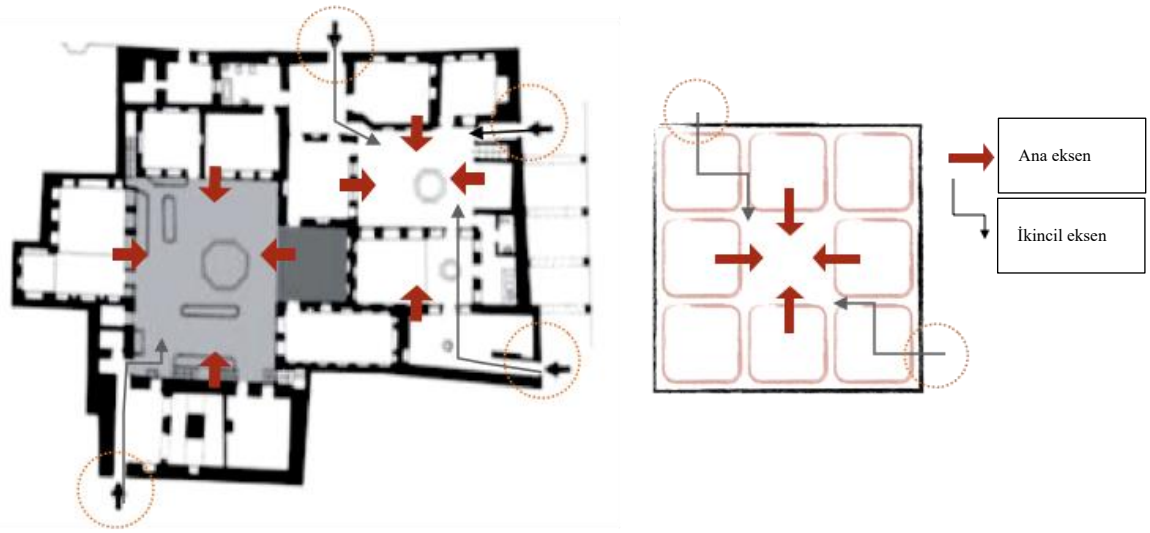
sebebi avlunun konumu; mülkün sınırlarını belirlemek, aileye mahremiyet sağlama, ses ve görüntü izolasyonu sağlama gibi işlevleri olabilir (Şekil 3.26). Evdeki farklı alanları ve unsurları birleştirmek, sirkülasyon eleman olarak görev yapar ve aynı zamanda dış hareketi de etkiler. Unsuru olarak hizmet vermek, bahçe veya serin bir yer olarak işlev görmek ve havalandırma sağlamak gibi işlevleri olabilir.

3.2.2.1 Avlunun Konumu ve Konutla İlişkisi

Şekil 3.27 Şam'daki El-Kuvvetli Evi. Girişler, avlu çevresi ve avlu ilişkisi (Aga Khan Trust for Culture, 2009) Kaynaktan uyarlanmıştır.

Geleneksel konutlarda avlu, iç mekânın genişlemesi olarak işlev görür. Avlunun merkezi etrafındaki veranda, iç mekân ile avlu arasındaki bağlantıyı sağlar ve geleneksel günlük yaşamda önemli bir rol oynar (Delsante & Zheng, 2018). İç avlu, çevredeki kamusal alanlardan izole edilmiş ve yapı iç mekânlarıyla çevrili bir bölümdür; tasarım sürecinde çevresel, ekonomik ve sosyal hedefleri gerçekleştirmek için oluşturulur. Avlunun karakteri, iç mekânların yönelimiyle belirlenir ve sosyal etkinlikler ile estetik unsurlardan keyif alınmasını sağlar. Ayrıca, avluya bütünleşmiş zemin alanları, iç mekânların fonksiyonelliğini artırır ve geniş, kullanışlı alanlar sunar (Şekil 3.27) (Hassan, 2003).

Şekil 3.28 Avlulu evlerin oluşumunda iki ekseni gösteriniz (Scardigno, 2014) Kaynaktan uyarlanmıştır.

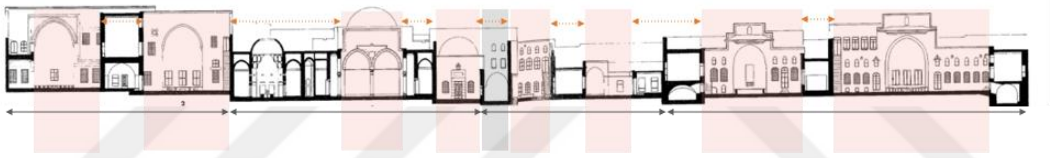
Avlulu konutların oluşumunda iki temel eksen belirleyici rol oynar (Şekil 3.28). Bunlardan ilki ana eksendir ve bu eksen, ana mekânların giriş ve çıkış yönlerini belirler. Bu eksen, konutun genel düzenini ve mekânların birbiriyle olan ilişkisini organize eder. İkincil eksen ise dışarıdan bazı mekânlara veya servis alanlarına yönlendiren eksen olarak tanımlanır. İkincil eksenler, avlulu konutların daha fonksiyonel ve kullanışlı olmasını sağlar. Bu eksenler, hem iç mekânlar arasında akışkan bir geçiş sağlar hem de dış mekânların etkin kullanımına katkıda bulunur (Abu Osbaa ve ark., 2021).

3.2.2.2 Avlu ve Kentsel Dokuyla İlişkisi

Konut için avlu konumu belirlenirken çevredeki mimari, avluların konum aralıkları ve çevredeki mimari blokların güneşi engelleyen ya da avluya geçmesine izin veren yükseklikleri dikkate alınmıştır. Konum aynı zamanda termal yük ve zamansal davranışla başa çıkma esasına göre belirlenmiştir (Ahmed, 2017). Şam'daki (Şekil 3.29) geleneksel mimari, sokaklar dar ve kıvrımlı olarak gürültü ile tozlu rüzgârları engelleyecek biçimde tasarlanmış, binalar ise güneşten korunmak amacıyla birbirine yakın konumlandırılmıştır. Mekânsal dizilim kamusal alandan özel alana doğru bir hiyerarşi izlemektedir (Alhawasli & Farhat, 2017). Konutların mekanlarla çevrili olması ve her bir konuta iki mekân düşecek şekilde uygun bir ayrım yapılması (Şekil 3.30), ayrıca avlunun etrafının işitsel ve görsel ayırıcılarla çevrilmesiyle mahremiyetin artırılması sağlanmıştır (Bianca, 2000).

Şekil 3.29 Şam'daki kentsel dokuya bir örnek (Kabrit, 2000). Kaynaktan uyarlanmıştır.

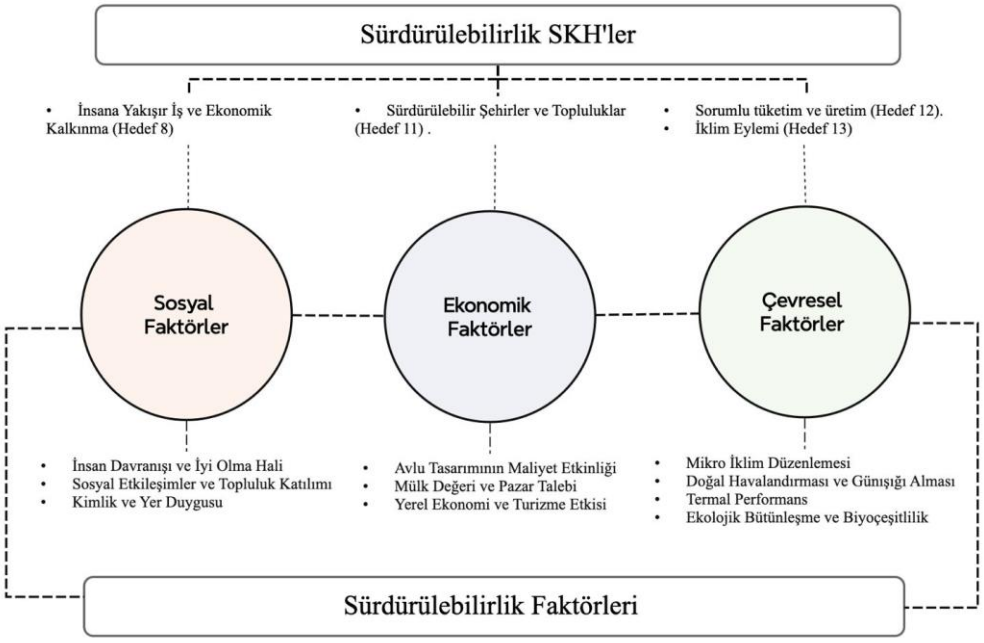

Şekil 3.30 Suriye'nin Halep kentindeki iki konutun avlu alanının konuma bağlı görsel ve işitsel mahremiyeti (Bianca, 2000).

Evin yönlendirmesi belirlenerek, bu yönlendirmenin binanın yeni işleviyle ne kadar uyumlu olduğu değerlendirilebilir. Avlulu evlerin organizasyonu, mahremiyet ve iklim koşullarına uyum sağlayacak şekilde tasarlanmıştır, böylece bu özellikler modern kullanımda yeni işlevlerle birleştirilebilir. Geleneksel Şam avluları, mahremiyet sağlayan ve kış ve yaz için ayrı alanlar sağlayan yüksek duvarlarla çevrili özel bir yapı sağlar. Bu tasarım, modern mimaride iç mekanları genişletmek ve sosyal etkinlikler için esnek alanlar yaratmak amacıyla kullanılabilir. Örneğin, avlular yeniden düzenlenerek turizm, kültür ve hizmet kullanımına uygun eğitim ve dinlenme alanlarına dönüştürülebilir. Ayrıca iç mekanlarla bütünleşmeyi sağlamak amacıyla avlular, binanın yeni kullanımında mahremiyet ve işlevselliği destekleyen, işlevsel ve estetik amaçlara hizmet eden modern mekanlara dönüştürülebilir. Bu da avluların günümüzde sosyal ve çevresel amaçlar doğrultusunda kullanılmasına olanak sağlamaktadır.

4
AVLULU KONUTLARIN ÇEVRESEL, SOSYAL VE EKONOMİK FAKTÖRLER BAĞLAMINDA İNCELENMESİ: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK PERSPEKTİFİ

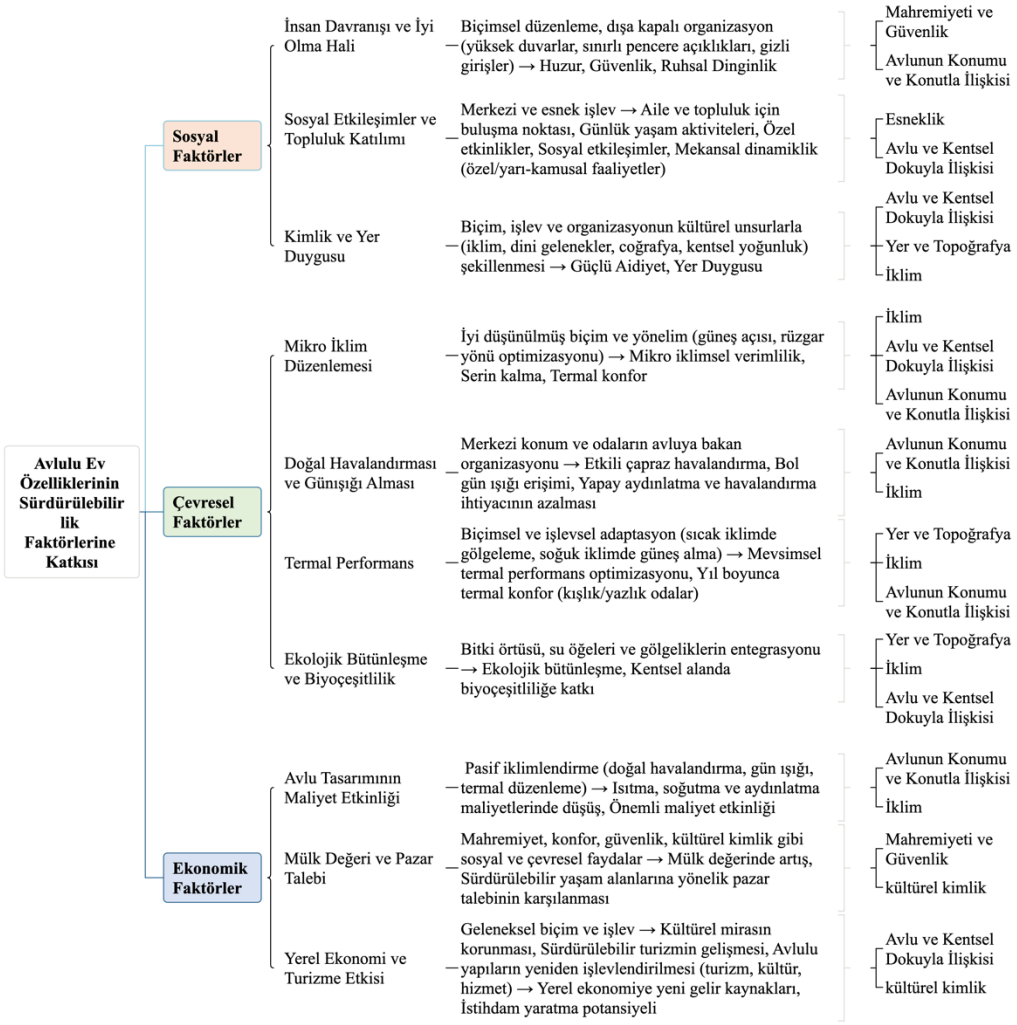
Sürdürülebilirlik, gelecek nesillerin ihtiyaçlarından ödün vermeden bugünün ihtiyaçlarını karşılayan, ekonomik, ekolojik ve sosyal boyutları bir arada ele alan bütünsel bir yaklaşımdır. Mimarlıkta bu ilke, doğal kaynakları verimli kullanan, çevreye duyarlı ve insan odaklı yaşam alanları yaratmayı hedefler. Avlulu evler, yüzyıllardır bu prensipleri bünyesinde barındıran hem modern hem de geleneksel bir çözüm olarak öne çıkmaktadır.

Şekil 4.1 Sürdürülebilirlik hedefleri ve faktörler arasındaki ilişki.

Şekil 4.2, avlulu konutların sürdürülebilirlik bağlamında çevresel, ekonomik ve sosyal faktörlerle nasıl ilişkilendirildiğini göstermektedir. Avlu tasarımının mikro iklim düzenlemesi, doğal havalandırma ve ekolojik bütünleşme gibi çevresel etkileri öne çıkarken; maliyet etkinliği, mülk değeri ve turizme katkısı ekonomik boyutuyla ele alınmaktadır. Ayrıca, sosyal etkileşim, topluluk katılımı ve yer

duygusu gibi faktörler, avlulu konutların sosyal sürdürülebilirliğe olan katkısını vurgulamaktadır. Tüm bu unsurlar, Birleşmiş Milletler 'in sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle doğrudan ilişkilendirilerek sürdürülebilir şehirler, sorumlu tüketim ve iklim eylemi gibi hedeflere katkı sağlamaktadır (Bunlar 2.Bölüm, "Kavramlar" da sunuldu).

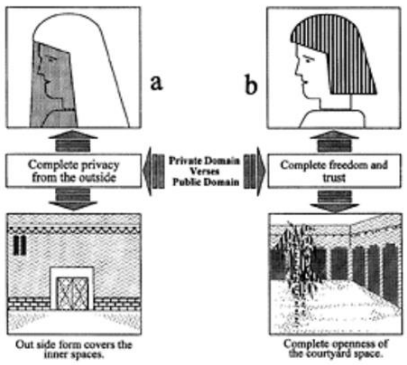
Şekil 4.2 Avlulu konut özelliklerinin sürdürülebilirlik faktörlerine ilişkisi.

Avlulu evlerin biçim, işlev ve organizasyonel yapısı, sürdürülebilirliğin temel boyutları olan çevresel, sosyal ve ekonomik faktörlerle doğrudan etkileşim halindedir. Avlunun kapalı veya yarı kapalı biçimi ve stratejik yönelimi, mikro iklim düzenlemesi, doğal havalandırma, gün ışığı alımı ve termal performans gibi çevresel faydalar sağlayarak enerji tüketimini minimize eder ve ekolojik bütünleşmeyi destekler. İşlevsel esnekliği sayesinde farklı yaşam tarzlarına ve mevsimsel değişikliklere uyum sağlayabilmesi, hem kullanıcıların iyi olma halini

artırır hem de sosyal etkileşim ve topluluk katılımı için doğal bir merkez oluşturur; mahremiyet ve güvenlik sağlarken kültürel kimliği ve yer duygusunu pekiştirir. Ekonomik açıdan bakıldığında ise, avluların sağladığı pasif iklimlendirme ve doğal aydınlatma, işletme maliyetlerini düşürürken, çok yönlü kullanım ve adaptasyon kapasitesi mülk değerini artırarak yerel ekonomiye ve kültürel turizme potansiyel katkılar sunar. Bu bütünsel etkileşim, avlulu evleri Birleşmiş Milletler'in sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda, yaşanabilir ve dirençli yapılı çevreler yaratmada önemli bir model haline getirmektedir.

4.1 Sosyal Faktörler

4.1.1 İnsan Davranışı ve İyi Olma Hali

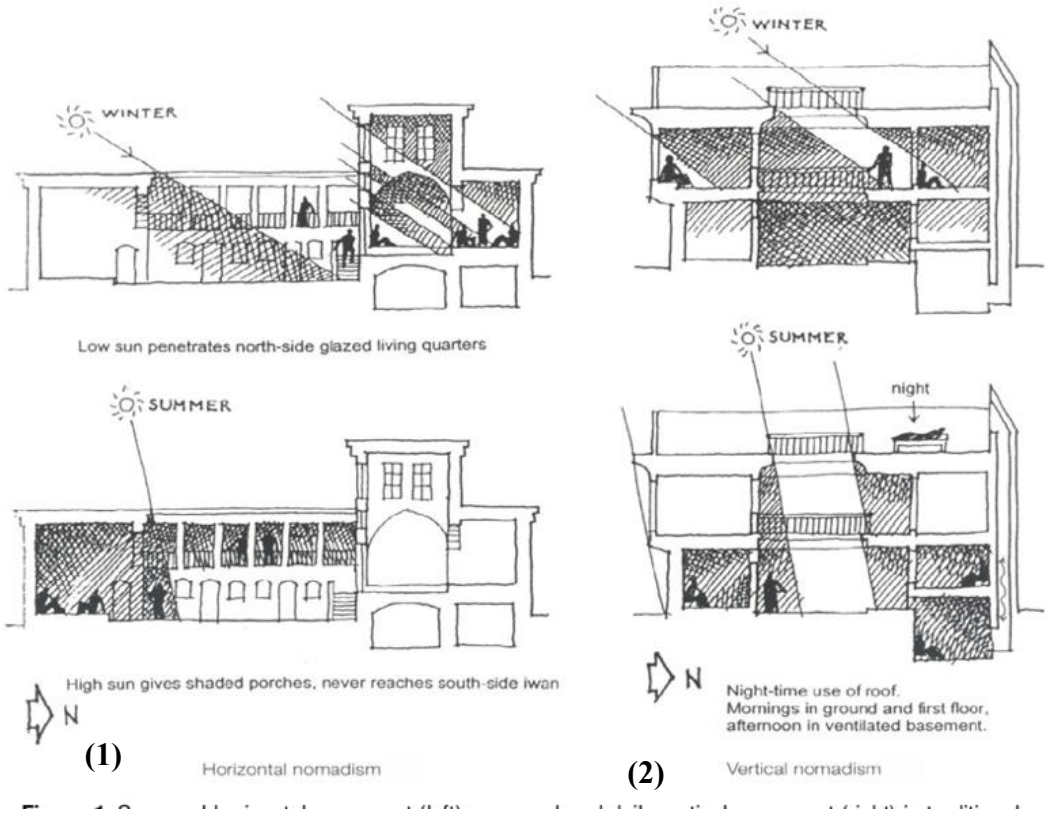
Şekil 4.3 Avlulu konut, mahremiyet ihtiyacını yansıtarak, sakinlerinin tesettür gibi koruyucu ve gizlilik arayışındaki davranışlarını da ifade eder (Bahammam, 2006).

Avlu mimarisini anlamanın temelini, bir formun ne olduğu ve o formun bir sosyal grup için taşıdığı anlam arasındaki ilişki oluşturur. İnsanların özel avlu alanındaki davranışsal psikolojik talepleri, bu alandaki çeşitli temel taleplerinin bir yansımasıdır (Cui ve ark., 2015). Bonta'ya (1979) göre, form ve anlam ayrımını kabul etmek, mimariye olgun bir bakış açısı kazandırır. Avlular, fiziksel ve davranışsal faktörlerin bir ürünüdür; iklimsel güçler aynı olsa da farklı kültürel yaklaşımlar farklı çözümler üretir. İnsanların değerleri ve davranış kalıpları, mekânsal formları şekillendirir (Şekil 4.3) (Bahammam, 2006).

Avlu mimarisi, genellikle iç ve dış mekanlar arasında doğrudan bir bağlantı bulunmayan konutlarda uygulanmıştır. Bu tür yapılarda, iç mekanlarda oluşturulan

açıklıklar merkezi bir avluya açılır. Bu düzenleme, mahremiyetin korunmasını önceliklendirerek sakinlerin kendilerini güvende ve korunaklı hissetmelerini sağlar. Aynı zamanda, bu tasarım sosyal etkileşimi sınırlandırırken aile üyeleri arasında yakınlık oluşmasına katkı sağlar. Mahremiyet ve korunma ihtiyacını karşılayan bu mimari özellikler, avlulu evlerin hem işlevsel hem de kültürel bağlamda gelişmesine zemin hazırlamıştır (Nazidizaji & Safari, 2013).

Avlunun iklimsel işlevini anlamak için geleneksel avlu evlerinde yaşayan bir ailenin günlük hareketleri incelenebilir. Al-Azzawi' göre, sabah kahvaltı için avluya geçen aile üyeleri, güneş yükseldikçe gölgeli alanlara yönelir. Öğle sıcağında oturma odasına geçer, ardından bodrum katına inerler. Akşam, çatı terasını su ile serinletip, akşam yemeğinden sonra yine avluya dönerler. Bu hareketler, avlu evlerinde termal konforu sağlayan adaptif davranışları gösterir. Bu döngüsel hareket, avlu evinde termal konfor sağlamak için sakinlerin adaptif davranışlarının önemini vurgular ve sadece avlu tasarımının konfor için yeterli olduğu fikrini sorgular (Abdulkareem, 2016) (Al-Azzawi, 1996).

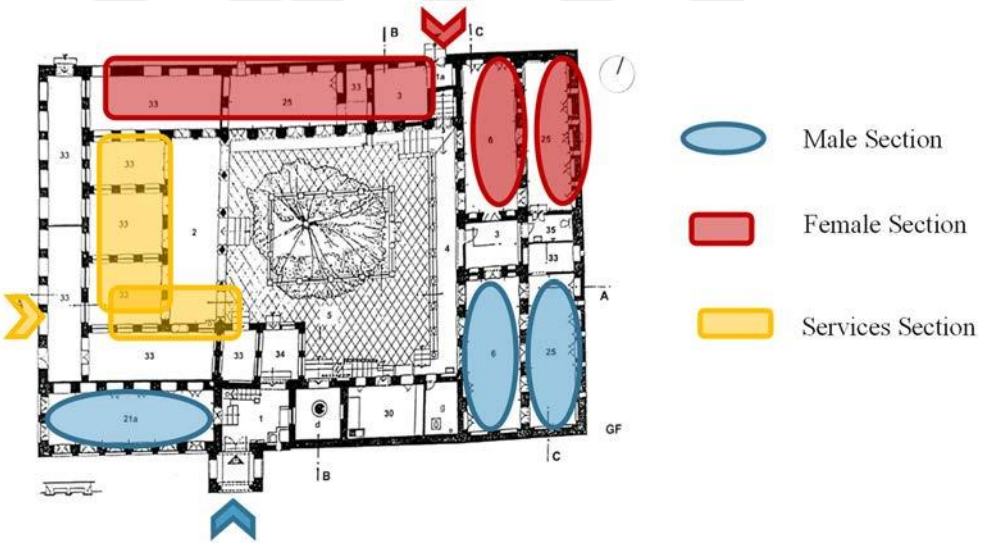

Şekil 4.4 Geleneksel Arap evlerinde mevsimsel yatay hareket (1), mevsimsel ve günlük dikey hareket (2) (Ragette, 2006)

Avlulu evler, büyük ailelerin birlikte huzurlu bir şekilde yaşayabileceği, iş birliğini ve yakın bağları teşvik eden mekanlardır. Geniş alanlar ve doğal öğelerle tasarlanmış bu yapılar, ekolojik tasarım stratejileriyle fonksiyonel ve estetik unsurları harmanlar. Bu düzenlemeler, aile içindeki iletişimi güçlendirirken görsel konfor ve esnek alan kullanımı sağlar. Sonuç olarak avlulu evler her mevsimde sağlıklı, sürdürülebilir ve konforlu bir yaşam ortamı sunmaktadır (Şekil 4.4) (Baran ve ark., 2011).

4.1.2 Sosyal Etkileşimler ve Topluluk Katılımı

Mekânın biçimlenişi, toplumsal normlar ve kültürel değerlerle uyumlu bir şekilde şekillenir. Özellikle topluluk bağlarının güçlü olduğu kültürlerde, bina tasarımı sadece fiziksel bir alan yaratmayı değil, aynı zamanda sosyal etkileşimi teşvik etmeyi amaçlar.

Şekil 4.5 Aile üyeleri ve misafirler için girişlerin bulunduğu farklı bölgeleri gösteren geleneksel bir prototip (Ibrahim, 2019).

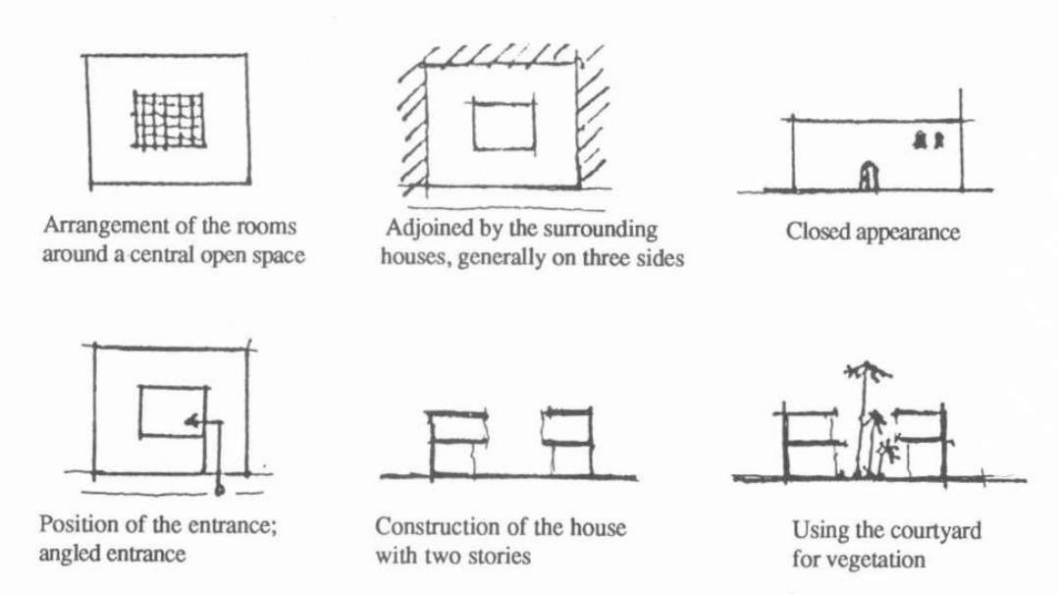
Bina formunu şekillendiren temel unsurlar arasında sosyal ve kültürel faktörler önemli bir yere sahiptir. Bu faktörler; temel ihtiyaçlar, aile yapısı, kadınların rolü, mahremiyet anlayışı ve sosyal etkileşimler gibi bina tasarımının çeşitli yönlerini doğrudan etkiler. Özellikle avlu alanı, sosyal etkinlikler için ilgi çekici bir mekân olarak öne çıkar. Avlu, bazen misafirleri ağırlamak için bir alan olarak hizmet eder. Örneğin, çocuklar avluda güvenli bir şekilde oynarken anneleri onların aktivitelerini kolaylıkla gözlemleyebilir (Baiz & Fathulla, 2017). Çok işlevli bir mekân olan avlu, evin farklı alanlarını birbirinden ayırma işlevi de görür (Şekil 4.5).

Konut, kentsel yapının temel unsurlarından biri olarak toplumsal, kültürel ve dini değerlerin bir yansımasıdır. Arap geleneksel evleri, bu değerlerle uyumlu tasarlanmış ve inşa edilmiştir. Yapılan araştırmalar, toplum, kültür ve dinin Arap mimarisinin şekillenmesinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Edwards ve diğerleri, "İnsanların sosyal ve kültürel yaşamı, mimariye kimlik ve karakter kazandırmada ana faktördür" diyerek bu etkiyi vurgular. Bu nedenle, Arap geleneksel avlulu evleri, ailelere mahremiyet ve koruma sağlama konusunda önemli bir işlev üstlenir (Elwerfalli, 2016).

4.1.3 Kimlik ve Yer Duygusu

Bir konut tipi, bir kültürün mekânsal ifadesi olup, toplumun kimliğini inşa ettiği coğrafyada kök salmıştır. Avlulu evin evriminde yer alan tipolojik süreçlerin anlaşılması, kültürel alan kavramının derinlemesine incelenmesini gerektirir (Petruccioli, 2007). İnsanların sosyal ve kültürel yaşamı, mimariye kimlik ve karakter kazandırmada temel bir rol oynar. Kültürel ve dini değerlerin fiziksel unsurlarla etkileşimi, mimariyi kendine özgü bir stile dönüştürmede belirleyici bir etkendir.

Mimariyle ilişkili davranışsal faktörler, insanlara özgü çeşitli kaygı, tepki ve tutumları içerir. Bu faktörlerden biri olan mahremiyet, Arap toplumlarında önemli bir yere sahip olduğu için konut tasarımında kritik bir rol oynamıştır (Bahammam, 2006). Avlulu evlerin mimari kimliğini şekillendiren en önemli unsurlar arasında, iklimden kaynaklanan fiziksel baskılar ile sosyal ve kültürel gereksinimlerin uyum içinde bir araya gelmesi yer alır. Bu etkileşim, bölgedeki yapıların karakter ve kimliğini oluşturur (Wadah, 2006).

Şekil 4.6 Geleneksel Arap evinin en karakteristik mimari özellikleri (Behsh, 1988).

Bu bağlamda, geçmiş yalnızca statik bir miras olarak değil, günümüz tasarımlarına katkıda bulunan dinamik bir süreç olarak ele alınmalıdır. Böyle bir yaklaşım, geçmiş ve günümüz arasında dengeli bir ilişki kurarak, bağlama özgü ve sürdürülebilir tasarımların ortaya çıkmasına olanak tanır (Mitchell, 2005). Dolayısıyla, bir yerin kimliği, onun sahip olduğu özellikler ve niteliklerle doğrudan ilişkilidir. Geleneksel Arap avlulu evinin tipolojik özelliklerini göstermektedir (Şekil 4.6). Evler, merkezi bir açık alan etrafında düzenlenmiş olup, çevredeki yapılarla birleşir ve dışarıya kapalı bir görünüm sergiler. Girişin açılı yerleşimi, mahremiyetin artırılmasına yardımcı olurken, iki katlı yapılar daha fazla yaşam alanı sunar. Avlu, bitki örtüsüyle zenginleştirilmiş olup hem estetik hem de fonksiyonel faydalar sağlar. Bu unsurlar, Arap avlulu evlerinin kültürel, sosyal ve iklimsel gereksinimlerle uyumlu olarak tasarlandığını yansıtır (Behsh, 1988).

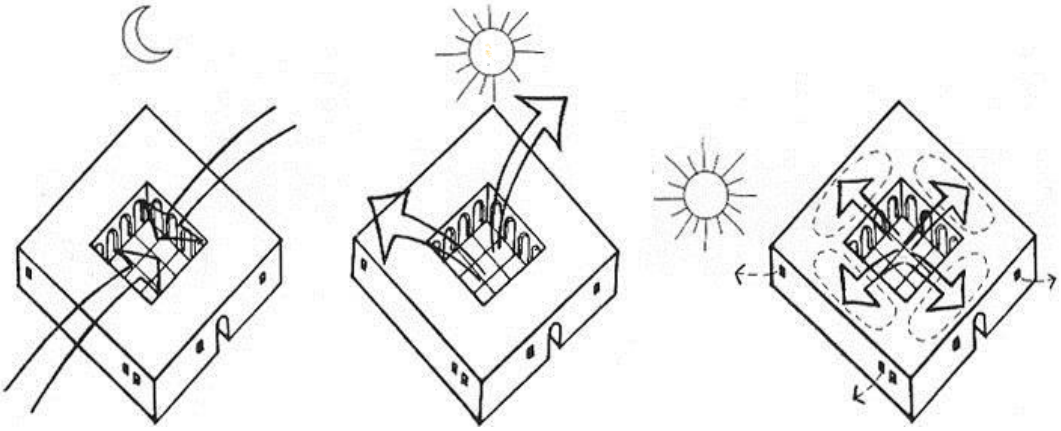
Avlulu evlerin mimari kimliği, geleneksel ve modern öğelerin dengeli bir şekilde harmanlandığı, sürekli gelişen bir sürecin yansımasıdır. Bu yapılar, geçmişin değerlerini günümüzün ihtiyaçlarıyla birleştirerek, evlerin özelliklerine göre yerel bağlamda benzersiz çözümler sunar. Avlu desenlerinin kavramsal analizine dayanan araştırmalar, bu modelin uyarlanabilir ve geliştirilebilir olduğunu göstermektedir.

4.2 Çevresel Faktörler

4.2.1 Mikro İklim Düzenlemesi

Orta Doğu'daki geleneksel avlulu evlerde avlu, yalnızca bir konut alanı oluşturmanın ötesinde, sıcak ve kuru iklim koşullarına uyum sağlayan etkili bir mikro iklim düzenleyicisi olarak işlev görür. Avlu, sakinlere güneş, toz ve hâkim rüzgârlardan korunarak açık hava aktivitelerini sürdürebilecekleri korunaklı bir alan sunar (Sharif ve ark., 2010).

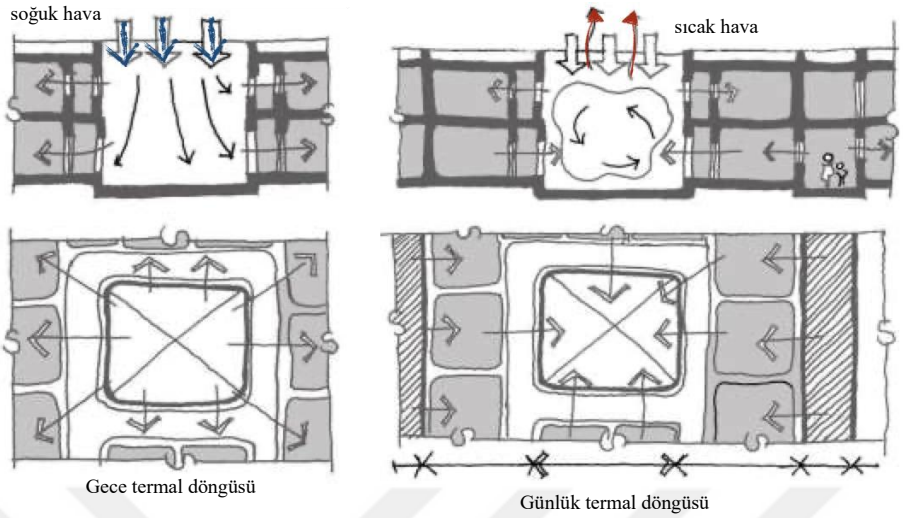
Geleneksel avlular, mevsimsel değişimlere uyum sağlayarak termal konforun sağlanmasında önemli bir rol oynar. Yazın, gölge ve serin bir mikro iklim sunarken, kışın pasif güneş enerjisi toplayarak iç mekanların ısınmasına katkı sağlar. Bu mevsimsel uyum kapasitesi, yalnızca termal konfor sağlamaz, aynı zamanda iç ve dış mekanlar arasında fiziksel ve görsel bir bağlantı kurarak kullanıcı deneyimini iyileştirir. Bu tasarım, iç ve dış mekanlar arasında bağlantı kurarak hem kullanıcı deneyimini iyileştirir hem de ekolojik ve sürdürülebilir bir yaklaşımı yansıtır (Baran ve ark., 2011).

Şekil 4.7 Gece, öğle ve öğleden sonra olmak üzere üç iklim döngüsünün şematik açıklaması (Eissa, 2004).

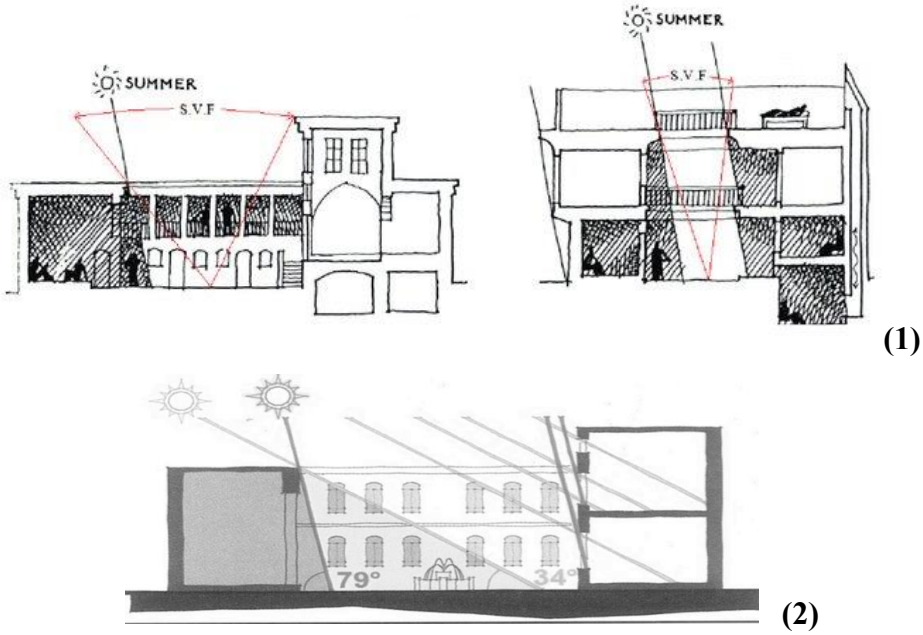
Avlunun mekanizması, özellikle sıcak ve kurak bölgelerdeki günlük iklim değişikliklerine yanıt olarak anlaşılabilir. Gece boyunca, avlu yüzeyleri, gündüz boyunca emilen ısıyı serbest bırakarak çevreyi soğutur. Sabah erken saatlerde, düşük sıcaklık ve minimal hava hareketi ile termal denge sağlanırken, öğle saatlerinde sıcaklık artar ve termal kütle ısıyı hafifletir. Öğleden sonra ise,

çevredeki odalar serinliğini kaybeder ve avlu, konvektif hava akımları ile serinleme sağlar (Şekil 4.7) (Abdulkareem, 2016).

Şekil 4.8 Isıl hava hareket sistemi ev için bir mikro iklim yaratır (Ahmed, 2017).

Avlunun iklim düzenleyici etkisi, malzeme seçimi, tasarım detayları, konumlandırma ve çevresindeki kent dokusu ile yakından ilişkilidir (Şekil 4.8). Revaklar, gölge sağlayarak bitişik alanları serinletirken, avlu içerisindeki hava akımı sıcaklık ve nemi dengeleyerek çevredeki mekanların termal konforunu artırır. İyi tasarlanmış bir avlu, zıt iklim unsurlarını dengeler ve konforu optimize eder (Ahmed, 2017).

(1)

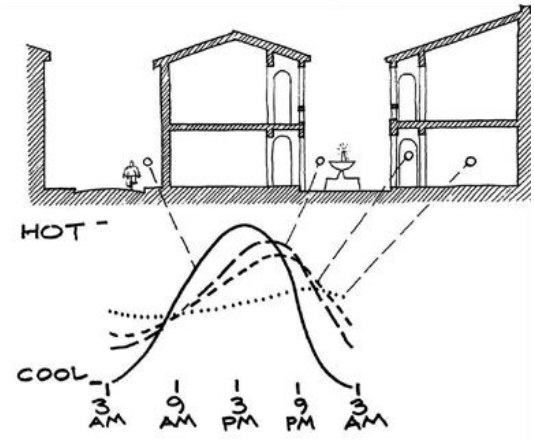
(2)

Şekil 4.9 (1) Avlunun boyutlarının etkisi (Abdulkareem, 2016).(2) Eski Şam evinde mevcut olan gölgelikler (Naddour, 2016).

Avlunun boyutları, soğutma etkinliğini etkiler (Şekil 4.9); dar ve derin avlular, radyoaktif ısı kaybını azaltırken geniş avlular daha verimli soğutma sunar (Abdulkareem, 2016). Avlu evlerinin geometrik özellikleri, yönelimi ve malzeme seçimi, iç mekân konforunu etkiler. Çalışmalar, avlu tasarımının termal konforu artırabileceğini göstermektedir. Özellikle Phoenix, Arizona'da yapılan analizler, avlu evlerinin yükseklik, yönelim ve malzeme optimizasyonuyla %42,3 daha yüksek konfor sağladığını ortaya koymuştur (Soflaei ve ark., 2020). Avlu genişliği ve uzunluğunun etkisi daha az belirleyicidir; yüksek duvarlar ve doğru yönelimle maksimum konfor sağlanabilir (Soflaei ve ark., 2020). Geleneksel Şam evlerinde, avlu zemin kaplaması ve çevresindeki duvarlar sabah ve ikindi güneşine karşı koruma sağlarken, kısa bir süreliğine güneş ışığını alacak şekilde tasarlanmıştır (Naddour, 2016).

4.2.2 Doğal Havalandırması ve Günışığı Alması

Avlu evleri, sıcak ve kuru iklimlerde termal konforu sağlama konusundaki etkinlikleri ile literatürde geniş bir şekilde belgelenmiştir. Araştırmalar, avluların mekanik soğutma sistemlerine ihtiyaç duymadan, yaz aylarında sakinlerine termal konfor sunabileceğini göstermiştir. Avlular, doğal havalandırma ve güneş ışığı alma imkânı sağlayarak, iç mekanların ısısını düşürür ve konforlu bir yaşam alanı oluşturur. Bu özellikler, avlu evlerini enerji verimliliği ve kullanıcı konforu açısından sürdürülebilir bir çözüm haline getirir (Akbari ve ark., 2021).

Şekil 4.10 Sıcak mevsimde bir avlulu evin ve çevresinin günlük sıcaklık dalgalanmalarını gösteren bir çizim (García-Pulido, 2012).

Avlu evleri, termal olarak konforlu bir yaşam alanı sağlayarak çevresel sürdürülebilirliği destekler. Bu evler, daha fazla güneş ışığı girişi ve doğal

havalandırma imkânı sunar (Kalfaoğlu HatiPoğlu ve Mohammad 2021). Avlular, binaların iç mekanlarının gün boyu doğal ışık almasını sağlarken, hava akışını da düzenleyerek sağlıklı ve serin bir yaşam alanı oluşturur (Şekil 4.10). Bu özellikleri, enerji verimliliği ve kullanıcı konforu açısından avlu evlerini ideal bir çözüm haline getirir.

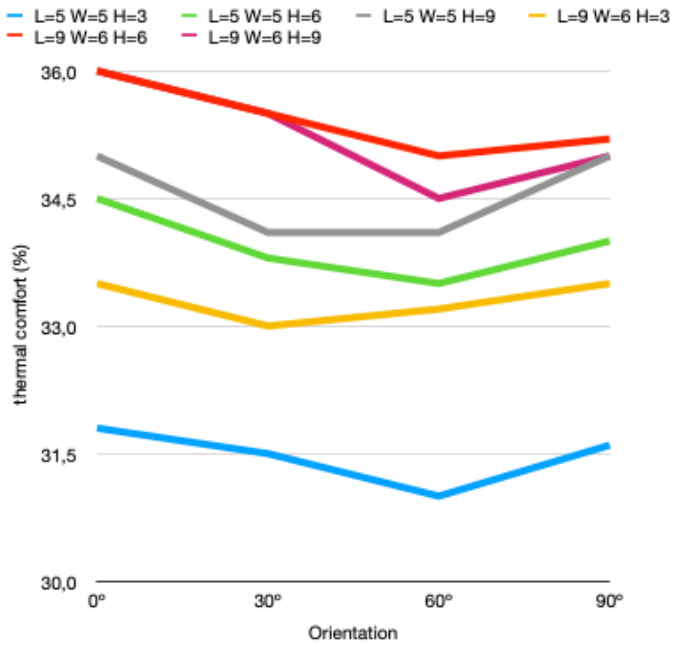
Geleneksel avlu evleri, özellikle sıcak ve kuru iklimlerle ilişkilidir. Bu tür ortamlarda ön planda olan başlıca gereksinimler; sürekli ve etkili havalandırma sağlamak, güneşten korunmayı temin etmek, gün içindeki iç sıcaklık artışını önlemek ve gece sıcaklığının düşürülmesini sağlamaktır (Toris-Guitron ve ark., 2022). Avluların termal davranışını anlamak için yapılan araştırmalar, enerji performansı ve termal konfor analizlerinden, avlu geometrik parametrelerinin etkisine kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır (Zamani ve ark., 2019).

4.2.3 Termal Performans

Şekil 4.11 Geleneksel bir avlulu evin gece \ öğlen \ öğleden sonra geç saatlerdeki termal performansı (Abdulkareem, 2016).

Avlu şekli, çeşitli iklimlerde esnek olup, özellikle sıcak-kuru ve ılık-nemli iklimlerde enerji verimliliği açısından öne çıkar (Aldawoud, 2008). Mekanik soğutma sistemleri olmadan önce, avlular zorlu iklimlerde pasif soğutma için kritik bir rol oynadı (Şekil 4.11) (Abdulkareem, 2016). Son dönemde yapılan sayısal simülasyonlar, kuru iklimlerde avluların termal konforu önemli ölçüde artırdığını göstermiştir (Soflaei ve ark., 2020). Ayrıca, simülasyonlar soğutma enerji talebini ve geleneksel konutlardaki enerji tasarrufu potansiyelini değerlendirmiştir (Toris-Guitron ve ark., 2022).

Correlation between orientation and thermal comfort of courtyard houses

Parameter\ Orientation	L=5 W=5 H=3	L=5 W=5 H=6	L=5 W=5 H=9	L=9 W=6 H=3	L=9 W=6 H=6	L=9 W=6 H=9
0°	31,8	34,5	35,0	33,5	36,0	36,0
30°	31,5	33,8	34,1	33,0	35,5	35,5
60°	31,0	33,5	34,1	33,2	35,0	34,5
90°	31,6	34,0	35,0	33,5	35,2	35,0

Şekil 4.12 Avlulu evlerde yönelim ve termal konfor arasındaki ilişki. (Soflaei ve ark., 2020) Kaynaktan uyarlanmıştır.

Avlunun geometrik yapısı, yönlendirme ve açıklık düzenlemeleri, termal konforu optimize etmek için kritik öneme sahiptir. Örneğin, 1:2 uzunluk-genişlik oranına sahip U şeklindeki avlular, kare planlara göre daha iyi hava hareketi ve termal performans gösterir (Almhafdy ve ark., 2015). Kare avlular, dikdörtgen avlulara göre daha düşük güneş ışınım kazancı yaşar (Rodríguez-Algeciras ve ark., 2018) (Soflaei ve ark., 2020) Isıl konforu etkileyen önemli faktörlerden biri duvar malzemeleridir. Şekil 4.12, evlerde avlu yönelimi ile termal konfor arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Bu bağlamda farklı büyüklüklerdeki arenalar karşılaştırılmıştır (Soflaei ve ark., 2020). Avlu alanı ile toplam bina alanı arasındaki oran, nem seviyelerini etkilerken, gökyüzü görünüm faktörü ve avlu yüksekliği iç mekân sıcaklıklarının düzenlenmesinde önemli rol oynar. Avlu yüksekliğinin artırılması, hava sıcaklıklarını düşürür (Almhafdy ve ark., 2015).

Avlu tasarımı, iki avlu veya bir avlu ile sokak arasında çapraz havalandırma sağlamaya da yardımcı olabilir, bu da ısı kaybını etkiler ve kullanıcı konforunu artırır (Zamani ve ark., 2019). Ayrıca, avlunun uzun ekseninin kuzeydoğu-güneybatı veya doğu-batı yönünde konumlandırılması, termal koşulları iyileştirir (Rodríguez-Algeciras ve ark., 2018).

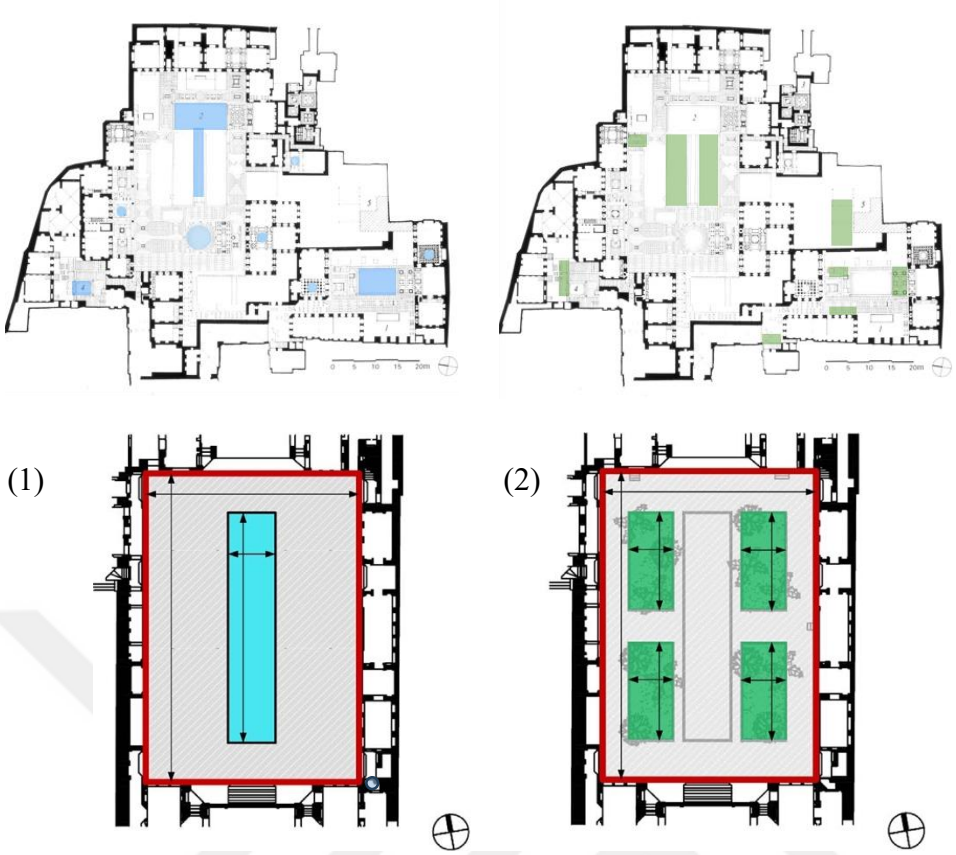
4.2.4 Ekolojik Bütünleşme ve Biyoçeşitlilik

Avlu, insanların doğayla bağlantısını güçlendirir ve sosyal etkileşimlerin yanı sıra doğayla doğrudan temas kurma fırsatları sunar. Bu, bireylerin ekolojik farkındalıklarını artırır.

Şekil 4.13 Avlulardaki bitkiler ve su elementleri (Aga Khan Trust for Culture,1983) (Soflaei ve ark., 2017).

Sıcak-kuru iklimlerde, avludaki havuzlar ve çeşmeler suyu çevreye yayarak serinlik sağlar ve nem oranını artırır. Bu su unsurları, mimariyi yansıtarak dekoratif temaları zenginleştirir ve görsel eksenlerde vurgu yapar (Şekil 4.13). Düşük nemin etkisiyle, su çevredeki nemi artırarak aşırı ısınmayı engeller ve gece soğumalarını önler. (Soflaei ve ark., 2017) Artan nem, bitkilerin çöl koşullarına karşı direnmesini sağlayarak yeşil kalmalarına yardımcı olur. Ayrıca, akar suyun kesişim noktalarındaki havuzlar hem nem sağlar hem de düşük su koşullarına karşı sürdürülebilir bir kaynak oluşturur (Helali, 2019).

Şekil 4.14 (1) Avluda suya tahsis edilen alan ve (2) Avluda toprak ve bitkilere tahsis edilen alan Şam\ Iran (Aga Khan Award for Architecture, 1983) kaynaktan uyarlanmış (Soflaei ve ark., 2017).

Avlunun ortasında bulunan gölet ve çeşme hem estetik hem de fonksiyonel açıdan önemlidir. Tavanında yer alan hava akışını hızlandıran delikler, etrafında yer alan oturma platformları ile çevrelenmiştir. Rüzgâr tutucular, suyun etkisiyle soğutulmuş havayı, avludan evin diğer bölümlerine yönlendirerek iç mekânın konforunu artırır (Najafi, 2013). Sıcak ve kuru iklimlerde su unsurları hem çevreyi serinletir hem de nem dengesini sağlayarak bitkilerin hayatta kalmasına yardımcı olur.

4.3 Ekonomik Faktörler

4.3.1 Avlu Tasarımının Maliyet Etkinliği

Avlular, doğal havalandırma ve soğutma sağlayarak enerji tüketimini önemli ölçüde azaltabilir. Bu, sıcak iklimlerde klima maliyetlerini %20,5'e kadar düşürebilir (Diz-Mellado ve ark., 2023). Geçmişte, avlu ekonomisi yerel tarımsal uygulamaları destekleyerek çiftçilerin gelirlerini artırmış ve kırsal ekonomik

istikrara katkıda bulunmuştur (Zhi-xi ve ark., 2004). Avlular, termal konforu artırarak mülk değerlerinin yükselmesine ve daha iyi yaşam koşulları sayesinde sağlıkla ilgili maliyetlerin azalmasına neden olabilir (Sthapak & Bandyopadhyay, 2014).

Çeşitli bölgelerde yapılan araştırmalar, avluların, sakinlerin ve daha geniş toplulukların ekonomik refahına önemli ölçüde katkı sağlayabileceğini göstermiştir (Xu ve ark., 2018). (Zolfagharkhani & Ostwald, 2021). Bu evlerin mekansal organizasyonu ve çevresel performansı, önemli maliyet tasarrufları sağlama potansiyeline sahip olup, aynı zamanda yerel tarım ekonomilerini destekleyerek daha dayanıklı ve kendi kendine yeterli bir yaşam tarzını teşvik etmektedir (Zolfagharkhani & Ostwald, 2021).

4.3.2 Mülk Değeri ve Pazar Talebi

Avlu evlerine olan talep, maliyetler nedeniyle azalmıştır. Ev yüksekliği arttıkça maliyet düşer ve apartmanlar daha kârlı hale gelir. Ekonomik sebeplerle avlulu evleri satan aileler, daha küçük bağımsız daireler almayı tercih etmektedir. Avlu evlerinin yüksek fiyatları, sahiplerine bu evleri satma fırsatı sunmuş ve bu satışlar, daha fazla aileye konut sağlamak adına çözüm olmuştur (Alabidin, 2006). Ayrıca, avlu evlerinin restoran veya otel gibi işlevlere dönüştürülmesi de başarılı bir yatırım olmuştur, çünkü tarihi çevre önemli bir avantaj sağlar.

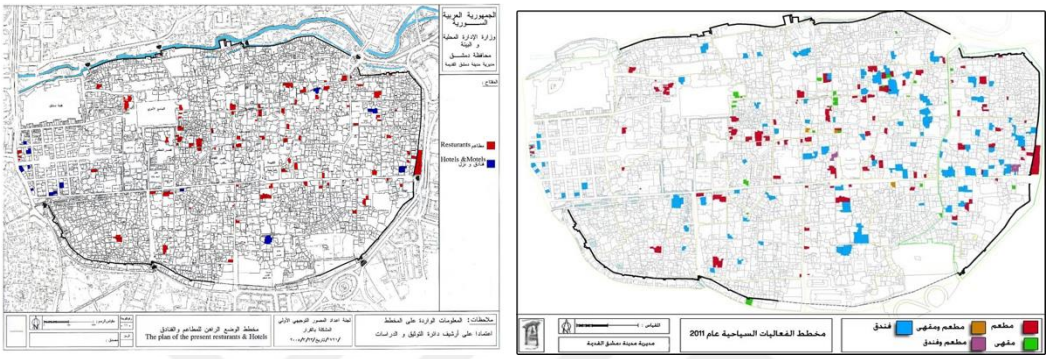
Avlu evleri, geçmişin izlerini taşıyan nadir bir fırsat sunmakta ve bu sebeple turistlerin ilgisi artmaktadır. Örneğin, Son on yılda, Marakeş'teki riad fiyatları dalgalanma göstermiştir. 2017'den itibaren turizmin artması ve yatırımcı güveninin yükselmesiyle fiyatlar istikrarlı bir şekilde toparlanmıştır. Fiyatlar, yenilenmemiş riadlar için 70.000 €'dan başlayıp, Medina ve Palmeraie gibi bölgelerdeki lüks riadlar için milyonlarca euroya kadar çıkmaktadır (Bosworth Property, 2024; Sands of Wealth, 2024).

4.3.3 Yerel Ekonomi ve Turizme Etkisi

Avlulu konutlar, bir bölgenin mimari kimliğini ve yerel toplulukların kültürel mirasını yansıtan önemli yapılardır. Bu özellikleri sayesinde, geleneksel yaşam biçimlerini ve mekânsal organizasyonu deneyimlemek isteyen turistler için çekici hale gelmektedir. Nitelikli bir biçimde korunan ve yeniden işlevlendirilen avlu

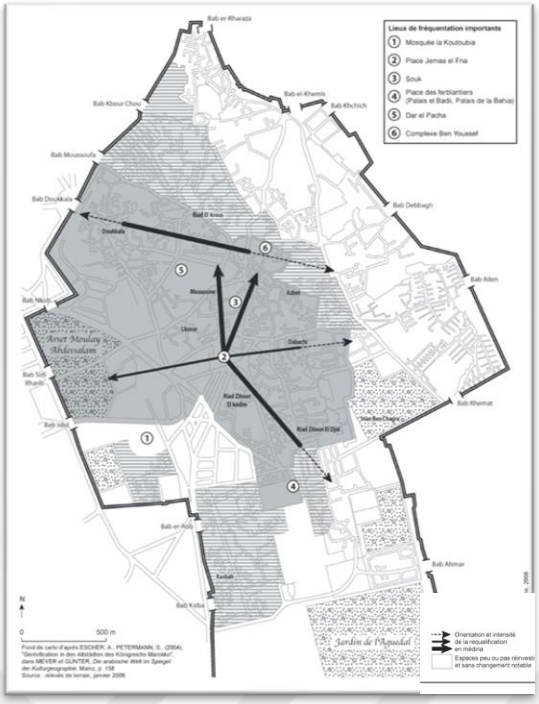
evleri, yerel ekonomiye katkı sağlayarak bölgedeki turizm potansiyelini artırmaktadır (Xu ve ark., 2018).

Dünya genelindeki tarihi kent merkezlerinde avlulu konutların butik otel, kültür merkezi veya el sanatları atölyesi gibi yeni işlevlerle dönüştürülmesi yaygın bir uygulamadır. Bu dönüşümler, hem yerel topluluklar için ekonomik fırsatlar yaratmakta hem de kentin mimari ve kültürel mirasının korunmasına olanak tanımaktadır (Noordin ve ark., 2021).

Şekil 4.15 Eski Şam'daki otel ve restoranların imar planı 2005-2011 (Pini ve ark., 2008) (Eski Şam Şehir Müdürlüğü, 2011).

Eski Şam'da da benzer bir eğilim izlenmiş; 2005–2011 yılları arasında geleneksel avlulu konutların önemli bir bölümü restoran ve otel işleviyle yeniden kullanıma kazandırılmıştır. Özellikle 2011 yılı itibariyle Eski Şam'daki otel sayısı yaklaşık 65'e yükselmiş; bu rakam, 2002 yılında belirlenen 26 turistik otel sayısıyla karşılaştırıldığında yaklaşık 2,5 kat artışa işaret etmektedir (Eski Şam Şehir Müdürlüğü, 2011) (Naddour, 2016). Böylece bu yapılar, özgün mimari özelliklerini koruyarak turistik amaçlı yeni kullanımlarla yaşatılmaya devam etmiştir.

Şekil 4.16 Marakeş şehrinde rehabilitasyon yaygınlaşıyor (Coslado ve ark., 2013).

Benzer bir durum Fas'ın Marakeş kentinde de gözlemlenmektedir. Şehirde artan turizm etkisiyle birlikte, çok sayıda geleneksel avlulu konut (Riad) butik otel ve misafirhane olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Bu durum, kentsel dokuyu dönüştürerek konut işlevinin azalmasına ve turizm odaklı kullanımın artmasına yol açmıştır (Coslado ve ark., 2013; Andrić & Dark, 2017). Marakeş'te bu amaçla kullanılan Riad sayısı 1.500'ü aşmaktadır (Kałaska, 2015). Ancak bu süreç, yerel halkın yerinden edilmesi ve geleneksel Fas kültürünün yabancı yatırımcılar eliyle şekillendirilmesi gibi sosyo-kültürel tartışmaları da beraberinde getirmiştir (Kałaska, 2015).

Avlu evlerinin yerel ekonomik yapıya katkısı yalnızca turizm faaliyetleriyle sınırlı değildir. Bu yapılar aynı zamanda küçük ölçekli girişimciliği, zanaatkârlığı ve topluluk temelli üretim faaliyetlerini destekleme potansiyeline de sahiptir (Al-Mohannadi ve ark., 2020).

5
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN AVLULU KONUTLAR: ŞAM'DAN ÖRNEK İNCELEMELERİ

5.1 Şam Avlulu Konutları Vaka Analizi Metodolojisi

Bu çalışmada, Suriye'nin başkenti Şam'da yer alan ve tarihî öneme sahip üç geleneksel avlulu konutun (Al-Baroudi Evi, Al-Azm Sarayı ve Beit Al Wali Otel) adaptif yeniden kullanım süreçleri, sürdürülebilirlik odaklı bir vaka analizi yöntemiyle ele alınmıştır. Çalışmanın temel amacı, yapıların sosyal, çevresel ve ekonomik ölçütlere dayalı olarak dönüşüm potansiyelini değerlendirmektir. Geleneksel avlulu evlerin bu üç boyutta sunduğu değerler, yeniden işlevlendirme süreçlerinin sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Belirlenen ölçütler, önceki çalışmaların çerçevelerine dayanarak sürdürülebilir kalkınma, yerel kimlik ve karar alma gibi unsurları içerecek şekilde geliştirilmiştir. Bu bağlamda, avlulu evlerin yeniden işlevlendirilmesi, belirtilen parametreler ışığında derinlemesine incelenmiştir.

Tablo 5-1 Vaka analizi yöntemi.

Vaka Analizi Yöntemi	
Şam'da Avlulu Konut Tipolojisinin Tarihsel Evrimi ve Kentsel Değişim Süreci	
Şam'dan Avlulu Konut Örnekleri	**Al-Baroudi Ev** – **Araştırma merkezi** **Al azm Sarayı** – **Müze** **Beit El Wali** – **Otel**
Örnek Tanımı	Konum
	İnşa Tarihi
	Geçmişteki İşlevleri (Özgün İşlevi-Ara İşlevi-Günümüzdeki İşlevi)
	Mimari Özellikler
	Restorasyonlar
	İşlev Diyagramı Şeması

Tablo 5-1 Vaka analizi yöntemi (devamı).

Biçim, İşlev ve Organizasyon karşılaştırıldı	Mekânsal Organizasyon	
	Mahremiyet ve Güvenlik	
	Esneklik	
	İklimle Uyum (Pasif Tasarım)	
	Yer ve Topoğrafya	
	Avlunun Konum ve İlişkisi	
	Avlu-Kent Dokusu İlişkisi	
Sürdürülebilirlik Ölçütler karşılaştırıldı	**Sosyal- Kültürel**	Kültürel mirasa değer verilmesi
		Önceki Kullanımların ve Kullanıcıların Hikayesini Anlatmanın Önemi
		Kamu Farkındalığı ve Kimlik Duygusu
		Yatırımcılar ve Bina Kullanıcıları Arasında İşbirliğinin Teşviki
		Ekonomik Amaçlar ve Mimari Kimlik
	Çevresel	Konum, Erişilebilirlik ve Çevreyle Entegrasyon
		Binanın yeni kullanımına ve yerel çevreye uyum sağlanması
		Malzeme Tüketimi ve Geri Dönüşüm. Bina Enerji Verimliliği. Doğal çevre ile ilişki
	Ekonomik	Finansal Sürdürülebilirliği Sağlamak İçin Farklı Ticari Faaliyetler
		Turizm endüstrisi ve gelirinin artırılması bölgesel ve ülke ekonomisine katkı sağlayabilir.
		Yeni kullanımların yarattığı iş olanakları, yerel ve ulusal ekonomilere katkıda bulunmalıdır.
Değerlendirme ve tartışma		

Tablo 5-1, Şam'daki avlulu konut tipolojisinin tarihsel evrimi ve kentsel değişim sürecini incelemek için detaylandırılmış bir vaka analizi yöntemini sunmaktadır. Yöntem, belirlenen avlulu konut örneklerinin (Al-Baroudi Evi, Al azm Sarayı, Beit El Wali) mevcut işlevlerini (Araştırma merkezi, Müze, Otel) belirleyerek başlar.

Analiz süreci, her bir vakanın kapsamlı bir "Örnek Tanımı" ile devam eder. Bu tanım; konutun konumu, inşa tarihi, özgün ve mevcut işlevleri, mimari özellikleri, restorasyon süreçleri ve işlev diyagramı şeması gibi temel bilgileri içermektedir.

Yöntemin bir sonraki aşaması, konutların "Biçim, İşlev ve Organizasyon" özelliklerinin karşılaştırılmasına odaklanır. Bu bölümde, mekânsal organizasyon şemaları, mahremiyet ve güvenlik yaklaşımları, esneklik potansiyeli, iklime

uyumlu (pasif) tasarım ilkeleri, yer ve topoğrafya ile ilişkisi, avlunun konumu ve kentsel doku ile entegrasyonu gibi mimari ve kentsel planlama parametreleri detaylıca incelenir.

Analizin son ve önemli kısmı, "Sürdürülebilirlik Ölçütleri"nin karşılaştırılmasıdır. Bu bölüm, üç ana boyutta sürdürülebilirliği değerlendirir:

- **Sosyal-Kültürel:** Kültürel mirasa verilen değer, önceki kullanımların ve kullanıcı hikayelerinin anlatımının önemi, kamu farkındalığı ve kimlik duygusu, yatırımcılar ve bina kullanıcıları arasında işbirliğinin teşviki gibi unsurlar ele alınır.
- **Çevresel:** Konum, erişilebilirlik ve çevreyle entegrasyon, binanın yeni kullanımının yerel ve çevresel uyumu, malzeme tüketimi ve geri dönüşüm, bina enerji verimliliği ve doğal çevre ile ilişkisi incelenir.
- **Ekonomik:** Finansal sürdürülebilirliği sağlamak için farklı ticari faaliyetlerin potansiyeli, turizm endüstrisi ve gelirinin artırılması, bölgesel ve ülke ekonomisine katkı, yeni kullanımların yarattığı iş olanakları ile yerel ve ulusal ekonomilere katkılar değerlendirilir.

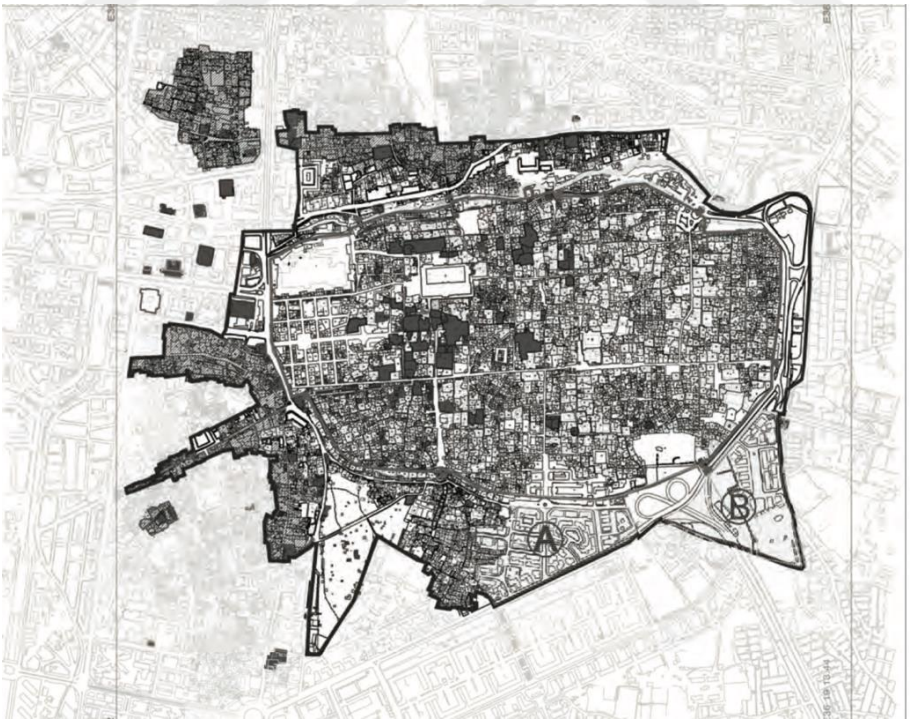
Bu yöntem çerçevesinde; her bir vaka çalışması için belirtilen kriterler doğrultusunda veri toplanmış, yapıların tarihî işlevleri, mimari özellikleri, mevcut kullanımları ve yeniden işlevlendirme uygulamaları analiz edilmiştir (Bunlar 2.Bölüm, "Kavramlar" da sunuldu). Bu yöntemsel yaklaşım, literatürde önerilen değerlendirme çerçeveleriyle uyumludur. Tüm bu analizlerin ardından, bulguların sentezlendiği ve yorumlandığı bir "Değerlendirme ve Tartışma" bölümü ile çalışma sonuçlandırılır. Bu metodoloji, Şam'daki avlulu konutların mimari, işlevsel, kentsel ve sürdürülebilirlik boyutlarındaki dönüşümünü çok yönlü bir bakış açısıyla anlamayı hedeflemektedir.

5.2 Şam'da Avlulu Konut Tipolojisinin Tarihsel Evrimi ve Kentsel Değişim Süreci

Şam, dünyanın en eski sürekli yerleşim alanlarından biri olarak kabul edilmektedir. Şam'daki avlulu konutlar, yöresel mimarinin sürdürülebilir bir sonucu olarak yerel iklim ve kültüre uyum sağlayarak şekillenmiş ve 11. yüzyıldan itibaren şehrin siyasi merkez olmasıyla özgün bir karakter kazanmıştır. Bu dönemde gelişen "Şam

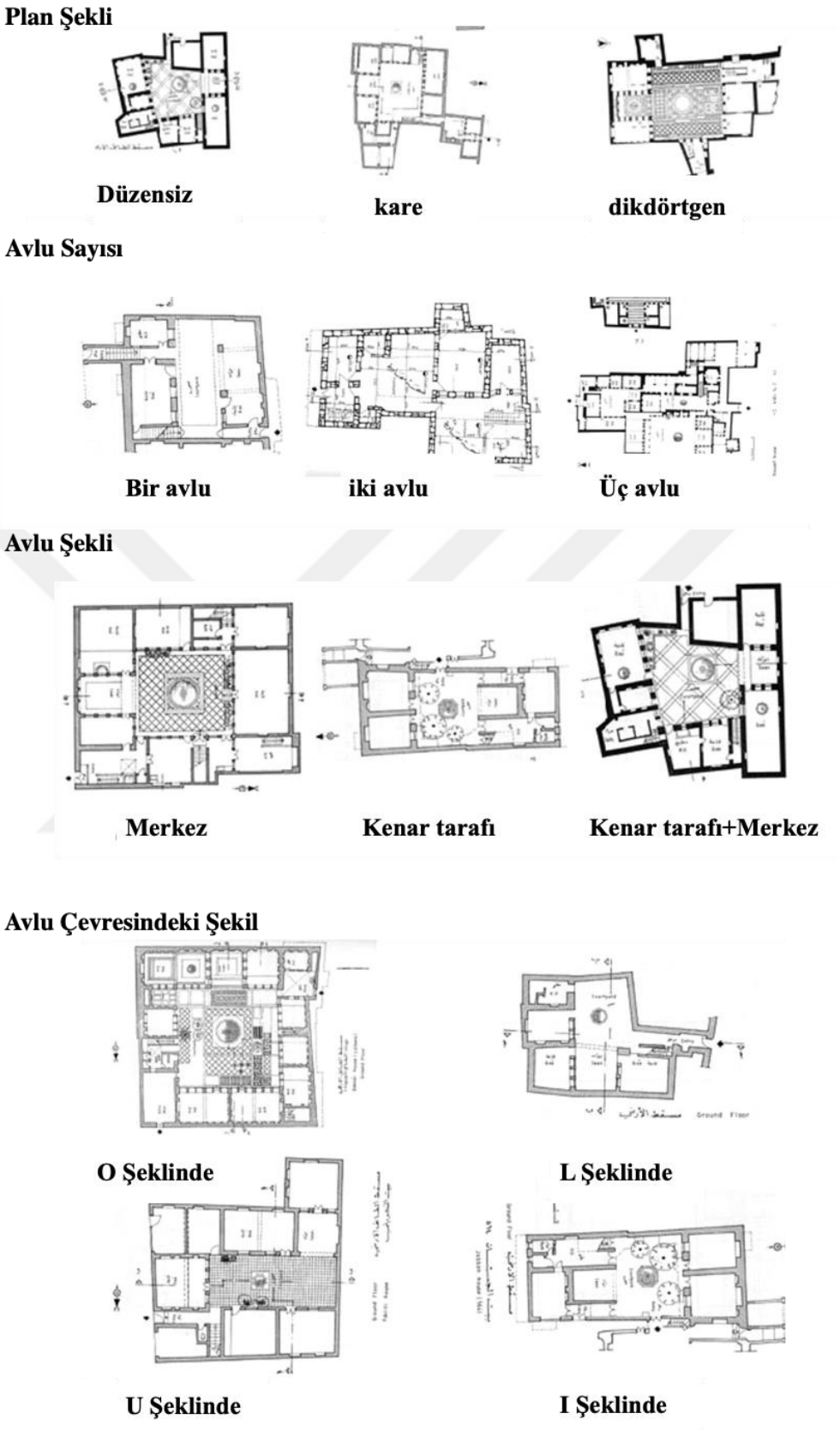
mimarisi", günümüzde dünya kültür mirası kapsamında tanınmaktadır (Shayah & Khanmohammadi, 2023). Geleneksel avlulu konutların büyük bölümü 16. yüzyıl sonlarından 19. yüzyıla kadar inşa edilmiş olup, 20. yüzyılın sonları ile 21. yüzyılın başlarında kapsamlı rehabilitasyon çalışmalarıyla korunmuştur (Major ve ark., 2022).

Avlulu konutların gelişimi, Şam'ın kentsel ve mimari evriminin önemli bir göstergesidir. Erken İslam döneminde, ev sahiplerine tanınan genişleme özgürlüğü ve şehrin organik büyüme modeli, dar sokaklarla çevrili, içe dönük avlulu konutların yaygınlaşmasına olanak sağlamıştır (Kennedy, 1985; Bianca, 2000). Bu yapılar genellikle çok aileli kullanıma uygun tasarlanmış ve mülkiyetin hisselere bölünerek ticaretine imkân vermiştir (Al-Qattan, 2002). Ancak Osmanlı döneminin sonlarında Tanzimat reformları ile birlikte artan Batı etkisi, kentsel planlama anlayışını değiştirmiş, geniş caddeler, bahçeler ve Batı'nın klasik mimari tarzlarını yansıtan yeni banliyölerin ortaya çıkmasına yol açmıştır (Burns, 2000; Arnaud, 2006). Bu gelişmeler, geleneksel avlulu konut tipolojisinden uzaklaşmayı beraberinde getirmiştir (Bianca, 2000; Lababedi, 2008).

Şekil 5.1 Şam'ın eski şehrinin sınırı (ICOMOS, 2011).

Suriye'deki Şam'ın Antik Kenti'nde (Eski Şam) (Şekil 5.1) yer alan evler, şehir surlarının içinde veya hemen dışında bulunmaktadır.

Şekil 5.2 Şam'da kent dokusunun çeşitliliğini yansıtan avlulu ev örnekleri (Eilouti ve Al Shaar, 2012).

Geleneksel Şam Evleri, bir veya daha fazla avlu etrafında gruplanmış zengin mimarileriyle öne çıkar. Bu evlerin sınıflandırması, dış formlarından (düzensiz, kare, dikdörtgen) iç mekân organizasyonuna kadar uzanır (Eilouti ve Al Shaar, 2012). Merkezi yaşam alanı olan avlular, genellikle kare, dikdörtgen veya eğik planlı olup, bir ila dört kanatla çevrilidir ve yapıya ışık, havalandırma ve mahremiyet sağlar (Erarslan, 2020). Odaların avlu çevresindeki O-, U-, L- veya iki yanlı düzenlemeleri ile avlunun merkezi veya kenar konumu, yapısal tipolojiyi belirler. Bu detaylı sınıflandırma, Şam evlerinin kültürel ve iklimsel faktörlerle şekillenmiş karmaşık ve estetik açıdan değerli mimariler olduğunu gösterir (Eilouti ve Al Shaar, 2012). Avlular, bazen bina gövdesiyle, bazen de yalnızca bir duvarla sokaktan ayrılarak, avlu içindeki bitki örtüsü aracılığıyla kamusal alanların estetik kalitesini artırır (Roujon & Vilan, 2010). Kanat sayısı, arsanın büyüklüğü ve ev sahibinin sosyoekonomik durumu ile paralellik gösterir; yapılar genellikle bir veya iki katlıdır.

Şekil 5.3 Geleneksel Şam evleri mimari sınıflandırma diyagramı.

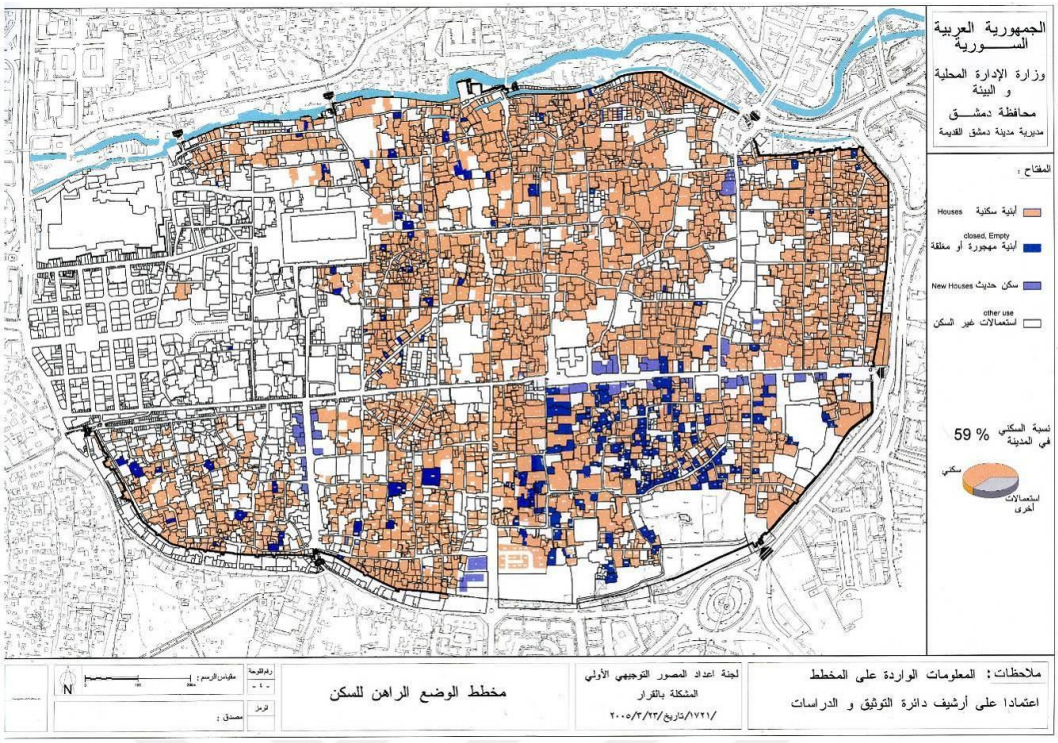
Mekânsal organizasyon bakımından, dış avlu selamlık olarak kullanılırken, iç avlu harem fonksiyonunu üstlenir. Ana giriş kapıları sade tasarlanmış olup, girişten sonra mahremiyeti sağlayan dar bir koridor ve ilave bir kapı yer alır. Dış cepheler basit ve kapalı bir görünüm sunarken, iç avlular dekoratif unsurlarla zenginleştirilmiştir (Erarslan, 2020). Özellikle 16. yüzyıldan itibaren Osmanlı döneminde inşa edilen bu avlulu evler, şehir merkezlerinde mahremiyetin

korunmasına öncelik vererek, dışa kapalı cepheler ve içe dönük avlularla sosyal eşitlik algısını pekiştirmiştir. Bu konutlarda mekanlar, Al-Salamlek (erkekler bölümü), Al-Haramlek (aile bölümü) ve Al-Khadamlek (hizmetli bölümü) olarak işlevsel bir şekilde ayrılmıştır (Shayah & Khanmohammadi, 2023).

Şekil 5.4 Avlunun temel unsurları fıskiyeli havuzu , ağaçları, bitkiler ve Ivan'dır (Bayt Al Fann, 2023).

Avlunun merkezinde "bürke" adı verilen, fıskiyeli bir havuz veya kuyu yer alırken, peyzajında yasemin, gül ve narenciye ağaçları bulunur. Eyvan, avlu düzenlemesinde ayrıcalıklı bir konuma sahiptir; kompozisyonun ana unsuru olarak, avlunun genel tasarımını fıskiye ile olan eksenel ilişkisi belirler (Şekil 5.4) (Roujon & Vilan, 2010). Evin avlusunun merkezi konumu, tüm odalar ve tesislerle sürekli bağlantı sağlar. Avlu, odalardan görünürlük sunar, doğal ışık alır ve doğayla bağlantı kurar. Evin kapılarından koridor aracılığıyla avluya, ardından odalara ve merdivenlere geçiş, avluların yarı kamusal doğasını vurgular. Bu tasarım, özel alanların kamusallığı içerdiği bir dış dünyaya açıklığı simgeler. Avlu, kamusal alandan özel alana geçişin son aşamasıdır (Eissa, 2022).

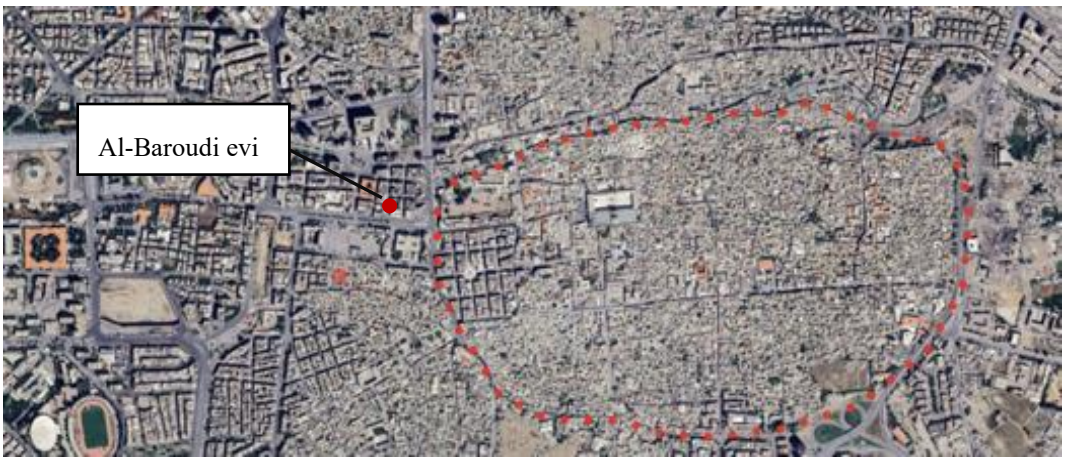
Şekil 5.5 Eski Şam'da konut yapılarının diğer kullanım alanlarına ve terk edilmiş yapılara oranı (Pini ve ark., 2008).

Avlulu evin biçimi, Suriye'deki sosyal yapıdaki değişikliklere rağmen hala Suriye'deki çağdaş ev yaşamıyla ilgili bazı özellikler barındırmaktadır. Ancak, bu durum geleneksel avlulu evin çağdaş aile yaşamına uyumunu bir ölçüde etkilemiştir (Alabidin, 2006). Bu uyumsuzluk, birçok Şam evinin terk edilmesine yol açmış ve geleneksel evlerin kamu veya özel okullar, restoranlar ve lüks butik oteller gibi farklı işlevlerle yeniden kullanıma açılmasını zorunlu kılmıştır (Şekil 5.5).

Bu bağlamda. Eski Şam Şehri, 1979'dan beri UNESCO Dünya Mirası listesinde yer almakta olup, bozulma ve kentsel gelişimden kaynaklanan zorluklarla karşı karşıyadır. Konut alanı 1936'da 94,2 hektar iken, 2005'te 62,2 hektara düşmüştür. Modern yapılar ve yanlış restorasyonlar, tarihi dokuyu tahrip ediyor. (Pini ve ark., 2008)

Şam'daki geleneksel evlerin yeniden işlevlendirilmesi, kültürel mirası koruma ve modern ihtiyaçları karşılama açısından önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle eğitim, turizm ve kamu hizmetleri gibi alanlarda gerçekleştirilen adaptasyon projeleri, bu evlerin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır.

5.3 Al-Baroudi Evi

Harita 5.1 Al-Baroudi evi'nin konumu (Google earth, 2024).

Al-Baroudi Evi, Şam şehrinde, surların dışında, kemerler altındaki Qanat Al-Zaqq bölgesinde, tarihsel olarak Al-Zawat mahallesi olarak bilinen yerde bulunmaktadır. (Harita 5.1) Şehir duvarlarının dışındaki en önemli Şam evlerinden biri olarak, 19. yüzyılın başlarına dayanmaktadır (Dali, 2024).

5.3.1 Al-Baroudi Evi'nin Geçmişteki İşlevleri

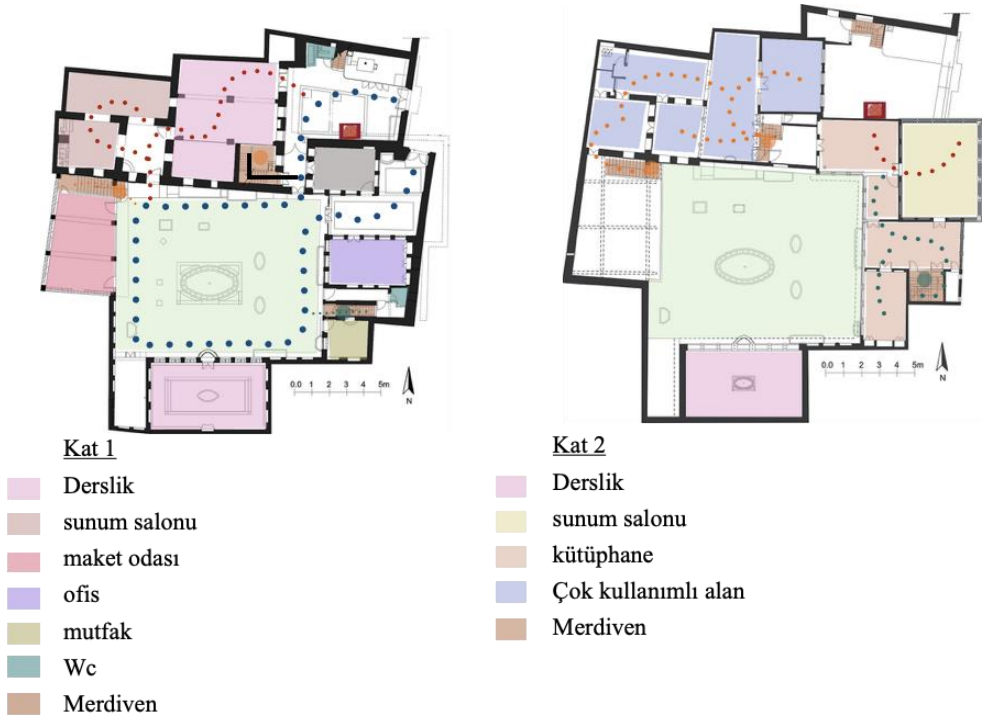
Evin inşası, on dokuzuncu yüzyılın başlarında Barudi ailesi tarafından yapılmış ve nesiller boyunca kullanılmıştır. Fahri Al-Baroudi'nin yaşamı boyunca, ev önemli tarihi olayların merkezi ve entelektüellerin buluşma noktası olmuştur. 1950'lerin başlarında evin mülkiyeti, 1954 yılında İbn Zeydun matbaasını kuran gazeteci Vecih Beydun'a geçmiştir ve bu matbaa 1970'lere kadar faaliyetine devam etmiştir. Şam Valiliği'ne geçmiş ve 1980'lerde Genel Müdürlük tarafından tescil edilmiştir (Damapedia, 2023).

Milenyum başında Şam Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'ne tahsis edilen ev, restore edilip tarihi binaların restorasyonu için bir öğrenci merkezi olmuştur. Günümüzde, Turizm Bakanlığı tarafından yürütülen mimari araştırmalar burada yapılmakta ve toplumla bağlantı sağlanmaktadır.

Günümüzde, kuzey bölümü Şam Üniversitesi'ne aittir ve Mimarlık Fakültesi'ne bağlı Miras Alanları Restorasyon ve Rehabilitasyon Merkezi'nin merkezi olarak kullanılmaktadır. 2008 yılında rehabilitasyon ve restorasyon çalışmaları yapılmış, altyapı ve ağlarla donatılmıştır (Damas Üniversitesi, 2023).

5.3.2 Al-Baroudi Evinin Tanımı

Bu çalışmada ele alınan Kuzey bölümünde, iki katlı resepsiyon (al-Salamlik) ve hizmet (al-Khadamlik) kanatları yer alır. Zemin katta sekiz, birinci katta ise dokuz oda ve salon bulunur, bodrum veya üst kat (Tayyarh) yoktur. Chadbekia Caddesi'ne bakan cephesi, Avrupa etkilerini yansıtır ve birinci katta bir salon gösterir. İki girişten doğu olanı hizmetçi bölümüne, kuzey olanı ise lüks Salamlek Süiti'ne açılır. Ana salondan dikdörtgen bir salona geçilir; güney duvarında zemin kat salonuna, batı duvarında cennet avlusuna açılan kapılar vardır (Dali, 2024). Avlu, dikdörtgen şeklinde olup, ortasında "mazi" taşından yapılmış büyük oval bir su havuzu bulunur ve zemin taşları kireçtaşı ve bazalt ile döşenmiştir. Cennet avlusunun iç duvarları siyah bazalt taşı ve ahşapla kaplanmıştır, her iki kat seviyesindeki avluya kemerli pencerelerden bakılmaktadır. Ana salon, cennet mekânının güney tarafından çift kanatlı ahşap bir kapı ile girilir ve mermer kakmalar ile dikkat çeker (Dali, 2024). Geleneksel Şam ev tipolojisine uygun olarak; zemin katta taş ve kireçten oluşan ağır bir yapı kütlesi, üst katta ise kereste taşıyıcılı, kerpiç ve kireç sıvalı hafif yapı elemanları kullanılmıştır. Birden fazla avlu etrafında şekillenen mekânsal organizasyonu hem iç mekân konforunu artırmakta hem de kullanıcılar arasında sosyal etkileşimi teşvik etmektedir. (Mousli & Semprini, 2015)

Şekil 5.6 Araştırma merkezi olarak faaliyet gösteren Al-Baroudi Ev'nin planları (Dali, 2024) kaynaktan uyarlanmış.

Araştırma merkezi, çeşitli işlevlere sahip bir dizi mekân içermektedir, evin kuzey kısmında yer almaktadır. Bu mekânlar arasında iki çalışma salonu, bir sunum salonu, maketlerin sergilendiği bir oda, çalışan ofisleri, bir mutfak ve tuvaletler yer almaktadır. Girişin solunda yer alan hizmetli avlusunda kütüphaneye erişimi sağlamak üzere bir asansör eklenmiştir. İkinci katta, yurt dışından gelen heyet ve misafirleri ağırlayan sergi salonunun yanı sıra, dört büyük odayı kapsayan bir kütüphane bulunmaktadır. Ayrıca, tartışma, sergi ve sunum gibi çok amaçlı kullanıma yönelik 5 odadan oluşan bir alan mevcuttur (Şekil 5.6).

5.3.3 Al-Baroudi Evi Üzerinden Yeniden İşlevlendirme Ölçütleri Açısından Bir İnceleme

- **Sosyal**
- **Kültürel Mirasa Değer Verilmesi**

Al-Baroudi Evi'nin yeniden işlevlendirilmesi hem somut hem de soyut kültürel mirasa olan derin bağlılığıyla öne çıkan bir projedir. Baroudi Evi, değerini yalnızca tarihi geçmişi, sahipleri ve içinde yaşanan olaylardan değil, aynı zamanda mimari yapısından ve antik kente yakın konumundan da almaktadır. Bu çerçevede, binanın fiziksel yapısının korunmasının yanı sıra, eğitim ve araştırma gibi soyut kültürel faaliyetlerin desteklenmesi amaçlanmıştır.

Şekil 5.7 Al-Baroudi Ev'de bir derslik (Damas Üniversitesi, 2023).

Şekil 5.7'da görüldüğü gibi, derslerin gerçekleştirildiği salon, geleneksel evlerdeki geniş mekânsal düzenin sunduğu imkânlar sayesinde yeni işlevler kazanmıştır. Restorasyon ve rehabilitasyon programı kapsamında, salonların geleneksel görünümü korunarak modern kullanım ihtiyaçlarına uyarlanmıştır. Bu yeniden

işlevlendirme süreci, tarihi yapıların korunmasını sağlarken, toplumsal etkinlikler gibi kültürel faaliyetlerin gerçekleştirilmesine de olanak tanımaktadır.

Şekil 5.8 Al-Baroudi Evi sunum salonu (Damas Üniversitesi, 2023).

Şekil 5.8'de yer alan fotoğraf, El-Baroudi Evi'nin ikinci katındaki sunum salonunda gerçekleştirilen bir sempozyumu göstermektedir. Şam Üniversitesi tarafından düzenlenen bu etkinlik, mekânın kültürel değerlerini yeni işlevlerle buluşturarak tarihi mirasın yaşatılmasına katkıda bulunmaktadır. Böylece, tarihi yapılar yalnızca fiziksel varlıklar olarak değil, yaşayan kültürel merkezler olarak da işlev görmeye devam etmektedir.

- **Önceki Kullanımların ve Kullanıcıların Hikayesini Anlatmanın Önemi**

Baroudi Evi'nin restorasyonu, avlulu evlerin tasarımını ve işlevini modern ihtiyaçlara uyarlayarak eğitim, araştırma, sergi ve toplantı gibi çeşitli kullanımlara uygun bir yapı sağlamıştır (Şekil 5.9).

Şekil 5.9 Al-Baroudi Evi kütüphanesi (Öğrenci görüşmeleri) (Fakhri Al-Baroudi Merkezi, 2023).

Avlu, yeni işlevlerle etkili bir şekilde bütünleşerek çok amaçlı potansiyelinden en iyi şekilde yararlanmaktadır. Avlu, yeni işlevlerle etkili bir şekilde bütünleşerek çok amaçlı potansiyelini en iyi şekilde kullanmaktadır. Ziyaretçiler ve misafirlerle buluşma alanı olarak hizmet veren avlu, aynı zamanda öğrencilerin çizim yapması için kapalı alanlardan daha fazla rahatlık sunan bir mekân olarak da işlev görmektedir. Bu bağlamda avlu, bir "açık hava sınıfı" olarak değerlendirilebilir.

Şekil 5.10 Al-Baroudi Ev'inde avlu çeşitli amaçlarla kullanılıyor (Fakhri Al-Baroudi Merkezi, 2023).

Al-Baroudi Evi'nin tarihsel ve mimari özelliklerinin korunması, önceki kullanımların ve kullanıcıların hikayelerinin yaşatılmasına imkân tanıyarak yapının tarihsel sürekliliğini ve kimliğini muhafaza etmesine katkıda bulunmuştur. Avlu, çok yönlü işlevlere uyum sağlayarak hem geçmişte hem de günümüzde çeşitli kullanım amaçlarına hizmet etmekte ve bu adaptasyon yeteneği sayesinde yeni işlevlere de entegre olabilmektedir (Şekil 5.10).

- **Kamu Farkındalığı ve Kimlik Duygusu**

Sosyal ve akademik ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak, bina topluluk etkinlikleri, sergiler ve toplantılar için uygun bir alan olarak yenilenmiştir. Bu yenileme, katılımın ve sosyal etkileşimin artmasına katkıda bulunmuştur. Şam Üniversitesi'nin Miras Alanları Restorasyon ve Rehabilitasyon Merkezi olarak kullanılması, yerel kimlik bilincini güçlendirmiş, avlunun korunması ve yeniden işlevlendirilmesi sayesinde ziyaretçilerin bu tarihi mekâna olan farkındalığını artırmış ve yerel kimlik duygusunu pekiştirmiştir Alanda maketlerin sergilenmesi ve restorasyon projeleri için salonların bulunması, çevredeki farklı yaş gruplarından topluluğun ilgisini çeken bir mekân oluşturmuştur.

Şekil 5.11 Ortaokul öğrencileri için Al-Baroudi Ev'ine turu (Fakhri Al-Baroudi Merkezi, 2023).

Resimde (Şekil 5.11), bölgenin mirasını ve tarihini tanıtma amacıyla merkeze gelen ortaokul öğrencileri için düzenlenen bir gezi görülmektedir.

- **Yatırımcılar ve Bina Kullanıcıları Arasında İşbirliğinin Teşviki**

Al-Baroudi Evi, Şam Üniversitesi ve restorasyon projelerinde yer alan diğer yatırımcılar arasında bir iş birliği merkezi olarak kabul edilmektedir. Bu iş birliği, binanın etkin kullanımını sağlarken, kullanıcılar arasındaki etkileşimi ve iş birliğini artıran bir odak noktası oluşturmuştur. Ayrıca, bölgedeki restorasyon projelerinden sorumlu yetkililer arasında koordinasyon sağlanmıştır.

- **Ekonomik Amaçlar ve Mimari Kimlik**

Restorasyon süreci hem tarihi binanın korunmasını hem de ekonomik değer yaratılmasını hedeflemektedir. Bu operasyon, bölgedeki eski evlerin restorasyonunu destekleyerek topluma fayda sağlamayı amaçlamaktadır.

- **Çevresel**
- **Konum, Erişilebilirlik ve Çevreyle Entegrasyon**

Şekil 5.12 Al-Baroudi Evi'nin çevresi (Sack ve ark., 2005) (1) Naser yolu (Dimashqi Lens,2018)(2) Şam Kalesi (Al-Shami,2021)(3) Al-Baroudi Evi'nin dış cephesi (Baqdounis,2023)(4) Qanuat yolu (Al-Hāfiz, 2013).

Al-Baroudi Evi, Şam'ın tarihi batı bölgesinde yer alarak, kentin kültürel ve tarihi dokusunun önemli bir parçasını oluşturur. Evin çevresi, geleneksel Şam mimarisinin izlerini taşıyan yapılarla çevrilidir, bu da hem evin tarihi değerini hem de çevreyle entegrasyonunu güçlendirir. Evin çevresinde, geleneksel Şam evlerinin yanı sıra çeşitli eğitim kurumları da bulunmaktadır. Bu çevresel bağlam, Al-Baroudi Evi'nin hem kültürel hem de sosyo-ekonomik anlamda önemli bir konumda olduğunu gösterir.

Şekil 5.13 Al-Baroudi Evi ve Mimarlık Fakültesi'nin konumu (Roujon & Vilan, 2010) kaynaktan uyarlanmış.

Şekil 5.12'de görüldüğü gibi, Al-Baroudi Evi'nin Şam'ın tarihi merkezine olan yakınlığı, ulaşım açısından büyük bir avantaj sunar. Ancak, dar sokaklar ve yoğun yerleşim nedeniyle, araçla ulaşımda zorluklar ortaya çıkabilir. Yaya ulaşımı ise, bu tür yoğun ve dar alanlarda genellikle daha verimli ve uygun bir seçenek olarak öne çıkar. Al-Baroudi Evi, Şam'ın idari olarak bağlı olduğu Al-Baramkeh semtindeki Mimarlık Fakültesi'ne biraz daha uzak bir konumda bulunmaktadır (Şekil 5.13), bu da özellikle eğitim amaçlı erişim açısından bazı zorluklar yaratabilir.

Bununla birlikte, evin konumu, çevresindeki mimari doku ve sosyal yapı ile uyum içinde olup hem kültürel hem de fonksiyonel açıdan çevresiyle etkileşim halinde bir yapıdır.

- **Binanın Yeni Kullanımına ve Yerel Çevreye Uyum Sağlanması**

Al-Baroudi Evi'nin araştırma merkezine dönüştürülmesi, yapının mekânsal organizasyonundaki esneklik ve mimarisinin bağlamsal zekâsını gözler önüne sermektedir. Geleneksel olarak kamusal alandan özel alana doğru gelişen mekânsal hiyerarşi, yeni işlevle yeniden ele alınmıştır. Eskiden mahremiyeti koruma amacıyla dolaylı erişim sağlanan iç avlu ve çevresindeki odalar, bugün sergi alanları, ofisler ve küçük toplantı salonları gibi kamusal ve yarı-kamusal mekânlara dönüştürülmüştür. Bu mekânsal dönüşüm, ziyaretçilerin yapıyı aşamalı ve kontrollü şekilde deneyimlemelerine olanak tanırken, geleneksel mimari değerleri de koruma altına almaktadır.

Binanın fiziksel özellikleri ve çevresel bağlamla kurduğu ilişki, eğitim temelli kullanımla başarılı bir şekilde uyum göstermektedir. İç mekân konforunun yüksek olması, bazı kullanıcıların yapıyı kimliğiyle birlikte "ikinci ev" olarak tanımlamasına neden olmuştur. Ancak kullanım çeşitliliği ve kullanıcı kapasitesi bakımından belirli sınırlılıklar söz konusudur. Bina çoğunlukla restorasyon alanında lisansüstü düzeyde eğitim gören öğrenciler tarafından kullanılmakta; bu durum, bakım ve onarım faaliyetlerinin kullanıcıların doğrudan katkısıyla yürütülmesini mümkün kılmaktadır. Aynı zamanda, bu etkileşim sayesinde kullanıcılar yapının tarihî ve kültürel değerlerinin farkına varmakta ve bu değeri sahiplenmektedir.

Avlulu plan düzeni, iç ve dış mekânlar arasında doğal bir geçiş sağlayarak yapının çevreyle olan ilişkisini güçlendirmektedir. Özellikle avlunun yapısal bütünlüğünün korunmuş olması, bu alanın hem sosyal etkileşim hem de çevresel sürdürülebilirlik açısından işlevini devam ettirmesine olanak tanımıştır. Böylece estetik değer ile işlevsellik arasında dengeli bir bütünlük kurulmuş ve yapı hem geçmişi yansıtan hem de çağdaş ihtiyaçlara cevap veren bir yaşam alanına dönüşmüştür.

- **Malzeme Tüketimi ve Geri Dönüşüm, Bina Enerji Verimliliği ve Doğal Çevre ile İlişki**

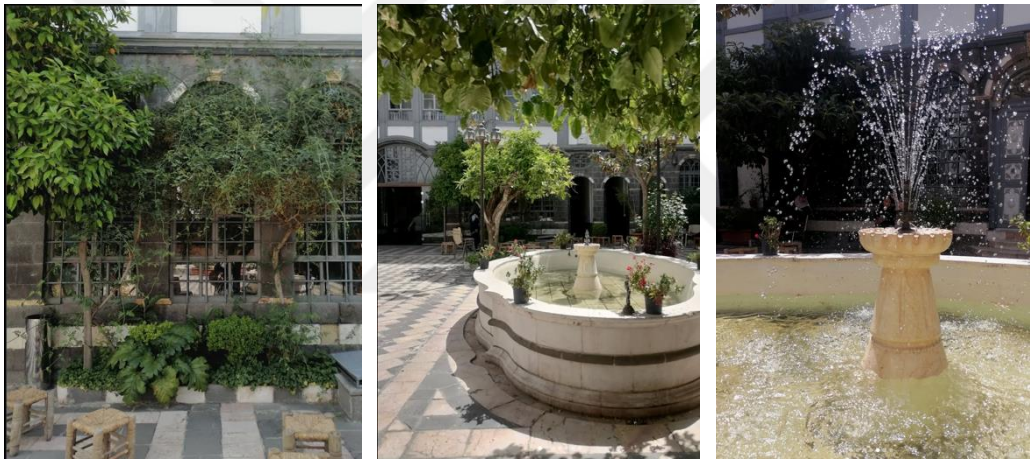
Al-Baroudi Evi'nin restorasyon sürecinde çevre dostu, yerel ve geri dönüştürülebilir malzemelerin kullanımı önceliklendirilmiştir. Kireç taşı ve bazalt gibi yerel malzemeler, yalnızca estetik değer katmakla kalmayıp, aynı zamanda çevresel sürdürülebilirliği destekleyen önemli bir rol üstlenmiştir (Şekil 5.14). Yapıya büyük bir ekleme yapılmamakla birlikte, mevcut bileşenlerin ve mimari unsurların çoğu titizlikle korunmuştur. Modern ihtiyaçlara uyum sağlamak amacıyla sadece girişin yakınına bir asansör eklenerek yapının işlevselliği artırılmıştır.

Şekil 5.14 Al-Baroudi Ev'indeki avlu (Fakhri Al-Baroudi Merkezi, 2022).

Al-Baroudi Evi'nin yapısal tasarımı enerji verimliliği açısından geleneksel Şam mimarisindeki sürdürülebilirlik ilkelerini yansıtmaktadır. Merkezi avlu ile iç mekanlar arasındaki geçişler, doğal ışık ve hava akışını optimize ederek enerji verimliliğini artırır. Bu tasarım, orijinal mimarinin korunmasına duyulan güvenin ve avlunun işlevsel öneminin bir göstergesidir.

Evin avlulu yapısı, geleneksel Şam mimarisinin temel özelliklerinden biri olarak dikkat çeker. Dikdörtgen biçimli avlu, ortasında "mazi" taşından yapılmış büyük, oval bir su havuzuna sahiptir (Şekil 5.15). Avlunun etrafı, siyah bazalt taşı ve ahşap kaplamalı iç duvarlarla çevrilmiştir. Her iki katta yer alan kemerli pencereler, avluyu farklı açılardan görme olanağı sunarak hem estetik hem de işlevsel değerini artırır. Bu detaylar, avlunun görsel çekiciliğinin yanı sıra yapının çevresiyle olan güçlü bağını yansıtmaktadır.

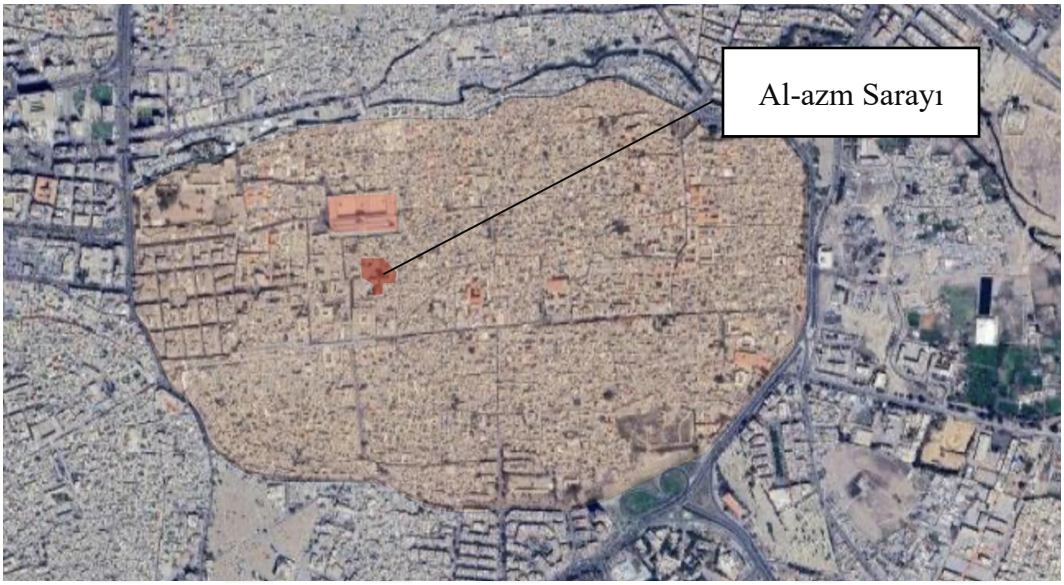
Şekil 5.15 Al-Baroudi Evin'deki doğal çevre (Serafi, 2023).

Bitkisel unsurlar titizlikle korunmuştur (Şekil 5.14). Güçlü kokusuyla bilinen yasemin gibi farklı bitkilerin varlığını fark ediyoruz; parlak mor ve pembe çiçekleriyle begonviller, gölgelik sağlayan Turunç ağaçları ve diğer dağınık ağaçlar da bulunmaktadır. Bu öğeler, Şam avlularının geleneksel tasarımının ayrılmaz bir parçası olmaktadır. Ayrıca, mekânın yeşil alanını ve atmosferini zenginleştirmek amacıyla köşelerde bol miktarda saksı bitkisi yerleştirilmiştir.

- **Ekonomik**
    - **Yeni Kullanımların Yarattığı İş Olanakları, Yerel ve Ulusal Ekonomilere Katkıda Bulunmalıdır**

Beit Al-Baroudi, restorasyon sürecinde öğrencilere eğitim imkânı sunarak eğitim sektörü için önemli bir ticari faaliyet alanı oluşturuyor. Restorasyon sonrası tarihi yapı, turistik bir cazibe merkezi olabilir, bu da hem bölgesel hem de ulusal ekonomiye katkı sağlar. Yenilenen yapı, etkinlikler, sergiler ve kültürel faaliyetler için kullanılabilir, bu da mekânın ekonomik değerini artırır.

5.4 Al-Azm Sarayı (ŞAM'DA)

Harita 5.2 Al-Azm Sarayı'nın konumu (Google earth, 2024).

Al-Azm Sarayı, Suriye'nin başkenti Şam'da bulunuyor. Eski Şam'ın surları içindedir, ticaret-konut bölgesinde önemli bir konuma sahiptir (Harita 4.2) (Maalouf, 2013).

5.4.1 Al-Azm Sarayı'nın Geçmişteki İşlevleri

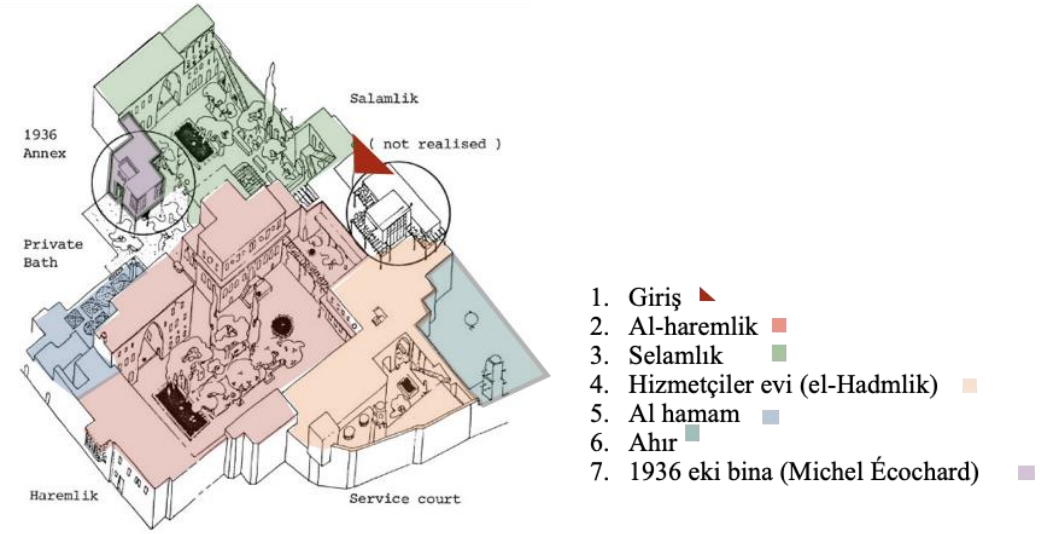
Al-Azm Sarayı, 1749 yılında Şam eyaletinin Osmanlı valilerinden Asaad Paşa Al-Azm tarafından yaptırılmıştır. Fransız hükümeti 1922'de sarayın orta kanadı olan aile kanadını satın almış ve Fransız Yüksek Komiseri burayı ikametgahı olarak kullanmıştır. 1930'da Fransız hükümeti binaları yeni kurulan ve bilimsel araştırmalar için kullanılan Fransız Enstitüsü'ne ev sahipliği yapması amacıyla bağışlamıştır. Fransız Enstitüsü, 1946'da Fransız hükümetinin binayı bağımsız Suriye hükümetine teslim etmesiyle binadan boşaltılmıştır. Suriye hükümeti, sarayın geri kalanını 1951'de Al-Azm ailesinden satın almış ve Eski Eserler Genel Müdürlüğü tarafından sarayın aslına uygun olarak restore edilip inşa edilmesine ve

burada ulusal bir Popüler Sanatlar ve Gelenek Müzesi kurulmasına karar verilmiştir. Yeni müze, 13 Eylül 1954'te halka açılmıştır (Ecochard & Al-Imam, 1983).

5.4.2 Al-Azm Sarayı'nın Tanımı

Al-Azm Sarayı, 6.400 m^2 geniş bir alanı kaplamaktadır ve inşaat alanı 3000 m^2'dir (Ecochard & Al-Imam, 1983). Batıdan doğuya doğru hafif bir eğimle neredeyse düz bir zemin üzerine konumlanmıştır (Maalouf, 2013) Saray, açıklık teorisini içeriye doğru uygulayarak iklimsel koruma sağlarken tam mahremiyet ve bağımsızlık elde etmektedir (Kabrit, 2000).

Eski Şam'daki evlerin çoğu gibi, Al-Azm Sarayı da dışarıdan bakıldığında benzer bir yapıya sahiptir ve bu şekilde sınıflar ve insanların durumları arasında ayrım yapılmaması amaçlanmıştır (Kabrit, 2000). Ancak içeriden, mekân, tesislerin çokluğu, dekorasyonun lüksü ve tavan yazıtlarının zenginliği ile evin ve bileşenlerinin sınıflandırılmasında temel oluşturur. Sarayın dış duvarları düzgün ve süslemesiz olup, yapısal görünümünde altta taş, üstte ise kerpiç ve çamur kullanılmıştır (Kabrit, 2000).

Şekil 5.16 Al-Azm Sarayı bölümleri (Aga Khan Award for Architecture, 1983) kaynaktan uyarlanmış.

Sarayın kapısından girildiğinde, 17,5 metre uzunluğunda ve 4,9 metre genişliğinde doğudaki dikdörtgen bir koridora ulaşılır. Bu koridorun ardından güneye dönülerek,

birincisiyle aynı uzunluk ve genişlikte başka bir koridordan geçilir ve avluya bakan bir alanda sonlanır. Bu boşluktan eve küçük bir kuzey koridor kapısından girilir. Koridorun uzunluğu üç arşın, genişliği bir kapı kadardır ve bu girişe "Dehliz" denir. (Maalouf, 2013)

Aile süiti (Haremlik), uzun bir koridordan geçilerek iki büyük Kanada giden iki muhafız odasından geçerek ulaşılır. Bu süit, büyük bir avluya sahip olup, büyük bir dikdörtgen havuz ve çokgen havuzlar, ağaçlar ve bitkilerle çevrilidir. İçerisinde 11 büyük salon (Ka'a), eyvan ve revaklar bulunur. Üst kattaki odalar avluya bakmaktadır ve bu kanat, bölümlerin en genişi ve en güzeli olarak kabul edilir. Misafir süitine (Selamlık) giriş koridorundan güneye doğru sağa dönülerek ulaşılır. Orta avlusunda dikim kurnaları, önemli bir eyvanı ve zemin katta beş büyük salonu bulunur. Üst katta ise bu kısma ait birkaç oda yer alır. (Maalouf, 2013) Ayrıca hizmetçi evi, saray hamamı ve ahır da bulunmaktadır (Şekil 5.16).

Michel Écochard, 1930'larda Şam'a geldiğinde, saray avlularından birinde enstitü başkanı için bir konut tasarlamakla görevlendirilmiştir. 1925 yılında bölgenin bombalanması sonucu çıkan yangının ardından yapılan restorasyon sürecinde modern bir üslupta yeni bir bina inşa edilmiştir（Al Safadi & AL Ahmar, 2011）.

Saray 1954 yılında müzeye dönüştürüldü. Al Azm Sarayı, eski Şam halkının yaşam tarzını ve Osmanlı dönemine özgü mimariyi tanıtmak amacıyla bir müze olarak düzenlenmiştir. Müze, geleneksel Şam evlerinin iç ve dış yaşamını gerçekçi bir şekilde yansıtmak için doğal boyutlarda ve geleneksel kıyafetlerle tasarlanmış maketlerden faydalanmıştır (Alabidin, 2006).

Şekil 5.17 Müze bölümleri ve hareketi (Aga Khan Award for Architecture, 1983) kaynaktan uyarlanmış.

Tablo 5-2 Al-Azm Sarayı müzesinin bölümleri

Meslekler ve el sanatları	Günlük hayatın ayrıntıları ve alışkanlıkları
1- Deri endüstrisi salonu 2- Cam endüstrisi salon 3- Tekstil endüstrisi salonu 4- Bakır salon	5- Büyük salon 6-Silah salonu 7- Alhamam salonu 8- Halk kahvesi salonu 9-Hac salonu 10- Kral Faysal salonu 11- Koruma salonu 12-Gelin salonu 13-Deniz kabuğu salonu 14-Oryantal müzik aletleri salonu 15- Istikbal salonu 16-Yazma ve eğitim odası salon

Saray, Suriye'nin eski dönemlerine ait resimler, beş milyona varan belge ve el yazmaları gibi antik çağlara uzanan çok sayıda belgeyi bünyesinde barındıran Tarihî Belgeler Merkezi'ne ev sahipliği yapmaktadır. Yedi bölümden oluşmaktadır ve müzede Suriye geçmişine dair en öne çıkan şeylerin yer aldığı 16 salon ve temsili kuklalar bulunmaktadır（Abu Abid, 2010; Suriye Arkeoloji ve Sanat Eserleri Genel

Müdürlüğü, 2013). Sarayın avlusu ayrıca konserler, televizyon programları ve festivaller için de kullanılmaktadır.

5.4.3 Al-Azm Sarayı Üzerinden Yeniden İşlevlendirme Ölçütleri Açısından Bir İnceleme

- **Sosyal**
- **Kültürel Mirasa Değer Verilmesi**

Al-Azm Sarayı, Şam'ın kültürel mirasını yansıtan önemli bir yapıdır ve tarihi, sosyal, kültürel bağlamda büyük bir değere sahiptir. Saray, sadece bir konut değil, aynı zamanda Şam'ın sosyal yaşamının bir yansımasıdır. Ev müzesi olarak işlev görmesi, ziyaretçilere Şam'ın günlük yaşamını, geleneklerini ve göreneklerini sunarak kentin kimliğini ve tarihini korumaktadır. Kültürel etkinlikler ve miras kutlamaları, bu tarihi alanın değerini artırmakla birlikte, kültürel kimliğin korunması ve aktarılması açısından önemli bir rol üstlenmektedir.

Şekil 5.18 Al-Azm Sarayı'nın iç avlusunda, iç cephelerdeki mermer taşların yanı sıra çeşmeler ve bir de eyvan bulunuyor (Tabakh,2023).

Şekil 5.18'de görülen iç avludaki mermer taşlar, çeşmeler ve eyvan, Al-Azm Sarayı'nın mimari zenginliğini ve geleneksel Şam yapılarının estetik ögelerini gözler önüne serer. Sarayın iç avluları ve büyük havuzları, taş işçiliğiyle yapılan süslemeleri ve yerel malzemelerden inşa edilmiş yapılarıyla somut kültürel mirasın en önemli öğeleri arasında yer alır. Yeniden işlevlendirilme sürecinde bu unsurların korunması, sarayın tarihi kimliğini yaşatmaya olanak tanıyacaktır. Aynı zamanda modern gereksinimlere uyarlanarak, sarayın işlevsel yönü de güçlendirilecektir.

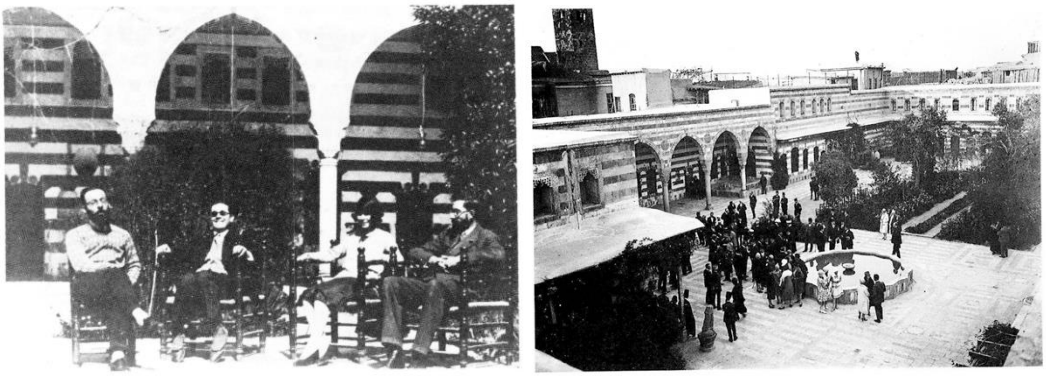
Şekil 5.19 İç avluda düzenlenen konserler (Suleiman, 2022), Şam Müzik Festivali 2021'deki konser (Al-Arab, 2021).

Al-Azm Sarayı, tarihsel olarak sosyal bir merkez ve kültürel etkinliklerin düzenlendiği bir alan olmuştur. Bu sosyal ve kültürel işlevlerin, yeniden işlevlendirilen sarayda nasıl aktarılacağı, yapının kültürel değerini sürdürebilmesi için büyük önem taşır. Şekil 5.19'da gösterilen konserler ve diğer etkinlikler, sarayın geçmişteki sosyal etkileşimleri ve kültürel pratikleri yeniden canlandırmak için bir fırsat sunar. Bu tür etkinlikler hem yerel halk hem de ziyaretçiler için sarayın kültürel mirasını daha erişilebilir ve canlı hale getirebilir.

Bu bağlamda, Al-Azm Sarayı'nın yeniden işlevlendirilmesi sürecinde, sosyal ve kültürel işlevlerin güçlendirilmesi, bu mirasa değer verilmesi ve modern gereksinimlerle uyumlu bir şekilde korunması, sarayın hem kültürel hem de toplumsal işlevlerini güçlendirirken, tarihi mirasının korunmasına katkı sağlayacaktır.

- **Önceki Kullanımların ve Kullanıcıların Hikayesini Anlatmanın Önemi**

Al-Azm Sarayı, farklı dönemlerdeki işlev değişiklikleri ve bu değişikliklerin sarayın iç yapısına etkisi ile dikkat çeker. Her dönemin toplumsal ihtiyaçlarına göre şekillenen bu dönüşüm süreci, sarayın yalnızca bir yapı olmanın ötesine geçmesini, aynı zamanda bir kültürel hafıza merkezi olarak varlığını sürdürmesini sağlamıştır. Sarayın geçmişteki işlevleri ve kullanıcıları, onun sosyal, kültürel ve politik bağlamda nasıl evrildiğini anlamamıza olanak tanır.

Şekil 5.20 1926'da Al-Azm Sarayı'nda yaşamı gösteren fotoğraflar (Avez, 1993).

Şekil 5.21 2023'da Al-Azm Sarayı'nda yaşamı gösteren fotoğraflar (Tabakh,2023).

Şekil 5.20 ve 5.21'de görülen fotoğraflar, Al-Azm Sarayı'ndaki yaşamın zaman içindeki dönüşümünü gözler önüne serer. 1926 yılına ait fotoğraflar (Şekil 4.23), sarayın iç mekanlarının ve büyük avlusunun işlevselliğini, dönemin sosyal yapısını ve kullanılan alanları yansıtırken; 2023 yılına ait fotoğraflar (Şekil 4.24), sarayın günümüzdeki yaşamına dair bir kesit sunar. Bu görseller, sarayın çeşitli işlevlerinin halkla nasıl etkileşime girdiğini ve zamanla nasıl dönüştüğünü açıkça ortaya koyar.

Sarayın büyük avlusu, her dönemde farklı işlevlerle şekillenen, insanları bir araya getiren önemli bir alan olmuştur. Bu avlu ve diğer iç mekanlar, geçmişteki kullanıcıların yaşam tarzını ve sarayın kültürel mirasını yansıtarak, halkla etkileşimde bulunur. Sarayın aristokratlar, Fransız yöneticileri ve sonrasında Suriye halkı tarafından kullanıldığı farklı dönemler, kültürel katmanların birleşiminden doğan bir zenginliği yansıtır. Bu birleşim, halkın ortak bir kültürel kimlik duygusunun güçlenmesine olanak sağlamış ve sarayın tarihi mirasına olan bağlılığı pekiştirmiştir. Önceki kullanıcıların ve kullanım biçimlerinin hikayesini anlatmak hem sarayın kültürel değerini hem de toplumsal bağlamdaki dönüşümünü anlamak

açısından büyük önem taşır. Bu hikâye, Al-Azm Sarayı'nın sadece bir mimari yapı olarak kalmadığını, aynı zamanda Şam'ın kültürel hafızasında önemli bir rol oynadığını gözler önüne serer.

- **Kamu Farkındalığı ve Kimlik Duygusu**

Bu tür tarihi yapılar, bir toplumun kültürel belleğinin taşıyıcılarıdır ve halkın kimlik duygusunun güçlenmesinde önemli bir rol oynar. Sarayın yeniden işlevlendirilmesi, halkın geçmişle olan bağlarını pekiştirir çünkü saray, geçmişteki sosyal, kültürel ve politik işlevleriyle toplumsal hafızanın önemli bir parçasıdır. Örneğin, bir müze veya kültürel etkinlik merkezi olarak yeniden işlevlendirildiğinde, müze halkın geçmişiyle bağ kurmasına ve kültürel kökleriyle yeniden bağlantı kurmasına olanak tanımaktadır.

Şekil 5.22 Salonların içindeki sergileri gösteren görseller (Kachalov,2023) (Hafez, 2022).

Müze, geleneksel kostümler, takılar, tekstil ürünleri, araçlar ve el sanatları gibi çeşitli eserleri sergileyerek ziyaretçilere bölgenin günlük yaşamını, sanatsal ifadelerini ve zanaatkârlık becerilerini tanıtmaktadır. Bu sergiler, kültürel mirası koruma ve halkı bilgilendirme amacını taşımaktadır. Suriye halkının ilgisini çekerken sergilenenlerin bir kısmı sarayın orijinal karakteri ve kullanımıyla örtüşmüyor. Bu durum, sarayın geçmişteki işlevlerinin ve kullanıcılarının çeşitliliğini gözler önüne sererken, aynı zamanda yapının evrimini ve toplumla olan sürekli ilişkisini de ortaya koymaktadır.

Müze olarak yeniden işlevlendirilen saray, halkın kültürel mirası daha iyi anlamasına olanak tanır ve kimlik duygusunun güçlenmesine katkı sağlar. Al-Azm Sarayı'nın geçmişteki işlevleri ve bugünkü kullanımı, toplumsal hafızanın

korunması ve halkın kültürel mirasla olan bağının güçlendirilmesi açısından büyük bir öneme sahiptir.

- **Yatırımcılar ve Bina Kullanıcıları Arasında İşbirliğinin Teşviki**

Al-Azm Sarayı'nın yeniden işlevlendirme süreci, yalnızca mimari mirasın korunması açısından değil, aynı zamanda yatırımcılar ve bina kullanıcıları arasında sürdürülebilir bir işbirliği modeli oluşturulması açısından da örnek teşkil eder. Özellikle sarayda düzenlenen sergiler, festivaller ve geleneksel el sanatları atölyeleri sayesinde hem ziyaretçilerin katılımı sağlanmış hem de yatırımcılar için ekonomik getirisi olan bir kullanım alanı oluşmuştur. Bu sayede, bina kullanıcılarının ihtiyaçları ve tarihî yapının korunması arasındaki denge korunmuş, ortak fayda gözetilerek sürdürülebilir bir model geliştirilmiştir.

- **Ekonomik Amaçlar ve Mimari Kimlik**

Al-Azm Sarayı'nın müze, kültürel etkinlik alanı veya turistik bir çekim merkezi olarak yeniden işlevlendirilmesi, yerel ekonomiyi canlandırma potansiyeline sahiptir. Böylece, turizm, kültürel etkinlikler ve eğitim gibi sektörlere katkı sağlanabilir. Sarayın içerdiği alanlar, ziyaretçilerin ilgisini çekecek sergiler, festivaller ve konserler gibi etkinlikler düzenlenerek ekonomik faydalar elde edilebilir. Sergi ve etkinliklerin türü ve amaçlarına göre, ekonomik ve sosyal hedefler arasında bir denge sağlanabilir. Bu denge, Al-Azm Sarayı'nın hem mimari kimliğini koruyarak hem de ekonomik fayda sağlayarak toplum için uzun vadeli bir değer oluşturmasını mümkün kılar.

- **Çevresel**

- **Konum, Erişilebilirlik ve Çevreyle Entegrasyon**

Al-Azm Sarayı, müzeye dönüştürülmesiyle birlikte, Şam'ın tarihi dokusuyla mükemmel bir uyum içinde yer alan konumu ve kolay erişilebilirliği sayesinde ziyaretçiler için cazip bir kültürel durak haline gelmiştir. Sarayın çevresi, hem tarihî hem de kültürel anlamda zengin bir çevreye sahiptir ve bu durum, sarayı yalnızca mimari bir değer değil, aynı zamanda bir kültürel deneyim merkezi olarak da ön plana çıkarmaktadır.

Şekil 5.23 Al-Azm Sarayi'nin çevresi (Pini ve ark., 2008) (1) Sarayın kuzeyindeki Emevi Camii (Argenberg, 2008)(2)Caminin karşısındaki Muskiya Meydanı (Maxwell, 2010)(3) Caminin karşısındaki Muskiya Meydanı, Jüpiter Tapınağı'nın kalıntılarını içeriyor (Real-Time Traveller, 2023) (4) Al-Hamidiye Pazarı (Gagnon, 2010) (5) Han Asaad Paşa (Palraz, 2022) (6)Al-Buzuriyeh çarşısı (Albukhari, 2020)(7)Binanın dış çevre resimi (Tabakh, 2023).

Şekil 5.23'te görülen harita, Al-Azm Sarayı'nın çevresindeki önemli yapıları ve alanları göstermektedir. Saray, Emevi Camii'nin güneyinde ve Al-Buzuriyeh Çarşısı'nın bitişiğinde yer almasıyla, ziyaretçilerin Şam'ın dini, ticari ve kültürel merkezlerine kolayca ulaşmalarına olanak tanır. Emevi Camii ve Muskiya Meydanı gibi önemli yapılar, saraya yakın konumda bulunarak, hem dini hem de ticari etkinlikler açısından büyük bir öneme sahiptir. Ayrıca, Jüpiter Tapınağı'nın kalıntıları ve Al-Hamidiye Pazarı gibi tarihi yerler, şehre dair derin bir kültürel bağ sunar. Bu çevre, Al-Azm Sarayı'nın müzeye dönüşümüyle, ziyaretçilerine zengin bir tarihsel bağlam sunmakta ve kültürel keşiflerini derinleştirmektedir.

Sarayın mimarisi, çevresindeki yapılarla uyum içinde olup, geleneksel İslam mimarisinin zarif örneklerini sergiler. Saray, eski Şam'daki evlerin çoğu gibi, dışarıdan benzer ve bu şekilde, sınıflar ve insanların durum birliği arasında ayrım yapmamak için inşa edilmiş, ancak içeriden mekan, tesislerin çokluğu, dekorasyonunun lüksü ve tavanlarının yazıtlarıya göre evin ve bileşenlerinin sınıflandırılmasında temel oluşturur. Sarayın dış duvarları düzgün ve süslemesizdir (Şekil 4.26, (7)). Yapısal görünüm, Altta taş, üstte kerpiç ve çamur kullanmıştır.

Bu bağlamda, Al-Azm Sarayı'nın çevresi ve mimarisi, sadece tarihi bir yapıyı değil, aynı zamanda Şam'ın kültürel dokusuyla entegre olmuş bir mekânı temsil eder.

- **Binanın Yeni Kullanımına ve Yerel Çevreye Uyum Sağlanması**

Sarayın çevresindeki tarihi ve kültürel alanlarla iş birliği yapılarak, bölgenin kültürel mirası korunmakta ve tanıtılmaktadır. Bu durum hem sarayın hem de çevresindeki yerleşim alanlarının tarihi ve estetik değerlerini geleceğe taşıma açısından büyük önem taşımaktadır.

Şekil 5.24 Restorasyonun öncesi ve sonrası görüntüleri (Aga Khan Trust for Culture, 1983).

Şekil 5.24, Al-Azm Sarayı'ndaki restorasyon çalışmalarının öncesi ve sonrası görüntülerini göstermektedir. 1983 yılında gerçekleştirilen restorasyon, sarayın yıkılmış bölümlerine gösterilen özenle dikkat çekmiştir. Bu çalışmalar, yapının mimari değerine zarar vermeden yapılmış ve sonucunda Aga Khan İslam Mimarlığı Ödülü'ne layık görülmüştür. Restorasyonun başarıyla tamamlanması, sarayın hem yapısal bütünlüğünü hem de kültürel değerini koruyarak, tarihi mirasın gelecek nesillere aktarılmasına olanak sağlamıştır.

Sarayın korunması, çevresindeki fiziksel çevreyi de doğrudan etkilemiştir. Ecochard ve Al-Imam (1983) tarafından yapılan değerlendirmeye göre, eğer büyük saray korunmasaydı, sarayın yakınındaki küçük evler potansiyel ticari sömürüye maruz kalabilir ve bölgedeki tarihi dokunun kaybolmasına neden olabilirdi. Bu nedenle, sarayın restorasyonu sadece bir yapının korunması değil, aynı zamanda çevresindeki alanın kültürel kimliğinin ve tarihî değerlerinin yaşatılmasına yönelik önemli bir adım olmuştur.

- **Malzeme Tüketimi, Geri Dönüşüm, Bina Enerji Verimliliğim ve Doğal Çevre ile İlişki**

İç avlu ve bahçeler, sarayın doğal çevreyle bütünleşen yeşil alanları olarak korunmuş ve bu alanların hem estetik hem de çevresel katkısı sürdürülmüştür. Su öğeleri ve çeşitli bitkilerle zenginleştirilen bu alanlar, sarayın özgün peyzaj yapısının korunmasına yardımcı olurken aynı zamanda kullanıcılar için ferahlatıcı ve doğayla etkileşimli bir atmosfer sunmaktadır (Şekil 5.25).

Sarayın avlularında kullanılan bitki çeşitleri, geleneksel Şam bahçeciliğini yansıtan yasemin, begonvil ve turunç ağaçları gibi türlerle desteklenmiştir. Bu bitkiler sadece görsel ve kokusal bir estetik sağlamakla kalmaz, aynı zamanda mikroiklim yaratma, nem dengesi sağlama ve toz tutma gibi çevresel işlevler de üstlenmektedir. Bu yaklaşım, doğal çevreyle uyumlu bir kullanım örneği sunarak sürdürülebilirlik ilkeleriyle örtüşmektedir.

Şekil 5.25 Al-Azm Sarayı'ndaki doğal çevre (Kocman,2010) (Kidner,1995).

Enerji verimliliği açısından ise, sarayın geleneksel mimari öğeleri korunarak modern ihtiyaçlara uyum sağlanmıştır. Binanın temel tasarımı, özellikle iç avluya açılan sabit açıklıklar sayesinde doğal havalandırma ve gün ışığı kullanımını mümkün kılmaktadır. Bu açıklıklar, iklim dalgalanmalarına karşı pasif bir iklimlendirme stratejisi sunarak enerji tüketimini azaltmakta ve çevresel sürdürülebilirliği desteklemektedir.

Al-Azm Sarayı'nda gerçekleştirilen koruma ve yeniden işlevlendirme çalışmaları, yalnızca mimari mirasın korunmasına değil, aynı zamanda çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine de katkı sağlamaktadır. Doğal çevreyle bütünleşik peyzaj düzenlemeleri, yerel bitki kullanımı ve pasif enerji stratejileri, sarayın hem

tarihi değerini hem de ekolojik sorumluluğunu koruyan bütüncül bir yaklaşıma işaret etmektedir.

- **Ekonomik**
  - **Turizm Endüstrisi ve Gelirinin Artırılması Bölgesel ve Ülke Ekonomisine Katkı Sağlayabilir.**

Al-Azm Sarayı'nın korunması ve yeniden işlevlendirilmesi, turizm endüstrisinin büyümesine önemli katkı sağlamaktadır. Bu tür kültürel miras alanları, yerel ve ulusal ekonomiye değerli ekonomik fırsatlar sunar. Sarayın müze olarak kullanılması, ziyaretçi sayısını artırarak bölgeye gelen turistlerden elde edilen gelirle yerel ekonomiye fayda sağlar. Müze giriş ücretleri, hediyelik eşya satışları, rehberlik hizmetleri ve çeşitli etkinlikler, finansal sürdürülebilirliği destekler.

1983 yılında günlük ziyaretçi sayısı 5.000 ile 6.000 arasında değişiyordu. Suriye hükümeti bu gelirlerden, önceki otuz yılda restorasyona harcadığı miktarın dört ila beş katını geri aldı (Ecochard & Al-Imam, 1983) 2014 yılında, günlük ziyaretçi sayısı normal günlerde 200-300 arasında değişirken, bayramlar ve resmî tatillerde bu sayı artış göstermiştir. Suriye'nin o dönemdeki koşulları göz önüne alındığında, bu ziyaretçi sayısı tatmin edici olarak değerlendirilmiştir (Muhsin, 2014), Müze giriş bileti 2 dolara eşdeğerdir. Yıllık gelir 400.000 dolara eşdeğerdir. Bu veriler, kültürel miras alanlarının sürdürülebilir turizm yoluyla ekonomik kalkınmaya nasıl katkı sunabileceğini net bir şekilde ortaya koymaktadır.

- **Yeni Kullanımların Yarattığı İş Olanakları, Yerel ve Ulusal Ekonomilere Katkıda Bulunmalıdır**

Al-Azm Sarayı'nın restorasyon süreci, sarayın çevresinde çeşitli iş olanakları yaratılmıştır. Bu süreçte ve sonrasında rehberlik hizmetlerinden güvenliğe, temizlikten teknik destek personeline kadar birçok alanda istihdam sağlanmış ve böylece hem yerel hem de ulusal düzeyde ekonomik canlılık desteklenmiştir.

Sarayın kültürel bir merkez, müze ve etkinlik alanı olarak kullanılması, düzenlenen sergi ve festivallerle birlikte turistik çekiciliğini artırmakta, bu da bölgedeki ticari faaliyetlerin canlanmasına katkı sağlamaktadır ve yerel ekonomiye doğrudan fayda sağlamaktadır.

5.5 Beit Al Wali Otel

Harita 5.3 Beit Al Wali'nin konumu (Google earth, 2024).

Otel, Eski Şam'ın kuzeydoğu kesiminde Bab Touma/Harat Al-Boulad bölgesinde yer almaktadır (Harita 5.3). Tarihi 18. yüzyıla kadar uzanan üç eski Şam evine dayanan otel, 6 kat boyunca yayılmış 29 oda ve süite sahiptir. Ayrıca, bir restoran, kafe ve özel etkinlikler için bir salon da içermektedir (Naddour, 2016) (Beit El Wali, 2010).

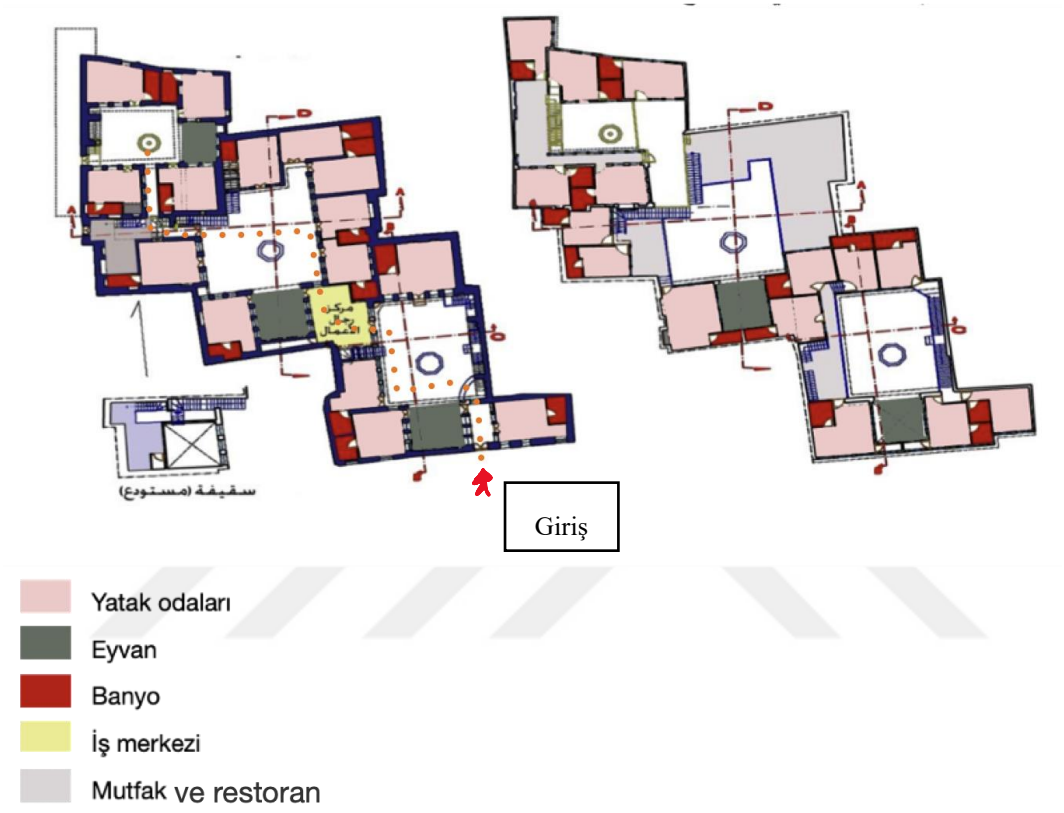
5.5.1 Beit Al Wali Evinin Geçmişteki İşlevleri

Konut evi, üç ayrı konuttan oluşmaktadır. Bu ev, 1795 yılında Şam'ı vuran büyük bir depremle yıkılmıştır (Naddour, 2016). 2009 yılında yenilenen ve üç adet 18. yüzyıl Şam evinden oluşan bu grup, kültür ve gelenekleri lüks ve heyecan verici bir tasarımla sunmayı amaçlamaktadır. Farklı mekanlarda sergilenen oryantal mimari sanatı, geçmişten günümüze uzanan muhteşem bir manzarayı gözler önüne sermektedir (Beit Al Wali, 2010).

5.5.2 Beit Al Wali Evinin Tanımı

Tarthi Otel, beş yıldızlı bir otel haline getirildi. Benima koridoru açılarak üç ev birleştirildi ve iki mülkün iki odası birbirine bağlanabilecek şekilde düzenlendi. Odaların bir kısmı hijyen hizmetlerine dönüştürüldü. Ana salon, resepsiyon alanına, yan salon ise iş merkezine çevrildi. Birinci kattaki teras, otele hizmet veren bir

restoran olarak kullanılmış ve zemin kattaki mutfağa ek olarak buraya bir servis köşesi eklenmiştir. Bodrum kat genişletilerek idari oda ve depo olarak kullanılmakta. Avlu, üstü açılıp kapanabilen metal bir örtü, gölgelik için kumaş tenteler ve dik ızgara şeklinde ahşap kirişlerden oluşan ve pleksiglas braketlerle desteklenen diğer kaplamalarla kapatılmıştır (Naddour, 2016).

Şekil 5.26 Beit Al wali otel olarak planı (Naddour, 2016) kaynaktan uyarlanmış.

5.5.3 Beit Al Wali Oteli Üzerinden Yeniden İşlevlendirme Ölçütleri Açısından Bir İnceleme

- **Sosyal**
- **Kültürel Mirasa Değer Verilmesi**

Beit Al Wali Oteli, 18. yüzyıldan kalma üç eski Şam evini restore ederek kültürel mirası koruma misyonunu üstlenmektedir. Otelin mimari tasarımı, oryantal sanatın estetik ve kültürel değerlerini korurken, bu değerleri günümüz ihtiyaçlarına uyarlamaktadır. Böylece, bina hem geçmişin izlerini taşımakta hem de bugün işlevsel bir yapı olarak varlığını sürdürmektedir. Bu durum, tarihi mirasın yalnızca

korunmadığını, aynı zamanda modern hayata entegre edilerek sürdürülebilirliğinin sağlandığını göstermektedir.

Şekil 5.27 Beit Al Wali avlular şeklinde korunması (Beit Al-Wali, 2010).

Şekil 5.27'de görüldüğü üzere, avlu etrafında örgütlenmiş mekânsal düzenin korunması, yapı bütünlüğüne duyulan saygıyı yansıtmaktadır. Ayrıca, iç mekân düzenlemelerinde geleneksel Şam mobilyalarının kullanılması, yalnızca estetik bir tercih değil, aynı zamanda kültürel sürekliliği destekleyen bilinçli bir korumacılık yaklaşımı olarak değerlendirilmektedir.

Bu tür müdahaleler, geleneksel mimarinin modern ihtiyaçlara uyarlanırken, kültürel mirasa saygı gösterilmesinin ve sürdürülebilirlik ilkelerinin nasıl birlikte uygulanabileceğini ortaya koymaktadır.

- **Önceki Kullanımların ve Kullanıcıların Hikayesini Anlatmanın Önemi**

Beit Al-Wali Oteli, tarihsel geçmişini misafirlerine aktararak derin bir kültürel bağ kurmayı amaçlamaktadır. Otelin merkezinde yer alan avlu, bu bağın en önemli bileşenlerinden biridir ve otantik bir atmosfer yaratarak ziyaretçilere geçmişin izlerini hissettirir. Restorasyon sürecinde avluya özel bir önem verilmiş; bu alan hem tarihsel mirasla özdeşleşmiş hem de günümüzün sosyal etkileşim ihtiyaçlarına uygun bir mekân olarak yeniden düzenlenmiştir. Misafirler, bu alanda sadece dinlenmekle kalmaz, aynı zamanda otelin tarihiyle etkileşime girerek, geçmişin sosyal yaşamına dair bir deneyim edinirler. Bu tasarım yaklaşımı, yapının

geçmişteki sosyal bağlamını yaşatırken, misafirlerine de kültürel bir bağ kurma fırsatı sunmaktadır.

- **Yatırımcılar ve Bina Kullanıcıları Arasında İşbirliğinin Teşviki**

Beit Al Wali Oteli, tarihi Şam evlerinin özgün mimari dokusunu başarıyla korurken, çağdaş yaşamın ihtiyaçlarını karşılayan modern konaklama olanakları sunmaktadır. Bu entegrasyon, kültürel mirasa duyulan saygıyı modern fonksiyonellikle birleştirerek otelin hem tarihi hem de işlevsel bir değer taşımasını sağlar. Otel, misafirlerine tarihi bir atmosferde kültürel bir deneyim sunarken, aynı zamanda günümüz konforunu da sunmaktadır (Beit Al-Wali, 2010). Bu bağlamda, kültürel mirasın korunması ile modern yaşamın gereksinimleri arasındaki denge, Beit Al Wali Oteli'ni başarılı bir restorasyon örneği haline getirmiştir. Yatırımcılar ve bina kullanıcıları arasında sağlanan bu denge, sürdürülebilir bir işbirliği modelinin oluşmasına olanak tanımış ve otelin hem ekonomik sürdürülebilirliğini hem de kültürel mirasın korunmasını sağlamıştır. Bu işbirliği, otelin başarısının temelini oluşturmuş ve misafirlerin otelin sunduğu atmosferi yüksek takdirle karşılamalarını sağlayarak yatırımcıları da bu deneyimi sürdürmeye teşvik etmiştir

- **Ekonomik Amaçlar ve Mimari Kimlik**

Otelin tarihi dokusunun korunarak modern kullanım alanlarına dönüştürülmesi hem ekonomik hem de mimari kimlik açısından önemli bir denge sağlamaktadır. Tarihi binaların ekonomik olarak sürdürülebilir hale getirilmesi, bu yapıların korunması ve devamlılığının sağlanması için kritik bir rol oynamaktadır. Ancak, avluya eklenen yeni çatı gibi modern müdahaleler, zaman zaman tarihi yapının özgün kimliğini zorlayabilir.

Otelin çevresindeki topluluk, bu tür büyük projelerin geleneksel yaşam alanlarına etkisi konusunda olumsuz görüşlere sahip olabilir. Özellikle evlerin otel işlevine uygun hale getirilmesi, mahalledeki geleneksel sosyal yapıyı değiştirebilir ve yerel halkın kimlik algısını etkileyebilir. Ayrıca, 2008 yılında bölgede otel sayısı oldukça sınırlıyken yaklaşık 62 otelle önemli bir artış yaşanmıştır. Bu sayı, 2011 yılına gelindiğinde iki katına çıkarak bölgedeki dönüşümün hızını göstermektedir (Naddour, 2016). Bu hızlı dönüşüm hem bölgedeki ekonomik canlanmayı hem de mimari kimlikteki değişimi ortaya koymaktadır.

- **Çevresel**
- **Konum ve Erişilebilirlik ve Çevreyle Entegrasyon**

Şekil 5.28 Beit Al Wali'nin çevresi (Pini ve ark.,2008)(1) Beit Al Wali (Memeh, 2019) (2) Barada Nehri Kolu (Aboasali,2012) (3) *Bab Tuma* (4) *Bab Sharqi* (Smith, 2010).

Beit Al Wali Oteli, Şam'ın tarihi dokusunun merkezinde, kentsel hafızanın güçlü olduğu bir bölgede konumlanarak hem fiziksel çevreyle hem de kültürel bağlamla bütünleşmiş bir yapı örneği sunmaktadır. Otel, Bab Tuma Meydanı'na yaklaşık 200 metre, Bab Şarki'ye ise 500 metre mesafede yer almakta olup bu merkezi konum, tarihi yarımadanın önemli yapılarıyla olan erişilebilirliğini artırmaktadır (Şekil 5.28) (Beit Al-Wali, 2010).

Otelin yakın çevresinde Emevi Camii, Hananya Kilisesi, Hamidiye Pazarı, Matah Paşa Caddesi ve Han Asaad Paşa El-Azm gibi dini, ticari ve kültürel öneme sahip alanlar yer almaktadır. Tüm bu noktalar, otele birkaç dakikalık yürüme mesafesinde bulunarak ziyaretçiler için zengin bir kültürel deneyim sunmaktadır. Ayrıca, yapı geleneksel Şam evlerinden oluşan restoran gruplarına da komşudur. Şam

Uluslararası Havaalanı'na yaklaşık 20 dakikalık mesafede bulunması ise bölgesel ve uluslararası turistler açısından erişilebilirliği güçlendiren önemli bir faktördür.

Bu mekânsal yerleşim, Beit Al Wali Oteli'nin yalnızca fiziksel konum açısından avantaj sağlamasını değil, aynı zamanda çevresel sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda geleneksel kentsel dokuya duyarlı bir şekilde entegrasyonunu da mümkün kılmaktadır.

- **Binanın Yeni Kullanımına ve Yerel Çevreye Uyum Sağlanması**

Beit Al Wali Oteli'nin yeniden işlevlendirilmesi, yerel mimari mirasın korunmasına önemli katkılar sunmakla birlikte, kullanım yoğunluğunun artması çevresel düzeyde bazı olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Özellikle ziyaretçi ve araç trafiğindeki artış, çatıda konumlandırılan teknik ekipmanların neden olduğu gürültü ile birlikte, otel bünyesinde faaliyet gösteren restoranların yarattığı ses yoğunluğu, çevredeki yaşam kalitesini olumsuz etkilemiştir. Suriye Çevre Bakanlığı tarafından 2010–2012 yılları arasında yapılan ölçümlerde, söz konusu gürültü düzeyinin yasal sınırların üzerine çıktığı tespit edilmiştir (Naddour, 2016). Bu durum, tarihi yapıların modern işlevlere uyarlanması sürecinde, çevresel etkilerin bütüncül bir şekilde değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

- **Malzeme Tüketimi, Geri Dönüşüm, Bina Enerji Verimliliği. Doğal çevre ile İlişki**

  Beit Al Wali Oteli'nin tasarım sürecinde, yerel malzeme kullanımı ve geleneksel el işçiliğine dayalı uygulamalar ön planda tutulmuş, bu sayede hem estetik hem de çevresel sürdürülebilirlik hedeflenmiştir. Otelin iç mekânlarında kullanılan mobilyalar, yöresel kaynaklardan elde edilen malzemelerle ve geleneksel tekniklerle üretilmiştir. Kaplama malzemeleri arasında seramik, ahşap, kireç taşı, doğal taş, sıva, demirli beton ve çimento esaslı harçlar yer almakta; tüm bu unsurlar, yapının tarihi bağlamını yansıtacak biçimde seçilmiştir

Şekil 5.29 Binanın ruhuna uygun şekilde teknik unsurları gizleyin (beitalwalihotel, 2021) (beitalwalihotel, 2024).

Teknik ekipmanlar ise (ısıtma, soğutma vb.) duvar içerisine gizlenmiş ve ahşap panellerle kapatılarak daha estetik bir görünüm elde edilmiştir. Merdiven altlarına veya çatıya yerleştirilen bu sistemler, mekânın estetik bütünlüğüne zarar vermeden işlevsellik sağlamaktadır. Otelin kaplama malzemeleri, genel olarak şekil ve doku açısından eski şehir estetiğiyle örtüşmektedir (Şekil 5.29).

Şekil 5.30 Cam ve kumaştan yapılmış avluda açılır kapanır çatı (beitalwalihotel, 2018).

Kumaş kaplamaların varlığı, cam tavan kullanılması durumunda oluşabilecek ısı birikimini azaltmaya yardımcı olabilir (Şekil 5.30). Hidrolik olarak açılıp kapanabilen kaplamalar, otel içindeki hava kalitesinin kontrolünü sağlar. Ancak, sabit cam kullanımı, hareketli camlara kıyasla daha fazla tercih edilmiştir ve bu durum hava akışını ve doğal havalandırmayı yeterince desteklememektedir (Naddour, 2016). Kumaş kaplamalar, hava koşullarına doğrudan maruz kaldıkları için sürekli bakım gerektirir. Ayrıca, yapıdaki

malzemeler arasındaki contalar, doğal etkenlere maruz kaldıklarında hızla yıpranır ve rüzgâr sızıntılarına yol açabilir (Naddour, 2016). Bu tasarım ve malzeme seçimi, uzun vadede işlevsellik ve bakım açısından olumsuz etkiler yaratabilir ve otelin sürdürülebilirliği üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabilir.

- **Ekonomik**
  - **Finansal Sürdürülebilirliği Sağlamak İçin Farklı Ticari Faaliyetler**

Şekil 5.31 Wali Terası (Beit Al-Wali,2010) (beitalwalihotel, 2017).

Beit Al Wali Oteli'nin ekonomik sürdürülebilirliği, yalnızca konaklama hizmetleriyle sınırlı kalmayıp çok yönlü ticari faaliyetlerle desteklenmektedir. Otel bünyesinde yer alan restoran, kafe ve özel etkinlik salonları gibi birimler, hem ziyaretçi deneyimini zenginleştirmekte hem de otelin gelir kaynaklarını çeşitlendirmektedir (Şekil 5.31).

Buna ek olarak, oryantal ve yerel el sanatları ürünlerinin satışı gibi kültürel değeri yüksek ticari faaliyetler, otelin kültürel kimliğiyle ekonomik amaçları arasında bir denge kurmasına olanak tanımaktadır. Bu strateji, yalnızca finansal istikrarı artırmakla kalmayıp aynı zamanda kültürel mirasın ekonomik değer üretme kapasitesini de ortaya koymaktadır.

- **Turizm Endüstrisi ve Gelirinin Artırılması Bölgesel ve Ülke Ekonomisine Katkı Sağlayabilir.**

Beit Al Wali Oteli, Eski Şam'ın tarihi çekim merkezlerine—özellikle Emevi Camii ve geleneksel çarşılara—yakın konumu sayesinde önemli bir turistik cazibe merkezi haline gelmiştir. Yapının özgün tarihi ve mimari nitelikleri, hem bireysel ziyaretçiler hem de kültürel ve sosyal etkinlik organizatörleri açısından tercih edilen bir destinasyon olmasını sağlamaktadır. 2011 yılı verilerine göre, otel aylık ortalama 250 ziyaretçiyi ağırlamış olup (Naddour, 2016), bu durum otelin turizm

sektöründeki ekonomik katkısını ortaya koymaktadır. Ayrıca, özel etkinliklere ev sahipliği yapabilen çok amaçlı salonun varlığı, otelin pazardaki rekabet gücünü artırmakta ve gelir çeşitliliğini desteklemektedir.

- **Yeni Kullanımların Yarattığı İş Olanakları, Yerel ve Ulusal Ekonomilere Katkıda Bulunmalıdır.**

Beit Al Wali Oteli, yeniden işlevlendirme süreci sonrasında sunduğu hizmetler aracılığıyla yerel ve ulusal düzeyde ekonomik katkı sağlayan önemli bir istihdam alanı yaratmıştır. Otel bünyesinde faaliyet gösteren restoran, kafe ve konaklama hizmetleri sektörü, istihdam olanaklarını artırarak bölgesel ekonomik canlılığa katkıda bulunmaktadır. LinkedIn verilerine göre, otel son sekiz yıldır 14'ü idari personel olmak üzere, dönemsel olarak 50 ila 200 çalışan arasında değişen bir iş gücüyle faaliyet göstermektedir (LinkedIn Beit Al Wali Hotel, 2025). Bu durum, tarihi yapıların yeni işlevlerle canlandırılmasının ekonomik sürdürülebilirlik açısından taşıdığı potansiyeli ortaya koymaktadır.

6
SONUÇ

6.1 Değerlendirme ve tartışma

Şam'dan yeniden işlevlendirilen avlulu Konutların sürdürülebilirlik üzerindeki bulguları: Suriye'nin geleneksel avlulu konutları, tarihsel ve kültürel değerleriyle bölgenin mimari kimliğini yansıtan önemli yapılardır. Bu yapıların yeniden işlevlendirilmesi, yalnızca fiziksel korunmayı sağlamakla kalmamakta; aynı zamanda sosyal, çevresel ve ekonomik sürdürülebilirlik üzerindeki etkileri, mekânsal organizasyonları ve işlevsel dönüşümleri ışığında detaylı bir şekilde incelenmiştir. Şam kentindeki Al-Baroudi Evi, Al-Azm Sarayı ve Beit Al Wali Oteli gibi örnekler üzerinden yapılan karşılaştırmalı analiz, bu yapıların geçmişten günümüze işlevsel dönüşümleri, restorasyon süreçleri ve güncel kullanımları yoluyla sürdürülebilir kentsel miras yönetimine nasıl hizmet ettiklerini ortaya koymaktadır. Suriye'nin geleneksel avlulu konutları, tarihsel ve kültürel değerleriyle bölgenin mimari kimliğini yansıtan önemli yapılardır. Bu yapıların yeniden işlevlendirilmesi, yalnızca fiziksel korunmayı sağlamakla kalmamakta; aynı zamanda sosyal, çevresel ve ekonomik sürdürülebilirlik hedeflerine de katkıda bulunmaktadır. Şam kentindeki Al-Baroudi Evi, Al-Azm Sarayı ve Beit Al Wali Oteli gibi örnekler üzerinden yapılan karşılaştırmalı analiz, bu yapıların geçmişten günümüze işlevsel dönüşümleri, restorasyon süreçleri ve güncel kullanımları yoluyla sürdürülebilir kentsel miras yönetimine nasıl hizmet ettiklerini ortaya koymaktadır.

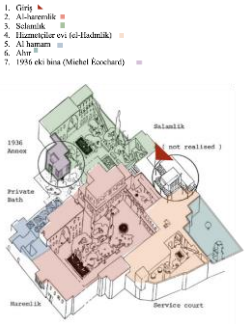
Aşağıdaki tablo 6-1, Al-Baroudi Evi, Al-Azm Sarayı ve Beit Al Wali Oteli olmak üzere Şam'daki üç geleneksel avlulu yapıya ilişkin temel bilgileri kapsamlı şekilde sunmaktadır. Tablo; her yapının konumu, inşa tarihi, özgün işlevi, geçirdiği işlevsel değişimler, günümüzdeki kullanımı, mimari özellikleri ve geçirdiği restorasyon süreçlerine dair verileri içermektedir. Bu bilgiler, yapıların zaman içinde geçirdiği fiziksel ve işlevsel dönüşümleri ortaya koyarak, yeniden işlevlendirme sürecinin bu

yapılar üzerindeki etkilerini ve bu sürecin sürdürülebilirlik açısından nasıl bir rol oynadığını somut verilerle açıklamayı amaçlamaktadır.

Tablo 6-1 Al-Baroudi Evi, Al-Azm Sarayı ve Beit Al Wali Oteli'nin bilgileri karşılaştırılması.

Özellikler	Al-Baroudi Evi	Al-Azm Sarayı	Beit Al Wali Oteli
Konum	Şam, surların dışında, Qanat Al-Zaqq bölgesi, Al-Zawat Mahallesi.	Şam, Eski Şehir, Al-Buzuriyah Souq yakınınd.	Şam, Eski Şehir, Bab Touma / Harat Al-Boulad bölgesi.
İnşa Tarihi	19. yüzyılın başları	17. yüzyıl	18.yüzyıl (yenileme: 2009)
Özgün İşlevi	Konut (ev) Önemli tarihi olayların merkezi, entelektüel buluşma noktası	Konut (sarayı) Osmanlı valisinin ikametgahı	Konut (üç evler)
Ara İşlevi	Kount, Matbaa	Fransız Enstitüsü, Araştırma merkezi	Konut evi
Günümüzdeki İşlevi	Araştırma merkezi [Şam Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'ne bağlı Miras Alanları Restorasyon ve Rehabilitasyon Merkezi]	Suriye Ulusal Popüler Sanatlar ve Gelenek Müzesi	5 yıldızlı otel
Mimari Özellikler	İki katlı, dikdörtgen avlu, "mazi" taşından su havuzu, Avrupa etkili cephe.	6.400 m² alan, harem, selamlık ve hizmet bölümleri, ablaq taş işçiliği, geleneksel avlular, hamam, lüks dekorasyon.	Üç evin birleşimi, avlu üstü açılır-kapanır örtü, restoran, kafe, modern otel düzenlemeleri.
Restorasyonlar	2008 yılında restorasyon ve altyapı çalışmaları yapıldı.	1945-1961 arasında Fransızlar tarafından restore edildi, 1983'te Ağa Han Mimarlık Ödülü aldı.	2009 yılında yenilendi, otel olarak düzenlendi.

Tablo 6-1 Al-Baroudi Evi, Al-Azm Sarayı ve Beit Al Wali Oteli'nin bilgileri karşılaştırılması (devamı).

İşlev Diyagramı Şeması			
Görseller			

Tablo 6-1, Şam'ın zengin tarihi mirasının bir yansıması olarak, üç farklı avlulu konut yapısını – Al-Baroudi Evi, Al-Azm Sarayı ve Beit Al Wali Oteli'ni – bir karşılaştırmalı analiz sonucu olarak sunmaktadır. Tablo, bu yapıların konum, inşa tarihi, özgün ve güncel işlevleri, mimari özellikleri ve restorasyon süreçleri gibi temel verilerini karşılaştırmanın ötesinde, avlulu konut mimarisinin dönüşüm potansiyelini ve sürdürülebilir koruma stratejilerinin bir kanıtını ortaya koymaktadır.

Mimari özellikler üzerinden her bir yapının özgün değerini ve estetiğini gözler önüne sererken, boyut (büyük bir saraydan üç evin birleşimine kadar) ve karmaşıklık açısından farklılık gösteren bu yapıların, nasıl bir araştırma merkezi, bir müze veya bir otel gibi yeni işlevlere başarıyla adapte edilebildiğini açıkça göstermektedir. Bu dönüşümler, eski Şam'daki tarihi avlulu konutların, büyüklükleri ne olursa olsun, sahip oldukları büyük dönüştürülebilirdik ve yeniden kullanım imkanlarını kanıtlar niteliktedir. Dolayısıyla, tablo, bu tür yapıların mimari ve kültürel değerini korumanın en etkili yollarından birinin, onlara çağdaş ihtiyaçlara uygun yeni işlevler kazandırmak olduğunu güçlü bir şekilde

vurgulamakta ve bu değerli mimari mirasın muhafaza edilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Suriye'deki geleneksel avlulu evlerin yeniden kullanımı, sadece tarihi mirası korumakla kalmayıp, aynı zamanda şehirlerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasına da katkı sağlamaktadır. Avlulu evlerin mekânsal düzenlemeleri hem iç mekânların esnekliğini hem de dış mekânlarla etkileşimini optimize ederken, işlevsel dönüşümleri ise yapıların modern kullanımlara uyum sağlamasına olanak tanımaktadır.

Tablo 6-2 Al-Baroudi Evi, Al-Azm Sarayı ve Beit Al Wali Oteli'nin biçim, işlev ve organizasyon ilişkisi.

Kriter	Al-Baroudi Evi	Al-Azm Sarayı	Beit Al Wali Oteli
Mekânsal Organizasyon	Geleneksel içe dönük plan, mahremiyeti gözeten tek avlulu konut yapısı.	Hiyerarşik plan şeması; aile ve misafir bölümleri ayrılmış, üç avlu (biri geçmişte hizmet amacıyla kullanılmışken günümüzde kapatılmıştır.) ile mekânsal derinlik sağlanmış.	Geleneksel plan korunmuş; üç evin birleşimiyle oluşan otel yapısında, her bir avlu misafir odalarıyla çevrelenmiş ve işlevsel hale getirilmiş. Üç avlu, otel işlevine uyarlanarak sosyal etkileşim ve mahremiyet arasında denge sağlanmış.
İşlevsel Dönüşüm	Konuttan, eğitim ve kültür işlevine sahip kamusal mekâna dönüştürülmüş.	Konuttan müzeye dönüşümle kültürel mirasın sergilendiği, kamusal erişime açık mekânlara evrilmiş.	Konuttan butik otele dönüşerek, ticari işlev kazanmış; geleneksel unsurlar korunarak yeniden işlevlendirilmiş.
Esneklik	Eğitim, sergi ve kültürel etkinliklere uygun olarak farklı kullanımlara adapte edilmiş.	Müze olarak farklı sergi alanlarına uyum. Farklı sergi işlevlerine hizmet edecek biçimde mekânsal olarak esnekleştirilmiş.	Oda, avlu ve ortak alanlar konaklama işlevine göre düzenlenerek mekânsal esneklik sağlanmış.

Tablo 6-2 Al-Baroudi Evi, Al-Azm Sarayı ve Beit Al Wali Oteli'nin biçim, işlev ve organizasyon ilişkisi (devamı).

Mahremiyet ve Güvenlik	Kapalı cepheler, yüksek duvarlar ve iç avlu sistemiyle geleneksel mahremiyet korunmuş.	Tarihsel olarak avlu sistemi, ziyaretçi ve aile alanlarını ayırarak çok katmanlı bir mahremiyet sağlamış. Bu düzenleme, sarayın sosyal ve kültürel işlevlerini gözler önüne sererken, meslekleri ve el sanatlarını gösteren alanlar ile günlük hayatın ayrıntılarını yansıtan mekânlar da yaratmış.	Mahremiyet ilkeleri modern konaklama ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmiş ancak mekânsal mahremiyet algısı sürdürülmüş.
İklimle Uyum (Pasif Tasarım)	Kalın taş duvarlar ve iç avlu sayesinde doğal serinlik ve gün ışığı kullanımı sağlanmış.	Geniş avlular, eyvanlar, su ögeleriyle yaz aylarında serinlik, gölgelik alanlar ile pasif iklim kontrolü sağlanmış.	Avlu korunmuş, doğal havalandırma desteklenmiş; ek olarak modern iklimlendirme sistemleri entegre edilmiş.
Yer ve Topoğrafya	Düz araziye uyumlu yerleşim; yapı çevresel bağlamla bütünleşik konumlanmış.	Tarihi dokuya ve eğime uyum sağlayan yerleşim; Düz zeminde, kentsel merkezde, sosyal ve ticari merkezlere yakın konumlanmış.	Kentsel merkezde, düz zemine oturan, ticari ve turistik merkezlere yürüme mesafesinde konumlanmış.
Avlunun Konum ve İlişkisi	Avlu, içe dönük yaşam alanı olarak mahremiyet sağlar; yapı ile tarihî çevre arasında uyumlu bir geçiş sunar.	Yapının merkezinde yer alan avlular, işlevsel geçiş alanları oluşturur; sembolik birer toplumsal hafıza mekânıdır.	Turistik sokakla bütünleşmiş, sosyal etkileşim alanı olarak kullanılan avlu, otel kullanıcıları için odak niteliğindedir.
Avlu-Kent Dokusu İlişkisi	Avlu, dışa kapalı olmasına rağmen kent dokusuna uyum sağlar; özel yaşam ile çevre arasında denge sunar.	Avlular, mekânsal bütünlük sağlayarak müze fonksiyonlarını destekler; kentle bütünleşmiş kültürel merkez rolündedir.	Avlu hem sosyal bir alan hem de estetik bir odak noktası olarak kent dokusuna entegre edilmiştir.

Tablo 6-2'de yer alan karşılaştırmalar, Al-Baroudi Evi, Al-Azm Sarayı ve Beit Al Wali Oteli'nin mekânsal organizasyonu ve işlevsel dönüşüm süreçlerinin, bu

yapıların sürdürülebilir yeniden işlevlendirilmesindeki farklılıklarını ve benzerliklerini ele almaktadır.

Al-Baroudi Evi, geleneksel içe dönük planıyla mahremiyetin ön planda tutulduğu tek avlulu konut yapısı olarak yerini korumakta, ancak eğitim ve kültürel işlevlerle kamusal alana dönüştürülmüştür. Al-Azm Sarayı, hiyerarşik bir plan şeması ve çok sayıda avlu ile mekânsal derinlik ve mahremiyet sağlamaktadır. Bu yapının müze işlevine dönüşümü, sarayın sosyal ve kültürel işlevlerini sürdürülebilir bir biçimde yaşatmaktadır. Beit Al Wali Oteli ise, geleneksel planı koruyarak, üç avlunun etrafında işlevsel bir otel yapısı kurmuş ve bu sayede sosyal etkileşim ile mahremiyet arasındaki dengeyi sağlamaktadır.

Mekânların esnekliği ve çevresel uyumu, her üç yapının yeniden işlevlendirilmesinde belirgin bir rol oynamaktadır. Al-Baroudi Evi, kültürel etkinlikler için farklı kullanım alanlarına adapte edilirken, Al-Azm Sarayı müze olarak farklı sergi işlevlerine uyum sağlamış, Beit Al Wali Oteli ise konaklama işlevine göre mekânsal esneklik sunmaktadır. İklimle uyumlu tasarım da bu yapıların çevresel sürdürülebilirliğini artıran bir diğer önemli unsurdur. Al-Baroudi Evi'nin kalın taş duvarları ve iç avlu sistemi, doğal serinlik sağlar; Al-Azm Sarayı'nda geniş avlular ve su ögeleri yaz aylarında serinlik sağlar; Beit Al Wali Oteli ise doğal havalandırmayı desteklemiş ve modern iklimlendirme sistemleriyle çevresel etkileri minimize etmiştir.

Tablo 6-3 Yeniden İşlevlendirme Ölçütleri Bağlamında Avlulu Konutların Karşılaştırılması.

	Kriter	Al-Baroudi Evi	Al Azm Sarayı	Beit Al Wali
Sosyal	Kültürel mirasa değer verilmesi	Tarihî kimliğe uygun restorasyon gerçekleştirilmiş; yapı, eğitim, araştırma ve sergi işlevleriyle topluma kazandırılmıştır.	Sergiler ve kültürel etkinlikler yoluyla tarihî kimlik korunmuş; kültürel süreklilik sağlanmıştır.	Geleneksel mimari unsurlar korunmuş; yapı, modern turizm işlevlerine uyarlanarak otel olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Tablo 6-3 Yeniden İşlevlendirme Ölçütleri Bağlamında Avlulu Konutların Karşılaştırılması (devamı).

Sosyal	Önceki Kullanımların ve Kullanıcıların Hikayesini Anlatmanın Önemi	Yapının fonksiyonel özellikleri korunmuş; avlu mekânsal sürekliliği desteklemiş ve toplumsal bellekte önemli bir yeri olan Fahri Al-Baroudi'nin etkisi vurgulanmıştır. Kullanıcı hikâyeleri, yapının geçmişle bağlantısını sürdürmesini sağlamaktadır.	Yapı, kültürel hafıza merkezi olarak yeniden işlevlendirilmiş; iç mekân düzenlemeleri, önceki kullanıcıların yaşam biçimlerini ve kültürel değerlerini yansıtarak tarihî kimliğini korumuştur. Farklı dönemlerdeki kullanıcı katmanları yapının zengin kültürel geçmişine katkı sağlamıştır.	Evden otele dönüşüm sürecinde tarihî doku korunmuş; modern gereksinimlerle dengelenmiştir. Misafirlere geçmişi hissettiren kültürel deneyimler sunulmuş; avlu düzenlemesi sosyal etkileşimi artırıcı biçimde tasarlanmıştır. Böylece kimlik korunmuş ve yeni işlevlerle bütünleştirilmiştir.
	Kamu Farkındalığı ve Kimlik Duygusu	Eğitim programları ve sergilerle yerel kimlik bilinci güçlendirilmiştir.	Müze işleviyle toplumsal hafıza ve kültürel kimlik desteklenmektedir.	
	Yatırımcılar ve Bina Kullanıcıları Arasında İşbirliğinin Teşviki		Sergiler, festivaller ve atölyeler aracılığıyla iş birliği desteklenmiştir.	Tarihi atmosferi koruyarak modern konfor sunmuş ve turistik deneyimi güçlendirmiştir.
	Ekonomik Amaçlar ve Mimari Kimlik	Eski evlerin restorasyonunu destekleyerek topluma fayda sağlamayı hedefler.	Yeniden işlevlendirme ile yerel ekonomiyi canlandırmakta; turizm, sergi ve etkinliklerle gelir yaratmaktadır.	Konaklama ve kültürel deneyim sunarak bölgesel ekonomiye katkı sağlar. Ancak otelin turistik dönüşümü, mahallede sosyal yapının değişmesine yol açabilir ve bazı toplumsal tepkilere neden olabilir.

Tablo 6-3 Yeniden İşlevlendirme Ölçütleri Bağlamında Avlulu Konutların Karşılaştırılması (devamı).

Çevresel	Konum, Erişilebilirlik ve Çevreyle Entegrasyon	Şam'ın tarihi dokusuna uyum sağlamakla birlikte, merkeze yakın olmasına rağmen Mimarlık Fakültesi'ne uzaklığı nedeniyle eğitim amaçlı erişimde zorluklar yaşanmaktadır.	Tarihi merkezdedir; dini, ticari ve kültürel alanlara yakınlığı sayesinde ulaşımı kolaydır. Sarayın mimarisi çevresindeki geleneksel yapılarla uyumludur.	Stratejik konumu ile tarihi ve turistik alanlara yakındır. Geleneksel evlerden oluşan restoranlarla çevrili olup, Şam Uluslararası Havaalanı'na yaklaşık 20 dakika mesafededir.
	Binanın yeni kullanımına ve yerel çevreye uyum sağlanması	Eğitim amaçlı kullanıma uygun tasarlanmış; avlu korunarak sosyal ve estetik işlevler desteklenmiş, restorasyon yerel bağları güçlendirmiştir.	Tarihi ve kültürel alanlarla koordineli restorasyon yapılmış; saray ve çevresi korunurken ticari sömürünün önüne geçilmiştir.	Artan kullanım nedeniyle trafik ve gürültü gibi çevresel olumsuzluklar yaşanmakta; çevreyle uyum sağlamakta güçlük çekmektedir.
	Malzeme Tüketimi ve Geri Dönüşüm. Bina Enerji Verimliliği. Doğal çevre ile ilişki	Mevcut yapı unsurları korunmuş, atık azaltımı sağlanmış; avlu tasarımı doğal ışık ve havalandırma ile enerji tasarrufu sağlar. Geleneksel yapılar modern teknolojiye ihtiyaç duymadan termal konfor sunar; yeşil alanlar estetik ve biyolojik çeşitliliği destekler.	İç avlu ve bahçelerde yerel bitkiler ve su öğeleri kullanılarak doğayla uyum artırılmıştır. Doğal malzemeler iklim dalgalanmalarını dengeler, iç mekânlara doğal ışık ve hava sağla	Geleneksel el işçiliğiyle yerel malzemeler kullanılmıştır. Isıtma ve soğutma sistemleri estetik kaygılarla duvar içine gizlenmiş; mekân estetiği korunmuştur. Ancak sabit cam kullanımı hava akışını sınırlamakta, dış kumaş kaplamalar ise sürekli bakım gerektirmektedir.

Tablo 6-3 Yeniden İşlevlendirme Ölçütleri Bağlamında Avlulu Konutların Karşılaştırılması (devamı).

Ekonomik	Finansal Sürdürülebilirliği Sağlamak İçin Farklı Ticari Faaliyetler		Geleneksel sistemlerle maliyet etkin bir model uygulanmış; küçük kafe ve giriş ücretleriyle gelir sağlanmaktadır.	Restoran, kafe, etkinlik salonları ve el sanatları satışı gibi çeşitli ticari faaliyetlerle gelir kaynakları çeşitlendirilmiştir.
	Turizm endüstrisi ve gelirinin artırılması bölgesel ve ülke ekonomisine katkı sağlayabilir.		Turizmi destekleyerek finansal sürdürülebilirliği sağlamaktadır; ziyaretçi sayısı ve etkinliklerle ekonomik katkı sunar.	Tarihi mekânlara yakınlığıyla turistik cazibe yaratmakta, ziyaretçi sayısı ve etkinlik salonları sayesinde gelir potansiyelini artırmaktadır; turizm endüstrisinin gelişimine olumlu katkı sağlar.
	Yeni kullanımların yarattığı iş olanakları, yerel ve ulusal ekonomilere katkıda bulunmalıdır.	Restorasyon eğitim fırsatları sağlar; kültürel etkinlikler ekonomik değeri artırır.	Restorasyon ve işlev değişikliği rehberlik, güvenlik, temizlik gibi alanlarda istihdam yaratmaktadır.	Restoran, kafe ve otel çalışanları ile yerel ve ulusal ekonomiye önemli iş imkânları sağlamaktadır.

Tablo 6-3'te Al-Baroudi Evi, Al-Azm Sarayı ve Beit El Wali Oteli'nin sosyal, çevresel ve ekonomik sürdürülebilirlik bağlamında nasıl performans gösterdiği detaylandırılmaktadır. Bu yapılar, her biri farklı yeniden işlevlendirilme yaklaşımları sergileyerek, sürdürülebilirlik alanlarında farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Sosyal açıdan, kültürel etkinlikler düzenlemek ve kimlik duygusunu pekiştirmek gibi çabalar ön plana çıkarken, çevresel açıdan, yapılarının özgün formları korunarak enerji verimliliği sağlanmıştır. Ekonomik sürdürülebilirlikte ise, her yapı, kendi işlevine uygun olarak yerel ekonomiye katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Beit El Wali'nin turistik işlevi, ekonomik katkıyı artırsa da bu durum sosyal dokuda bazı değişikliklere yol açma riski taşımaktadır.

Al-Baroudi Evi, Al-Azm Sarayı ve Beit El Wali'nin restorasyonları, her biri farklı sosyal, kültürel, çevresel ve ekonomik etkiler yaratan özgün yaklaşımlar sunmaktadır. Baroudi Evi, tarihi mirası eğitim ve öğretimle ilgili araştırmalarda kullanarak kültürel etkinlikler düzenlemeye ve kamuoyunun tarihi mirasa olan ilgisini artırmaya odaklanmıştır. Diğer taraftan El-Azm Sarayı, geçmişle bağını güçlendiren ve müze işleviyle kültürel hafızayı pekiştiren restorasyon çalışmalarıyla sarayın tarihi değerini vurgulamaktadır. Beit al-Wali ise tarihi dokuyu modern otel fonksiyonu ile birleştirerek toplumsal yapıyı dönüştürmüş ve hem kültürel mirasa hem de yerel topluma ekonomik katkı sağlamak amacıyla modern ihtiyaçları entegre etmiştir. Baroudi Evi restorasyon sürecinde iş birliğini teşvik eden bir model sunarken, Azm Sarayı ve Beit al-Wali Oteli bu açıdan öne çıkmamaktadır.

Kamu farkındalığı ve kimlik duygusunu artırma alanında, Beit Al-Baroudi ve Al-Azm Sarayı halkın geçmişle bağ kurmasını teşvik eden etkinlikler ve sergiler aracılığıyla toplumsal hafızayı güçlendirmeye çalışmaktadır. Beit al-Wali ise farklı bir yaklaşımla ziyaretçilerine tarihi bir deneyimi modern konforla harmanlayarak sunmaktadır. Bu durum, her yapının kültürel mirasın ve kimliğin korunması konusunda farklı bakış açılarına sahip olduğunu göstermektedir. Beit al-Baroudi ve al-Azm Sarayı, mirasın korunmasına yönelik daha geleneksel anlayışlarıyla öne çıkarken, Beit al-Wali, sosyal işlev ve ekonomik sürdürülebilirlik açısından daha modern bir yol izlemektedir.

Çevresel açıdan bakıldığında, üç yapının da çevreye uyumlu bir şekilde konumlandırıldığı ve çevresel entegrasyonun başarıyla sağlandığı görülmektedir. Al-Baroudi Evi, El-Azm Sarayı ve Beit al-Wali Oteli, çevresel sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda malzeme ve enerji verimliliği sağlamak amacıyla uygun şekilde yeniden tasarlanmıştır. Bu, her binanın çevre dostu bir yaklaşım sergilediğini ve çevresel sürdürülebilirliğin anlaşılmasına katkıda bulunduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, avlulara dayalı yapıların biçiminin de önemli bir rolü bulunmaktadır.

Ekonomik açıdan bakıldığında, üç yapı da yerel ekonomiye katkı sağlamayı hedefleyen projeler olarak öne çıkmaktadır. Beit al-Baroudi, kültürel etkinlikler, eğitim fırsatları ve eski Şam evleri için restorasyon projeleri sunarak topluma hizmet etmeye katkıda bulunmaktadır. Al-Azm Sarayı, müze ve kültür merkezi

işleviyle turizme katkı sağlarken, Beit al-Wali otel olarak daha geniş bir ekonomik katkı sağlamaktadır. Ancak Beit al-Wali'nin dönüşümü, yüksek kullanım yoğunluğunun ekolojik dengeye zarar vermesi nedeniyle toplumsal yapıyı ve çevresel etkileri değiştirme potansiyeline sahiptir. Yine de tüm yapılar, ekonomik sürdürülebilirlik ve yerel toplumu destekleme açısından önemli örnekler sunmaktadır.

Beit al-Wali'nin otel işleviyle, evin ruhunu korumuş olsa da işlevi gereği bazı olumsuzluklar ve tehditler de bulunmaktadır. Baroudi Evi, kullanıcı sayısının az olması nedeniyle evin daha samimi ve aidiyet duygusu yüksek bir ortam sunduğunu gösterirken, Al-Azm Sarayı'nın tarih boyunca olduğu gibi müze işleviyle daha kamusal bir yapıya dönüştüğünü söyleyebiliriz.

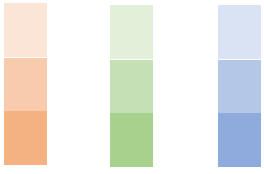
Bu üç yapının yeniden kullanımında, yapıların kendine özgü avlulu biçimi, sosyal ve çevresel faktörleri etkilerken, ekonomik faktörlerin işlev türüyle daha güçlü bir ilişkisi olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, biçimin sağladığı olanaklar, ekonomik faktörlerle olan ilişkiye rağmen yine de önemli bir rol oynamaktadır. Bu yapıların her biri, geçmişin izlerini korurken, modern dünyaya adapte olma çabalarıyla kültürel mirasın sürdürülebilirliğine önemli katkılar sunmaktadır.

Tablo 6-4, bir projenin veya durumun Sosyal, Çevresel ve Ekonomik boyutlardaki etkilerini ve uyumluluğunu değerlendirmek amacıyla tasarlanmış, kriter bazlı bir analiz aracıdır. Değerlendirme, her bir kriterin mevcut olma derecesini (Yok, Kısmen Var, Var) kategorik renklere atanmış farklı tonlarla görsel olarak sunar.

Tablo Okuma Anahtarı:

Bu tablo, kriterleri Sosyal (Turuncu), Çevresel (Yeşil) ve Ekonomik (Mavi) kategorilerinde değerlendirir. Her kategori içinde:

- Açık Ton: Yok
- Orta Ton: Kısmen Var
- Koyu Ton: Var

Tablo 6-4 Yeniden İşlevlendirme Ölçütleri Bağlamında Avlulu Konutların Karşılaştırılması 'Var/Yok' durumuna göre karşılaştırılması.

	Kriter	Albaroudi Evi	Al Azm Sarayı	Beit Al Wali
Sosyal	Kültürel mirasa değer verilmesi			
	Önceki Kullanımların ve Kullanıcıların Hikayesini Anlatmanın Önemi			
	Kamu Farkındalığı ve Kimlik Duygusu			
	Yatırımcılar ve Bina Kullanıcıları Arasında İşbirliğinin Teşviki			
	Ekonomik Amaçlar ve Mimari Kimlik			
Çevresel	Konum, Erişilebilirlik ve Çevreyle Entegrasyon			
	Binanın yeni kullanımına ve yerel çevreye uyum sağlanması			
	Malzeme Tüketimi ve Geri Dönüşüm. Bina Enerji Verimliliği. Doğal çevre ile ilişki			
Ekonomik	Finansal Sürdürülebilirliği Sağlamak İçin Farklı Ticari Faaliyetler			
	Turizm endüstrisi ve gelirinin artırılması bölgesel ve ülke ekonomisine katkı sağlayabilir.			
	Yeni kullanımların yarattığı iş olanakları, yerel ve ulusal ekonomilere katkıda bulunmalıdır.			

Şam'daki geleneksel avlulu evlerin yeniden işlevlendirilmesi hem kültürel mirasın korunması hem de çağdaş ihtiyaçlara yanıt verilmesi açısından önemli bir

potansiyel barındırmaktadır. Bu yapılar, eğitim, turizm, kamu hizmetleri ve sosyal faaliyetler gibi farklı alanlara uyarlanarak işlevsel mekânlara dönüştürülmüş; böylece sürdürülebilir kullanım biçimleri geliştirilmiştir. Bu dönüşümler, tarihî değerleri sadece korumakla kalmamış, aynı zamanda onları günümüzle ilişkilendirerek toplumsal faydaya dönüştürmüştür.

Şam'daki avlulu evlerin yeniden işlevlendirilmesi süreci, sadece tekil yapıların yaşatılmasından öte, bütün bir şehir hafızasının yeniden inşasını ve kentsel dokunun canlandırılmasını hedefleyen bütüncül bir yaklaşımı temsil etmektedir. Bu tür girişimler, kentin tarihî kimliğini korumanın yanı sıra sosyal etkileşimi teşvik etmekte, çevresel sürdürülebilirliği desteklemekte ve yerel ekonomik dinamiklere katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla bu deneyim, kültürel mirası sadece geçmişe ait bir miras değil, aynı zamanda bugünü şekillendiren canlı ve üretken bir kaynak olarak değerlendiren; kimlik, süreklilik ve sürdürülebilirlik arasında etik temelli bir denge kuran dönüştürücü bir model sunmaktadır.

6.2 Sonuç

Avlulu yapılar, mimari tarihte önemli bir yere sahip olup, insanların yaşam tarzlarının, inançlarının ve sosyal yapılarının bir yansıması olarak şekillenmiştir. Tarihi binaların yeniden kullanımı, çevresel ve ekonomik faydalar sağlayarak, bu yapıların çağdaş ihtiyaçlara uyumlu hale getirilmesini ve uzun vadeli korunmasını hedeflemektedir.

Geleneksel avlulu evlerin, MÖ 6400 yılına dek uzanan tarihsel kökenleri, bu tipolojinin farklı coğrafyalarda nasıl çeşitlendiğini göstermektedir. Özellikle Arap coğrafyasında avlu, mahremiyet, iklimsel adaptasyon ve sosyal etkileşim gibi işlevlerle donatılmış bir yaşam çekirdeği oluşturmuştur. Bu durum, avlulu konutların işlevsel çeşitliliğini ve bölgesel mimariyi şekillendiren başlıca unsurlardan biri olarak değerlendirilebilir.

Avlular, mimaride önemli bir rol oynayan ve çeşitli açılardan tartışılabilecek alanlardır. Öncelikle, enerji verimliliği ve sürdürülebilirlik açısından avluların sağladığı faydalar değerlendirilebilir. Üstü açık yapıları sayesinde doğal havalandırma ve aydınlatma imkânı sunarak enerji tüketimini azaltırlar. Bu

özellikleri, özellikle sıcak iklimlerde enerji tasarrufu sağlamak için oldukça değerlidir.

Sosyal ve kültürel açıdan bakıldığında, avluların toplumsal etkileşim ve mahremiyet sağlama konusundaki rolleri tartışılabilir. İslam mimarisinde avlunun merkezi bir konumda olması, toplumsal yaşamın kalbinde yer aldığını gösterir. Bu alanlar, aile bireylerinin ve komşuların bir araya gelerek sosyal bağlarını güçlendirmelerine olanak tanır.

Psikolojik açıdan, avluların doğayla bağlantı kurma ve huzur sağlama gibi faydaları değerlendirilebilir. Yeşil alanların ve doğal ışığın psikolojik rahatlama sağladığı bilinmektedir. Avlular, bu unsurları bir araya getirerek sakin ve huzurlu bir ortam sunar. Geleneksel avlu tasarımlarının yeni işlevlerle birleştirilmesi, modern yaşamın ihtiyaçlarına uygun sürdürülebilir çözümler sunabilir. Bu bağlamda, avluların geçmişten günümüze uzanan mirası, gelecekte de mimari tasarımlarda önemli bir yer tutmaya devam edebilir.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri odaklı bir yaklaşımla, sürdürülebilirlik politikalarının etkin bir şekilde uygulanması, çevresel, sosyal ve ekonomik kalkınmayı desteklemektedir. Geleneksel avlulu evler gibi yapılar, Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (Hedef 11) kapsamında sosyal etkileşimleri artırarak ve toplumsal aidiyet sağlayarak şehir yaşamını daha sürdürülebilir hale getirmektedir. Aynı zamanda, İklim Eylemi (Hedef 13) bağlamında doğal havalandırma, termal konfor ve enerji verimliliği ile çevresel sürdürülebilirliğe katkıda bulunmaktadır.

Bu yapılar, Sorumlu Tüketim ve Üretim (Hedef 12) ilkelerine uygun olarak doğal kaynakları etkin şekilde kullanmayı teşvik ederken, İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Kalkınma (Hedef 8) ile yerel ekonomiye ve turizme destek sunmaktadır. Bu tür uygulamaların yaygınlaştırılması, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada önemli bir rol oynayabilir.

Sürdürülebilirlik politikalarının başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için, geleneksel ve modern yaklaşımların bir arada değerlendirilmesi ve yerel koşullara uygun çözümler geliştirilmesi gerekmektedir. Bu hem çevresel sorunların çözümüne hem de toplumsal ve ekonomik kalkınmaya katkı sağlayacaktır.

Avlulu evler ve tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi, sürdürülebilir mimari yaklaşımlar olarak değerlendirildiğinde, çeşitli avantajlar ve zorluklar sunmaktadır.

Bu yapılar, sosyal etkileşimleri artırarak topluluklar arasında güçlü bağlar oluşturur ve bireylerin mahremiyet ile güvenlik ihtiyaçlarını karşılar. Çevresel açıdan, doğal havalandırma ve güneş ışığı alımı gibi özellikler, enerji tasarrufu sağlarken, su ve bitki unsurları ekolojik dengeyi destekler. Ekonomik olarak, bu yapılar maliyet etkin çözümler sunarak yerel ekonomilere katkıda bulunur ve istihdam olanakları yaratır. Ancak, bu mimari modellerin uygulanmasında karşılaşılan zorluklar da göz ardı edilmemelidir. Tarihi yapıların korunması ve modern ihtiyaçlara uyarlanması, dikkatli bir planlama ve uygulama süreci gerektirir. Ayrıca, yerel kültürlerle uyumlu tasarımlar geliştirmek, toplulukların katılımını ve desteğini gerektirir. Bu nedenle, sürdürülebilir mimari çözümler geliştirilirken, tüm paydaşların iş birliği içinde çalışması önemlidir.

Avlular, sosyal sürdürülebilirlik ve kültürel miras açısından büyük önem taşır. Topluluk kimliğini koruma, sosyal etkileşimi artırma ve çevresel sürdürülebilirliği destekleme gibi çok boyutlu roller üstlenirler. Geleneksel Şam evlerinde avlular, topluluk bağlarını güçlendirirken mahremiyet ve kültürel değerleri de yansıtır.

Ayrıca, belirlenen kriterler, yeniden kullanım uygulamalarında somut ve soyut kültürel mirasa değer verilmesini, kamu farkındalığını ve kimlik duygusunu güçlendirmeyi, toplum katılımını artırmayı, önceki kullanımların ve kullanıcıların hikayelerini yaşatmayı ve yatırımcılar ile bina kullanıcıları arasında iş birliğini teşvik etmeyi içerir. Bu kriterler, tarihsel ve kültürel mirası korumak, mekânsal konforu ve çevresel sürdürülebilirliği sağlamak ve toplumsal etkileşimi artırmak için önemlidir.

Bu adaptif yeniden kullanım projeleri, ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik açısından büyük bir öneme sahiptir. Finansal sürdürülebilirliği sağlamak için ticari faaliyetlerin çeşitlendirilmesi gereklidir. Özellikle turizm sektörüyle ilişkilendirilen bu projeler, yerel ve ulusal ekonomilere gelir sağlayarak bölgesel kalkınmayı destekler. Yeni iş olanaklarının yaratılması, ekonomik dinamizmi artırırken yerel toplumun refahını da güçlendirir.

Konum, erişilebilirlik ve çevreyle entegrasyon, yapıların yerel çevreye uyumunu kolaylaştırır. Malzeme tüketimi ve geri dönüşümün optimize edilmesi, enerji verimliliğinin artırılması ve doğal çevreyle ilişkilerin korunması, çevresel sürdürülebilirliği güçlendirir. Bu süreç, binaların ömrünü uzatarak yıkım kaynaklı atıkları azaltır ve sürdürülebilir bir gelecek için katkı sağlar. Avlulu evlerin iklim

dostu tasarımları, enerji verimliliğini artırırken sürdürülebilir yaşam alanları sunar. Avlu tasarımlarının esnek yapısı ve çevre kısıtlamalarına uyum sağlama kapasitesi, yerel iklimsel verimliliği destekler. Evin yönlendirmesi, yeni işlevlerle uyumlu olma potansiyelini belirlerken, geleneksel Orta Doğu avlularında olduğu gibi mahremiyet ve mevsimlere uygun alanlar sunan tasarımlar bu bağlamda öne çıkar.

Tarihi yapıların ve özellikle avlulu konutların yeniden işlevlendirilmesi, kültürel mirası korumanın yanı sıra sosyal bütünleşme, çevresel sürdürülebilirlik ve ekonomik kalkınma için bütünsel bir çözüm sunmaktadır. Geleneksel avlulu evlerin korunması, özellikle Suriye gibi kültürel mirası zengin bölgelerde, tarihi, kültürel ve mimari değerlerin sürdürülebilirliği açısından kritik bir öneme sahiptir. Ancak, değişen sosyal yapılar, kentsel gelişim ve restorasyon eksiklikleri bu yapıların terk edilmesine yol açmıştır. Bu evlerin yeniden işlevlendirilmesi hem kültürel mirası korumak hem de modern ihtiyaçlara yanıt vermek açısından büyük bir fırsat sunmaktadır.

UNESCO'nun Eski Şam'ı Dünya Mirası Listesi'ne dahil etmesi ve restorasyon projeleri, bu yapıların korunmasına ve sürdürülebilirliğine önemli katkılar sağlamaktadır. Eğitim, turizm ve kamu hizmetleri gibi alanlarda gerçekleştirilen adaptasyon projeleri, geleneksel avlulu evlerin geleceğini şekillendirerek kültürel mirasın korunmasını ve modern toplumun ihtiyaçlarıyla uyumlu hale getirilmesini mümkün kılmaktadır. Bu tür projeler, geçmişle geleceği birleştiren, ekonomik, çevresel ve sosyal faydalar sağlayan örnek dönüşüm süreçleridir.

Bu çerçevede, Al-Baroudi Evi'nin restorasyonu, sadece fiziksel bir koruma faaliyeti değil, aynı zamanda kültürel mirasın toplumsal işlevlerle yeniden bütünleştirilmesine yönelik kapsamlı bir dönüşüm süreci olarak değerlendirilmelidir. Yapının eğitim, araştırma, sergi ve toplantı gibi çok işlevli kullanımlara uygun hâle getirilmesi, toplumsal etkileşimi artırarak bir iş birliği ve paylaşım platformuna dönüşmesini sağlamıştır. Bu süreçte yerel paydaşların ve akademik çevrelerin katkılarıyla, avlulu yapının geleneksel sosyal ve çevresel nitelikleri çağdaş gereksinimlere başarıyla uyarlanmıştır. Ayrıca, bölgedeki diğer restorasyon projeleriyle sağlanan eşgüdüm sayesinde, ekonomik değer yaratılmış ve geleneksel Şam mimarisi modern kullanım talepleriyle uyumlu hâle getirilmiştir. Böylece Al-Baroudi Evi, geçmişle günümüz arasında köprü kuran, hem mirasın

korunmasını hem de güncel toplumsal ihtiyaçların karşılanmasını amaçlayan örnek bir yeniden işlevlendirme projesine dönüşmüştür.

Benzer şekilde Al-Azm Sarayı da yalnızca bir konut yapısı olarak değil, tarih boyunca Şam'ın sosyal ve kültürel yaşamına yön veren bir merkez olarak işlev görmüştür. Osmanlı mimari karakteristikleri ile geleneksel Şam konut tipolojisini bünyesinde birleştiren saray, Fransız mandası dönemindeki değişimlerle farklı işlevsel katmanlar kazanmıştır. Günümüzde müze işleviyle toplumsal hafızayı canlı tutmakta; ziyaretçilerine estetik avluları, özgün iç mekân düzenlemeleri ve çevresiyle tarihî bir deneyim sunmaktadır. Ayrıca kültürel etkinliklere ve sosyal buluşmalara ev sahipliği yaparak yerel ekonominin canlanmasına katkıda bulunmakta, böylece sürdürülebilir gelir kaynakları sağlamaktadır. Al-Azm Sarayı'nın korunması ve fonksiyonel olarak yeniden değerlendirilmesi, Şam'ın kültürel kimliğinin gelecek nesillere aktarılmasında kritik bir rol oynamaktadır .

Beit El Wali Oteli'nin restorasyonu ise, geleneksel Şam evlerinin özgün mimari niteliklerini korurken, çağdaş turizm taleplerine cevap verecek şekilde dönüştürülmesinin dikkat çekici bir örneğidir. Üç ayrı yapının birleştirilmesiyle oluşan bu bütüncül tasarım, geleneksel yapı elemanlarıyla modern konforu bir araya getirmektedir. Restoran, kafe ve etkinlik salonları gibi yeni eklentiler, yapının ekonomik sürdürülebilirliğini artırırken; geleneksel malzeme, süsleme ve mekânsal çözümler kullanılarak kültürel mirasa bağlılık korunmuştur. Öte yandan, artan ziyaretçi sayısı ve buna bağlı çevresel baskılar, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik açısından dikkate alınması gereken yeni sorun alanları yaratmaktadır. Buna rağmen otelin sağladığı istihdam imkânları ve turizm gelirleri, yerel ekonomiye doğrudan katkı sağlamaktadır.

Bu üç yapı —Al-Baroudi Evi, Al-Azm Sarayı ve Beit El Wali Oteli— farklı tarihsel ve işlevsel bağlamlara sahip olmalarına rağmen, sosyal, çevresel ve ekonomik sürdürülebilirlik ilkelerine önemli katkılar sunan örnek projeler olarak öne çıkmaktadır. Al-Baroudi Evi, özellikle sosyal etkileşimi teşvik etmesi ve kültürel değerleri eğitim ve araştırma faaliyetleriyle birleştirmesi bakımından öne çıkarken; Al-Azm Sarayı, tarihî bağlamı, kültürel miras aktarımı ve turizme sunduğu katkılarla dikkati çekmektedir. Beit El Wali Oteli ise ekonomik sürdürülebilirlik, turizm gelirleri ve istihdam yaratma gibi alanlarda belirgin başarı sağlamaktadır.

Bu karşılaştırma, her yapının restorasyon sürecinde farklı stratejiler geliştirdiğini ve sürdürülebilirliğe nasıl katkıda bulunduğunu göstermektedir. Geleneksel avlulu evlerin korunması, yalnızca fiziksel yapının devamlılığını sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda sosyal ve kültürel bağların güçlendirilmesi açısından da önem taşımaktadır. Bu bağlamda, geleneksel kent dokusuna zarar vermeden gerçekleştirilen dönüşüm projeleri, çağdaş toplumun ihtiyaçlarına uyum sağlarken, çevresel ve ekonomik sürdürülebilirliği destekleyen bir mimari yaklaşım sunmaktadır. Bu tür projelerin başarısı, tarihsel değerlerin korunarak modern ihtiyaçlarla dengelenmesine ve toplumsal, ekonomik ve çevresel faktörlerin bütüncül bir şekilde ele alınmasına bağlıdır.

KAYNAKÇA

Abass, F., Ismail, L. H., & Solla, M. (2016). *A Review Of Courtyard House: History Evolution Forms, And Functions*. *11*(4).

Abdulkareem, H. A. (2016). Thermal Comfort through the Microclimates of the Courtyard. A Critical Review of the Middle-eastern Courtyard House as a Climatic Response. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, *216*, 662–674. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.12.054

Abdullah, H., Taha, M., Omar, R., & Gawish, O. (2022). The courtyard and its functional importance in religious and civil buildings during the Islamic era. *IJTHS*, *2*, 17–35.

Aboasali, Y. (2012, Mayıs). *Barada River branch* [Fotoğraf]. Google Maps. Erişim adresi: https://maps.app.goo.gl/BAwQki3qp7DZjRNS7

Abu Abid, A. (2010, Temmuz 12). قصر العظم الدمشقي تاريخ عظيم في ذاكرة بيت كبير. Al-Ittihad. https://web.archive.org/web/20170223044411/http://www.alittihad.ae/details.php?id=42581&y=2010

Abu Osbaa., R. A., Darma, O. M. A.-H., & Muhammad, A. S. H. (2021). The impact of redesigning and using the inner courtyard on functional and aesthetic structure in contemporary architecture from the perspective of interior designers and practitioners. *Journal of Science and Technology: In Human Sciences*, *22*(1), 19–44.

Açanal, S., & Gönül, B. (2015). Geleneksel Urfa Konutunun Konukevine Dönüşümü: Haci Abo Evi. *Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, *8*(1). https://doi.org/10.20854/befmbd.11931

Afsahhosseini, F. (2024). The impact of Iran's urban heritage on sustainability, climate change and carbon zero. *Environment, Development and Sustainability*. https://doi.org/10.1007/s10668-023-04434-z

Aga Khan Trust for Culture, (1980) Halawa House, Agamy, Mısır. Archnet. Erişim adresi:https://www.archnet.org/sites/56

Aga Khan Trust for Culture, (1983) *Azem Sarayı Restorasyonu, Şam, Suriye*. Archnet. Erişim adresi:https://www.archnet.org/sites/337

Aga Khan Award for Architecture. (1983). *Azem Palace Restoration Drawings* [Çizimler]. Archnet. Erişim adresi: https://www.archnet.org/publications/680

Aga Khan Trust for Culture. (2009). *Sibai House Restoration*. Archnet. Erişim adresi: https://www.archnet.org/sites/6416?media_content_id=76477

Aga Khan Trust for Culture. (2009). *Beit Quwatli Restoration*. Archnet. Erişim adresi: https://www.archnet.org/sites/6418

Ahmed, W. (2017). The influence of Courtyard position on house efficiency in Arab heritage urbanism. *Faculty of Urban & Regional Planning, Cairo University*, *25*, 103–128.

Akbari, H., Cherati, S. M., Monazam, N. H., & Noguchi, M. (2021). Effect of courtyards' geometrical parameters on climate adaptability and shading performance in hot-arid climate of Yazd (Iran). *Sustainable Energy Technologies and Assessments*, *48*. Scopus. https://doi.org/10.1016/j.seta.2021.101594

Alabidin, M. Z. (2006). *Courtyard housing: Past, present, and future* (B. Edwards, Ed.). Taylor & Francis.

Al-Arab. (2021, 21 Haziran). *فنانات سوريات يحتفين طربا باليوم العالمي للموسيقى* [Fotoğraf]. Al-Arab. Erişim adresi: https://alarab.co.uk/-فنانات-سوريات-يحتفين-طربا-باليوم-العالمي-للموسيقى

Al-Azzawi, S. (1996). Daily impact of climate on the pattern of urban family life: Indigenous courtyard houses of Baghdad regions of the hot-dry climates Part I: Daily shifts or daily movements in summer. *Special Issue World Renewable Energy Congress Renewable Energy, Energy Efficiency and the Environment*, *8*(1), 289–294. https://doi.org/10.1016/S0960-1481(96)90145-7

Albukhari. (2020, 26 Temmuz). *Sûk el-Buzuriyeh* [Fotoğraf]. Albukhari.com. Erişim adresi: https://albukhari.com/2020/07/26/سوق-البزورية/

Aldawoud, A. (2008). Thermal performance of courtyard buildings. *Energy and Buildings*, *40*(5), 906–910. https://doi.org/10.1016/j.enbuild.2007.07.007

Al-Hāfiz, ʿUmar. (2013, July 24). *دمشق القديمة [Eski Sam]* [Fotoğraf]. Own work. Retrieved January 28, 2025, from https://ar.wikipedia.org/wiki/ملف:طريق_القنوات_دمشق_ال/media/#حي_القنوات_قديمة.jpg

Alhawasli, Hiba. A., and Zeinab B. Farhat. "Response of Domestic Damascene Architectural Elements to the Climatic Factors between the Traditional and Modern Times." American Journal of Civil Engineering and Architecture 5.2 (2017): 40-46.

Alhojaly, R. A., Alawad, A. A., & Ghabra, N. A. (2022). A Proposed Model of Assessing the Adaptive Reuse of Heritage Buildings in Historic Jeddah. *Buildings*, *12*(4), 406. https://doi.org/10.3390 /buildings12040406

Almatarneh, R. (2013). Sustainability lessons learnt from traditional architecture: A case study of the old city of As-Salt, Jordan. *IOSR Journal Of Environmental Science, Toxicology And Food Technology*, *5*(3), 100–109. https://doi.org/10.9790/2402-053100109

Almajidi, B. H., & Hameed, T. M. (2020). The role of the Internal courtyard in organizing the function and shaping architecture. *Association of Arab Universities Journal of Engineering Sciences*, *27*(2), 135–146. https://doi.org/10.33261/jaaru.2020.27.2.012

Almhafdy, A., Ibrahim, N., Ahmad, S. S., & Yahya, J. (2015). Thermal Performance Analysis of Courtyards in a Hot Humid Climate Using

Computational Fluid Dynamics CFD Method. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, *170*, 474–483. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.012

AL-Mohannadi, A., Furlan, R., & Major, M. D. (2020). A Cultural Heritage Framework for Preserving Qatari Vernacular Domestic Architecture. *Sustainability*, *12*(18), 7295. https://doi.org/10.3390/su12187295

Alnaim, M. M. (2023). The typology of courtyard space in Najdi Architecture, Saudi Arabia: A response to human needs, culture, and the environment. *Journal of Asian Architecture and Building Engineering*, *23*(1), 91–110. https://doi.org/10.1080/13467581.2023.2229399

Al-Qattan, N. (2002) Litigants and Neighbours: The Communal Topography of Ottoman Damascus Comparative Studies in Society and History Vol 44 No 3 p 511-533

Al-Shami, S. (2021, June). *Damascus Citadel* [Fotoğraf]. Google Maps. Retrieved January 28, 2025

Al-Zubaidi, M. S. (2007). *The sustainability potential of traditional architecture in the Arab world: With reference to domestic buildings in the UAE*. https://api.semanticscholar.org/CorpusID:127916881

Amro, D. K., & Bahauddin, A. (2015). *Analysis of the Architectural Elements in Traditional Courtyard Houses in Irbid, Jordan*. *Ancient City of Damascus (Syria) No 20*. (2011). UNESCO/ICOMOS. https://whc.unesco.org/document /152985

Andrić, I., Pina, A., Ferrão, P., Fournier, J., Lacarrière, B., & Corre, O. L. (2017). Assessing the feasibility of using the heat demand-outdoor temperature function for a long-term district heat demand forecast. *Energy Procedia*, *116*, 460–469. https://doi.org/10.1016/j.egypro.2017.05.093

Apserou, O. (2013). *Evaluating the concept of adopting Adaptive Reuse as a sustainable strategy for the built environment.*

ARCHSTUDIO. (2019). *Courtyard Villa*. ArchDaily. Erişim adresi: https://www.archdaily.com/921809/courtyard-villa-archstudio

Argenberg, V. (2008, 16 Ağustos). *Suriye, Şam, Emevi Camii* [Fotoğraf]. Wikimedia Commons. Erişim adresi: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Syria,_Damascus,_The_Umayyad_Mosque.jpg

Arnaud, J.L. (2006) Damas: Urbanisme et Architecture, 1860-1925 Paris: Sinbad-Actes Sud

Avez, R. (1993). *L'Institut français de Damas au Palais Azem (1922-1946) à travers les archives* (1–). Presses de l'Ifpo. https://doi.org/10.4000/books.ifpo.7405

Babalı, O. (2019). *An Analyze On Contributions Of Courtyards In Building In Terms Of Sustainability In Architecture - An Evaluation On Examples In Marmara Region*. [YLT]. Yeditepe University.

Bayt Al Fann. (2023). *Traditional Syrian courtyard with central fountain and plants* [Fotoğraf]. https://www.baytalfann.com/post/the-art-and-heritage-of-courtyard-homes-in-syria

Bahammam, O. (2006). *Courtyard housing: Past, present, and future* (B. Edwards, Ed.). Taylor & Francis.

LinkedIn Beit Al Wali Hotel. (2025). *Beit Al Wali Hotel*. LinkedIn. https://www.linkedin.com/company/beit-alwali-hotel

Beit Al-Wali. (2010). *Our courtyards* [Fotoğraf]. Beit Al-Wali. Erişim adresi: https://beitalwali.com/en/page51/Our_courtyards_

Beit Al-Wali. (2010). *Al-Wali Terrace* [Fotoğraf]. Beit Al-Wali. Erişim adresi: https://beitalwali.com/en/page54/Al_Wali_Terrace

beitalwalihotel. (2017, 7 Kasım). *[Fotoğraf paylaşımı]*. Instagram. Erişim adresi: https://www.instagram.com/p/BbzHF2CDxeE/

beitalwalihotel. (2018, 13 Eylül). *Beit Al Wali, tarihi Şam merkezinde şirin bir butik oteldir* [Fotoğraf]. Instagram. Erişim adresi: https://www.instagram.com/p/BnqScvXn5x1/

beitalwalihotel. (2021, December 18). *Come and stay with us to feel even better than at home* [Fotoğraf]. Instagram. Available at: https://www.instagram.com/p/CXoOEz-o1Oz/

beitalwalihotel. (2024, 25 Kasım). *The spot of talking* [Fotoğraf]. Instagram. Erişim adresi: https://www.instagram.com/p/DCzbLkcMLsp/

Baiz, W. H., & Fathulla, S. J. (2017). Urban Courtyard Housing Form as a Response to Human Need, Culture and Environment in Hot Climate Regions: Baghdad as a Case Study. *International Journal of Engineering Research and Applications*, *06*(09), 10–19. https://doi.org/10.9790/9622-0609011019

Dali, A. (2024). بيت البارود. (Al-Baroudi evi). Suriye'deki Eski Eserler Ansiklopedisi. https://arab-ency.com.sy/artifacts/details/1243/3

DamaPedia. (2022). بيت فخري البارودي (Fakhri Al-Baroudi'nin evi) https://damapedia.com/house-of-fakhry-al-baroudi

Baqdounis, Anwar. (2023, January 4). *حي القنوات العريق في دمشق [The Ancient Qanawat Street in Damascus]*. [Fotoğraf]. GlobalSy. Retrieved January 28, 2025, from https://globalsy.net/pictures/2-دمشق-في-العريق-القنوات-حي/

Baran, M., Yıldırım, M., & Yılmaz, A. (2011). Evaluation of ecological design strategies in traditional houses in Diyarbakir, Turkey. *Journal of Cleaner Production*, *19*(6), 609–619. https://doi.org/10.1016 /j.jclepro.2010.11.001

Behsh, B. (1988). The Traditional Arabic House. *Tidskrift För Arkitekturforskning*,*1*.

Bekleyen, A., & Dalkiliç, N. (2011). *The influence of climate and privacy on indigenous courtyard houses in Diyarbakır, Turkey*.*6*.

Bekleyen, A., & Mahir Korkmaz, N. (2012). An evaluation of Akabe mass housing settlement in Sanliurfa, Turkey. *J Hous and the Built Environ*, *28*, 293–309. https://doi.org/10.1007/s10901-012-9313-6

Bekleyen, A. (2019). Geleneksel Konut Mimarisindeki Avlulu Mekân Örgütlenmesinin Günümüzdeki Yorumlari. *TÜBAV*, *12*(1), 1–13.

Bianca, S., (2000). *Urban form in the Arab world : past and present*. Thames & Hudson. With (ETH Zürich Institut für Orts-, Regional- und Landesplanung).

Bonta, J.P. (1979) Architecture and its Interpretation. London, Lund Humphries.

Bosworth Property Marrakech. (2024). *Marakeş'te bir riad satın almak ne kadara mal olur?* Erişim tarihi: 2024,

Bullen, P. A., & Love, P. E. D. (2011). *Adaptive Reuse of Heritage Buildings: Sustaining an Icon or Eyesore*. 1652–1662. http://hdl.handle.net/20.500.11937/37189

Burns, R. (2005) Damascus: A History London: Routledge

El-Wakil, A., "الوكيل وثائقي المعماري عبدالواحد". (2022, November 26). *Documentary Architect Abdelwahed El-Wakil YouTube.html* [Youtube]. Caravane Earth. https://www.youtube.com/watch?v=arTivLicuEs—

Carvalho, R. A. D. de. (2015). *Courtyard Housing as a Subtropical Urban Design Model*.

Chahbi, M. (2024). Environmental and socio-cultural transition from traditional courtyard dwellings to contemporary housing practices in Morocco: Insights from Arab and East Asian regions. *Journal of Umm Al-Qura University for Engineering and Architecture*. https://doi.org/10.1007/s43995-024-00078-w

Columbia University. (tarih yok). *Spain. Granada. The Alhambra. Palace Complex. Plan*. [Fotoğraf] Erişim adresi: http://projects.mcah.columbia.edu/medieval-architecture/htm/dj_islam/ma_dj_image_alh_plan01.htm

Coslado, E., McGuinness, J., & Miller, C. (eds.). (2013). *Médinas immuables?* (1). Centre Jacques-Berque. https://doi.org/10.4000/books.cjb.275

Côté Médina. (2019). Marrakech'te bir Riad'a yatırım yapmak: Şimdi tam zamanı!. 1 Ocak 2025 tarihinde alındı, https://cotemedina.com/en/investing-in-a-riad-in-marrakech-it-is-time/.

Cui, H., Hu, Q., & He, F. (2015). Brief Discussion on People's Behavior Psychological Demand in Private Courtyard Space. *SHS Web of Conferences*, *17*, 02002. https://doi.org/10.1051/shsconf/20151702002

Damas Üniversitesi. (2008) ve (2023'te geliştirildi). ماجست ري التأهيل والتخصص يف . تجربة وطنية رائدة يف مجال تخصصه .ترميم المبا ين التاريخية وإعادة تأهيل المواقع الأثرية *Tarihi yapıların restorasyonu ve arkeolojik alanların rehabilitasyonu . alanında yeterlilik ve uzmanlık alanında yüksek lisans derecesi... kendi uzmanlık alanında öncü bir ulusal deneyim*. https://www.damascusuniversity.edu.sy/index.php?lang=1&set=4&type=1&id=7159 Erişim tarihi: 2024

Dayı, G. (2021). *Kentsel Dokuda Avlu Kullaniminin Malatya Kenti Örneğinde İncelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi.

Della Spina, L. (2020). Adaptive Sustainable Reuse for Cultural Heritage: A Multiple Criteria Decision Aiding Approach Supporting Urban Development Processes. *Sustainability*, *12*(4), 1363. https://doi.org/10.3390 /su12041363

Delsante, I., & Zheng, C. (2018). Contemporary Chinese Architects and Type: Courtyard based Case Studies in Shanghai Area. *Athens Journal of Architecture*, *4*(4), 289–404. https://doi.org/10.30958/aja.4-4-1

Dicle, A., & Aksoy, A. (2015). *Endüstri Yapilarinda Yeniden Kullanilabilirlik; Nazilli Sümerbank Fabrikasi'nin Sosyal Tesis Binasi'nin İşlevsel Dönüşümü İçin Analizler*.

Dimashqi Lens. (2017, March 10). *شارع النصر دمشق [Naser yol, Şam]* [Fotoğraf]. Pinterest. Retrieved January 28, 2025, from https://www.pinterest.com/pin/992621574094817111/

Diz-Mellado, E., López-Cabeza, V. P., Rivera-Gómez, C., & Galán-Marín, C. (2023). Performance evaluation and users' perception of courtyards role in indoor areas of Mediterranean social housing. *Journal of Environmental Management*, *345*, 118788. https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2023.118788

Dris, N. (2016). *Tourism and Heritage: The Paradoxes of a Risky Relationship in the Maghreb*. *3*(4). MCF – DySoLab, Université de Rouen Normandie, France.

Ecochard, M., & Al-Imam, S. (1983). *Azem Palace*. The Aga Khan Award for Architecture.

Eilouti, B. H., & Hamamieh Al Shaar, M. J. (2012). Shape Grammars of Traditional Damascene Houses. *International Journal of Architectural Heritage*, *6*(4), 415–435. https://doi.org/10.1080/15583058.2011.575530

Eissa, D. M. A. (2004). *Ecological Aspects of the Courtyard House As a Passive Cooling System*.

Eissa, M. (2022). *The Quest of Publicness: How Public are Public Spaces? The Particularity of Damascus' Old City*.

Ekim, E. (2012). *Türk Evinde Yaşam Alani: Avlu*. [YTU]. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Elwerfalli, M. (2016). *Contemporary Courtyard Houses of Libya* [Doctor of Philosophy]. the University of Manchester.

Eraybat, G. F. (2011). *Tarihî Konaklama Yapılarının Doğuşu, Gelişimi ve Günümüzde Çağdaş İşlevlerle Değerlendirilmesi: Edirne Rüstempaşa Kervansarayı Örneği.* [YLT]. Trakya Üniversitesi.

Erarslan, A. (2020). Eyvanlı avlulu ev geleneğinde tipolojik varyasyonlar: Suriye, Mısır, Irak ve İran eyvanlı avlulu ev örneklerinin karşılaştırmalı analizi. *İstanbul Aydın Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Bölümü*.

Erdoğan, E. (1996). *Anadolu Avlulari Ôzellîkve Düzenlenme Îlkeleri Üzerînde Kar§Iila§Tirmali Bîr Araçtirma* [Doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.

Eski Şam Şehir Müdürlüğü. (2011). *2011 Yılı Turistik Faaliyetler Planı*. Şam Valiliği, Suriye Arap Cumhuriyeti. Pini

Forés, J. J. F. (2004). *Courtyard housing: Environmental Approach in Architectural Education*. Universitat Politècnica de Catalunya, Spain.

Fakhri Al-Baroudi Merkezi - Mimarlık Fakültesi - Damas Üniversitesi. (2022). [Fotoğraf]. *Fakhri Al-Baroudi Merkezi*. https://www.facebook.com/profile.php?id=100075944227323

Fakhri Al-Baroudi Merkezi - Mimarlık Fakültesi - Damas Üniversitesi. (2023). [Fotoğraf]. *Fakhri Al-Baroudi Merkezi*. https://www.facebook.com/profile.php?id=100075944227323

Fathy, H. (1986). *Natural energy and vernacular architecture: Principles and examples with reference to hot arid climates*. Chicago ; London : Published for United Nations University by University of Chicago Press.

Gagnon, B. (2010, 31 Mart). *Al-Hamidiyeh Souq* [Fotoğraf]. Wikimedia Commons. Erişim adresi: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Al-Hamidiyah_Souq_01.jpg

García-Pulido, L. J. (2012). *Bioclimatic Devices of Nasrid Domestic Buildings*. The Aga Khan Program for Islamic Architecture at the Massachusetts Institute of Technology 3.

Garfinkel, Y., Ben-Shlomo, D., & Marom, N. (2012). Sha'Ar Hagolan: A Major Pottery Neolithic Settlement And Artistic Center In The Jordan Valley. *Eurasian Prehistory*, *8*(1–2), 47.

GetArchive LLC. (tarih yok). *Orientalist Paintings by Jan Baptist Huysmans*. [Fotoğraf]. GetArchive. Erişim adresi: https://jenikirbyhistory.getarchive.net/topics/orientalist+paintings+by+jan+baptist+huysmans?page=1

Gupta, R., & Joshi, M. (2021). Courtyard: A Look at the Relevance of Courtyard Space in Contemporary Houses. *Civil Engineering and Architecture*, *9*(7), 2261–2272. https://doi.org/10.13189/cea.2021.090713

Gregorio, S., De Vita, M., De Berardinis, P., Palmero, L., & Risdonne, A. (2020). Designing the Sustainable Adaptive Reuse of Industrial Heritage to Enhance the Local Context. *Sustainability*, *12*(21), 9059. https://doi.org/10.3390/su12219059

Google Earth. (2024). Beit El Wali'nin konumu [Harita]. https://www.google.com/earth (G867+JMR Beit Al Wali Hotel ،Bab Touma Main Road, Boolad, Damascus, Syria)

Google Earth. (2024). Al-Azm Sarayı'nın konumu [Harita]. https://www.google.com/earth (G864+4Q Al Azem Palace, Azm Palace, Damascus, Syria)

Google Earth. (2024). Al-Baroudi Evi'nin konumu [Harita]. https://www.google.com/earth (G75X+V3F بيت فخري البارودي، القنوات، دمشق،، دمشق, Damascus, Syria)

Hafez, A. (2022, Temmuz). *Al-Azem Sarayı* [Fotoğraf]. Google Maps. Erişim adresi: https://maps.app.goo.gl/XkstTXKR9z7WnSFG8

Hassan, N. (2003). *Principles of Architecture Desigen of Courtyard Building Types*. *15*.

Helali, S. S. (2019). *Geleneksel İran Evlerinde Sürdürülebilir Mimarlik Açisindan Avlunun Rolü*. [YLT]. İstanbul Aydin Üniversitesi

Ibimilua, A. F. (2008). The Ideal Design of a Potentially Safe Community. *Journal of Applied Security Research*, *4*(1–2), 129–140. https://doi.org/10.1080/19361610802210293

Ibrahim, I. (2019). *Eco-Traditional Courtyard Houses In Uae: A Case Study Of The Sharjah Museums*. 15–24. https://doi.org/10.2495/ARC180021

ICOMOS, Eski Şam Şehri (Suriye) No 20. (2011). [Fotoğraf].UNESCO/ICOMOS. https://whc.unesco.org/document/152985

Kabrit, Z. (2000). *Şam Evi*. Salhani. Şam, Suriya.

Kałaska, M. (2015). Changes in the distribution of quantitative features of guest houses in the Medina of Marrakesh. *Miscellanea Geographica*, *19*(1), 5–11. https://doi.org/10.2478/mgrsd-2014-0030

Kalfaoğlu HatiPoğlu, H., & Mohammad, S. (2021). Courtyard in Contemporary Multi-Unit Housing: Residential Quality with Sustainability and Sense of Community. *İDEALKENT*, *12*(33), 802–826. https://doi.org/10.31198/idealkent.972718

Kennedy, H. (1985) From Polis to Madina: Urban Change in Late Antiquity and Early Islamic Syria Past and Present No 105 p 3-27

Khalil, M.W.I., & Kamel, M. A. E,.(2022). *Activating the role of The Mythology of Local Civilization and its Impact on the Contemporary Urban Design and Architectural thought*. https://doi.org/10.5281/ZENODO.7663476

Khan, S. S. (2020). *Spatially Adaptive Courtyard Models for High Density Multi Storied Residential Developmentsin Bangladesh*. https://www.researchgate.net/publication/349443350

Kidner, F. (1995). *Al-Azem Palace, Damascus, Syria - Haremlik courtyard looking northwest* [Fotoğraf]. Wikimedia Commons. Erişim adresi: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Al-Azem_Palace,_Damascus_(%D8%AF%D9%85%D8%B4%D9%82),_Syria_-_Haremlik_courtyard_looking_northwest_-_PHBZ024_2016_1407_-_Dumbarton_Oaks.jpg

Kocman, A. (2010, 9 Mayıs). *Azem Palace in Damascus* [Fotoğraf]. Flickr. Erişim adresi: https://www.flickr.com/photos/akocman/4596390344/

Küresel Amaçlar. (t.y.). *Küresel amaçlar*. Küresel Amaçlar [Fotoğraf]. Erişim adresi: https://www.kureselamaclar.org

Kachalov, I. (2022, Nisan). *Al-Azem Sarayı* [Fotoğraf]. Google Maps. Erişim adresi: https://maps.app.goo.gl/BkUe1wjFWLiahNPu5

Lababedi, Z. (2008). The Urban Development of Damascus: A study of its past, present and future. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). University College London, Bartlett School of Planning.

Le Corbusier. (2009). *Şark seyahati* (A. Tümertekin, Trans.; Vol. 3). Türkiye İş Bankasi Kültür Yaylnlari.

Maalouf, I. (2013). قصر آل العظم يف دمشق *"Şam'daki El-Azm Sarayı."* Hindawi Eğitim ve Kültür Vakfı.

Major, M. D., Radu, A.-T., & Tannous, H. O. (2022). *Spatial Culture of Traditional Syrian Courtyard Houses in Old Damascus*. Proceedings 13th International Space Syntax Symposium, SSS 2022. Scopus.

https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85145558420&origin=inward&txGid=b4caac52da240c86d5fde9f54e4318c6

Man, N., Jamil, W., & Yusof, M. (2017). The Elements of Landscape in Islamic Courtyard Design Case Study of Bayt AlSuhaymi Museum in Cairo, Egypt and Alhambra Granada, Spain.pdf. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, *7*(3). https://doi.org/10.6007/IJARBSS/v7-i3/2766

Maxwell, B. (2010). *Caminin karşısındaki Muskiya Meydanı* [Fotoğraf]. Geography Lists. Erişim adresi: http://www.geographylists.com/syria_damascus.html

Memarian, G. H. (2021). *Courtyard House With Special Reference To Shiraz.* Iran University of Science & Technology.

Memeh, N. (2019, Haziran). *Beit Al Wali Hotel* [Fotoğraf]. Google Maps. Erişim adresi: https://maps.app.goo.gl/sBUVAthUG2wnZb8U9

Ministry of Tourism & Antiquities. (2017). *Gender and Inclusion Project Plan*. http://www.tourism.jo/ebv4.0/root_storage/ar/eb_list_page/gender_inclusion_project_plan-0.pdf

Muhsin, M. (2014). *Şam'ın kalbindeki El-Azm Sarayı.. Her ziyaretçinin mutlaka uğraması gereken bir yer El Mayadeen*.

Mousli, K., & Semprini, G. (2015). Thermal Performances of Traditional Houses in Dry Hot Arid Climate and the Effect of Natural Ventilation on Thermal Comfort: A Case Study in Damascus. *Energy Procedia*, *78*, 2893–2898. https://doi.org/10.1016/j.egypro.2015.11.661

Najafi, N. (2013). Iranian traditional architecture and energy saving (case study: Shiraz Ghajar houses). *International Energy & Environment Foundation*, *4*(5).

Nazidizaji, S., & Safari, H. (2013). *The Social Logic of Persian Houses, in Search of the Introverted Houses Genotype*.

Naddour, N. (2016). *Study of the environmental impact of hotel employment in old Damascus houses, Bab Touma area as a model*. University of Damascus.

Noordin, M. A. M. J., Nasir, N. C. M., Nasir, R. M., & Mustapa, D. (2021). New added values to the existing Chinese heritage shop-houses' courtyards towards occupant environment wellness: A case study at Kota Bharu, Kelantan, Malaysia. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, *738*(1), 012055. https://doi.org/10.1088/1755-1315/738/1/012055

Osman, D. (2009). *A methodology for developing urban pathways of historical districts in Egypt*. (PhD Thesis), Helwan University, Department of architecture, Faculty of fine arts.

Özçakır, Ö. (2024). "Yeniden işlevlendirme" praksisini Venedik Tüzüğü'nden günümüze uluslararası belgeler üzerinden okumak. *mimar•ist*, 2024(3), 65–80. https://mimaristdergi.org/storage/upload/pdfs/1731236076-tr.pdf

Özkan, S. (2006). *Courtyard housing: Past, present, and future* (B. Edwards, Ed.). Taylor & Francis.

Palraz, D. (2022, 18 Aralık). *Khan As'ad Pasha* [Fotoğraf]. Wikimedia Commons. Erişim

adresi: https://en.wikipedia.org/wiki/Khan_As%27ad_Pasha#/media/File:Khan_Asad_Pasha.jpg

Petruccioli, A. (2007). *After Amnesia learning from the islamic mediterranean urban fabric*. Dipartimento di Ingegneria Civile e Architettura.

Pfeifer, G., & Brauneck, P. (2008). *Courtyard houses: A housing typology*. Birkhäuser.

Pini, D., Repellin, D., & Miglioli, F. (2008). *Convention concernant la protection du patrimoine mondial culturel et naturel* (32 COM, p. 35) [Joint UNESCO/ICOMOS monitoring mission]. World Heritage Patrimoine mondial. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1755-5825.1973.tb02107.x

Pratt, S., & Matthews, K. (2004). *Rasim Badran* (1st ed).William Morrow.

Purvis, B., Mao, Y., & Robinson, D. (2019a). Three pillars of sustainability: In search of conceptual origins. *Sustainability Science*, *14*(3), 681–695. https://doi.org/10.1007/s11625-018-0627-5

Ragette, F. (2006). Traditional domestic architecture of the Arab Region. Axel Menges, American University of Sharjah, Sharjah, pp. 84-86.

Ragheb, G. A., & Naguib, I. M. (2021). Empowering Criteria for Effective Adaptive Reuse of Heritage Buildings in Egypt. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, *16*(6), 1061–1070. https://doi.org/10.18280/ijsdp.160607

Real-Time Traveller. (2023). *Caminin karşısındaki Muskiya Meydanı, Jüpiter Tapınağı'nın kalıntılarını içeriyor*[Fotoğraf]. Geography Lists. Erişim adresi: http://www.geographylists.com/syria_damascus.html

Rodríguez-Algeciras, J., Tablada, A., Chaos-Yeras, M., De La Paz, G., & Matzarakis, A. (2018). Influence of aspect ratio and orientation on large courtyard thermal conditions in the historical centre of Camagüey- Cuba. *Renewable Energy*, *125*, 840–856. https://doi.org/10.1016/j.renene.2018.01.082

Roujon, Y., & Vilan, L. (2010). Introduction . In *Les faubourgs de Damas* (1–). Presses de l'Ifpo. https://doi.org/10.4000/books.ifpo.4131

Sack, D., Ṭuwayr, Q., Kawākibī, N., & Aḥmad, A. (2005). *Dimashq: Taṭawwur wa-bunyān madīnah Mashriqīyah Islāmīyah*. al-Ma'had al-Faransī lil-Sharq al-Adná. Retrieved January 28, 2025, from https://www.archnet.org/publications/10047.

Safadi, S. F. A., & AL Ahmar, G. (2011). An Analytic Study of the Architectural Interventions Applied on AL- Azem Palace in Damascus at the Period of The French Legation in 1936. *Tishreen University Journal for Research and Scientific Studies*, *33*, 21.

Sands of Wealth. (2024). *Marakeş emlak trendleri*. Erişim tarihi: 2024, https://sandsofwealth.com/blogs/news/marrakech-real-estate-trends

Seda, E. (2015, 12 Mayıs). *Halawa House / Abdel Wahed El-Wakil*. archiDATUM. Erişim adresi: https://www.archidatum.com/projects/halawa-house-abdel-wahed-el-wakil/

Schoenauer, N. (1981). *6000 Years of Housing* (Vol. 1). Seda, E. (2015). *Halawa House Abdel Wahed El-Wakil .html*. Halawa House / Abdel Wahed El-Wakil. https://www.archidatum.com/projects/halawa-house-abdel-wahed-el-wakil/

Scardigno, N. (2014). Toward an A Priori Sustainable Architecture. *Arts*, *3*(1), 15–26. https://doi.org/10.3390/arts3010015

Serageldin, I. (2007). *Hassan Fathy*. Bibliotheca Alexandrina. Alexandria, Mısır. ISBN 978-977-6163-98-0.

Shah, A. A., & Patel, A. M. (2022). *Courtyard: It's Evolution & Function*. *9*(8). *JETIR*, *9*(8), 401–408.

Shayah, M., & Khanmohammadi, M. (2023). Sustainability in Damascene house architecture, as a guide to the development of the contemporary Syrian housing. *International Journal of Sustainable Building Technology and Urban Development, 14*(4), 500–518. https://doi.org/10.22712/susb.20230039

Serafi, S. (2023, Ocak 15). *Şam'da Eski Şehir* [Fotoğraf]. Instagram. Erişim tarihi, https://www.instagram.com/p/C6OhxNPsOFc/

Share Your Green Design. (2024). *Akil Sami House*. Erişim adresi: https://www.shareyourgreendesign.com/case/akil-sami-house/

Sharif, S. M., Zain, M. F. M., & Surat, M. (2010). *Concurrence of Thermal Comfort of Courtyard Housing and Privacy in the Traditional Arab House in Middle East*.

ShaSha, L. (2022). *ADAPTIVE REUSE OF THE URBAN BUILT ENVIRONMENT AND DESIGN INTERVENTION STRATEGIES* [Doktora tezi, UNIVERSITY OF PÉCS]. http://pea.lib.pte.hu/handle /pea/34283

Smith, J. (2010). *, Bab Sharqi, Damascus, Syria* [Fotoğraf]. Flickr. Erişim adresi: https://www.flickr.com/photos/26085795@N02/4715352301

Smith, J. (2010, 22 Haziran). *Bab Tuma* [Fotoğraf]. Flickr. Erişim adresi: https://www.flickr.com/photos/26085795@N02/4711170281/

Soflaei, F., Shokouhian, M., & Soflaei, A. (2017). Traditional courtyard houses as a model for sustainable design: A case study on BWhs mesoclimate of Iran. *Frontiers of Architectural Research*, *6*(3), 329–345. https://doi.org/10.1016/j.foar.2017.04.004

Soflaei, F., Shokouhian, M., Tabadkani, A., Moslehi, H., & Berardi, U. (2020). A simulation-based model for courtyard housing design based on adaptive thermal comfort. *Journal of Building Engineering*, *31*, 101335. https://doi.org/10.1016/j.jobe.2020.101335

Sökmen Kök, D., & Uşma, G. (2022). Yeniden Kullanım ve Özgünlüğünden Uzaklaştırılan Yerel Kimlik ve Mimari: Antakya Zenginler Mahallesi Örneği. *Journal of Turkish Studies*, *Volume 17 Issue 3*(Volume 17 Issue 3), 627–647. https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.62299

Sowińska-Heim, J. (2020). Adaptive Reuse of Architectural Heritage and Its Role in the Post-Disaster Reconstruction of Urban Identity: Post-Communist Łódź. *Sustainability*, *12*(19), 8054. https://www.mdpi.com/2071-1050/12/19/8054

Steele, J. B. (1997). *An Architecture for People: The Complete Works of Hassan Fathy*. https://api.semanticscholar.org/CorpusID:201568892

Sthapak, S., & Bandyopadhyay, A. (2014). Courtyard houses: An overview. *Recent Research in Science and Technology*.

Suleiman, K. (2022, June 21). *Dünya Müzik Günü'nde Azem Sarayı'nda Müzik Etkinliği* [Fotoğraf]. Suriye Arap Haber Ajansı (SANA). Retrieved January 29, 2025, from https://sana.sy/?p=1679725

Suriye Arkeoloji ve Sanat Eserleri Genel Müdürlüğü. (2013, 10 Ocak). *قصر العظم متحف التقاليد الشعبية بدمشق*. Suriye Arkeoloji ve Sanat Eserleri Genel Müdürlüğü. https://web.archive.org/web/20180209182426/http://www.dgam.gov.sy/index.php?p=251&id=691

Tabakh, M. (2023). Al-Azm Palace photographs [Fotoğraf]. Bu fotoğraflar, hazırlanan yüksek lisans tezi kapsamında derlenmiştir.

Toris-Guitron, M. G., Esparza-López, C. J., Luna-León, A., & Pozo, C. E. (2022). Evaluation of the thermal performance of traditional courtyard houses in a warm humid climate: Colima, Mexico. *Heritage Science*, *10*(1), 187. https://doi.org/10.1186/s40494-022-00820-4

Turanlı, A., Satıcı, B., (2021). Tarihi Yapıların Yeniden İşlevlendirilmesi: Hayriye Hanım Konağı Örneği. *Journal of Technology and Applied Sciences* 4(1), 57-71. Turanlı, A., Satıcı, B., (2021). Tarihi Yapıların Yeniden İşlevlendirilmesi: Hayriye Hanım Konağı Örneği. *Journal of Technology and Applied Sciences* 4(1), 57-71.

United Nations. (1972)**.** *İnsan Çevresi Konferansı Bildirgesi* "Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment"*, Stockholm*. https://www.un.org/en/conferences/environment/stockholm1972

United Nations Conference on Environment and Development. (1992). *Çevre ve Kalkınma Üzerine Rio Bildirgesi*." *Rio Declaration on Environment and Development", Rio de Janeiro.* https://www.un.org/en/conferences/environment/rio1992

United Nations, Department of Economic and Social Affairs. (UN DESA). (2015). *Dünyamızı dönüştürmek: Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi*. https://sustainabledevelopment.un.org/post2015

United Nations Framework Convention on Climate Change. (UNFCCC). (2015). *Paris Anlaşması*. https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement

United Nations Framework Convention on Climate Change. (UNFCCC). (2021). *Glasgow İklim Paktı*. https://unfccc.int/documents/310497

United Nations. (2022). Stockholm+50: Herkesin refahı için sağlıklı bir gezegen – bizim sorumluluğumuz, bizim fırsatımız. https://www.stockholm50.global

United States Green Building Council (USGBC).(2023). Greenbuild Uluslararası Konferansı ve Fuarı. https://www.greenbuildexpo.com

UN-Habitat. (2016). *Habitat III: Yeni Kentsel Gündem, Quito*. https://habitat3.org

Ürük, Z.F. (2020). Mekânların Sürdürülebilirlik Anlamında Yeniden İşlevlendirilmesi. International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS), 4(2), 165186.

Voordt, D. J. M. van der, & Wegen, H. B. R. van (Eds.). (2010). *Architecture in use: An introduction to the programming, design and evaluation of buildings*. Elsevier/Architectural Press.

Wadah, H. (2006). *Courtyard housing: Past, present, and future* (B. Edwards, Ed.). Taylor & Francis.

World Commission on Environment and Development. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. https://sustainabledevelopment.un.org/content /documents/5987our-common-future.pdf

World Summit on Sustainable Development. (2002). *Johannesburg Declaration*. https://www.un.org/en/conferences/environment/johannesburg2002

Xu, X., Luo, F., Wang, W., Hong, T., & Fu, X. (2018). Performance-Based Evaluation of Courtyard Design in China's Cold-Winter Hot-Summer Climate Regions. *Sustainability*, *10*(11), 3950. https://doi.org/10.3390 /su10113950

Yegül, F., & Favro, D. (2019). *Roman Architecture and Urbanism: From the Origins to Late Antiquity*. Cambridge University Press; Cambridge Core. https://doi.org/10.1017/9780511979743

Yu, N. (1999). *THEURBAN COURTYARD KOUSING FORM AS A RESPONSE TO HUMANNEEDS, CULTURE AND ENVIRONMENT*.

Yung, E. H. K., & Chan, E. H. W. (2012). Implementation challenges to the adaptive reuse of heritage buildings: Towards the goals of sustainable, low carbon cities. *Habitat International*, *36*(3), 352–361. https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2011.11.001

Zamani, Z., Heidari, S., Azmoodeh, M., & Taleghani, M. (2019). Energy performance and summer thermal comfort of traditional courtyard buildings in a desert climate. *Environmental Progress & Sustainable Energy, 38*(6). https://doi.org/10.1002/ep.13256

Zhang, D. (2013). *Courtyard housing and cultural sustainability: Theory, practice, and product*. Ashgate.

Zhi-xi, L., Ke-shan, P., Gang-shuan, B,. (2004). Elementary Analysis on the Development of Courtyard-economy. Research of Soil and Water Conservation.

Zolfagharkhani, M., & Ostwald, M. J. (2021). The Spatial Structure of Yazd Courtyard Houses: A Space Syntax Analysis of the Topological Characteristics of the Courtyard. *Buildings*, *11*(6), 262. https://doi.org /10.3390/buildings11060262

TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR

Makaleler

BWIDANI, B. & YILDIZ, S. (2025). Geleneksel Avlulu Konutların Yeniden İşlevlendirilmesinin Sosyal Sürdürülebilirlik Açısından İrdelenmesi: Suriye Örneği, Kent Akademisi Dergisi, 18(3):1476-1498. https://doi.org/10.35674/kent.1566450